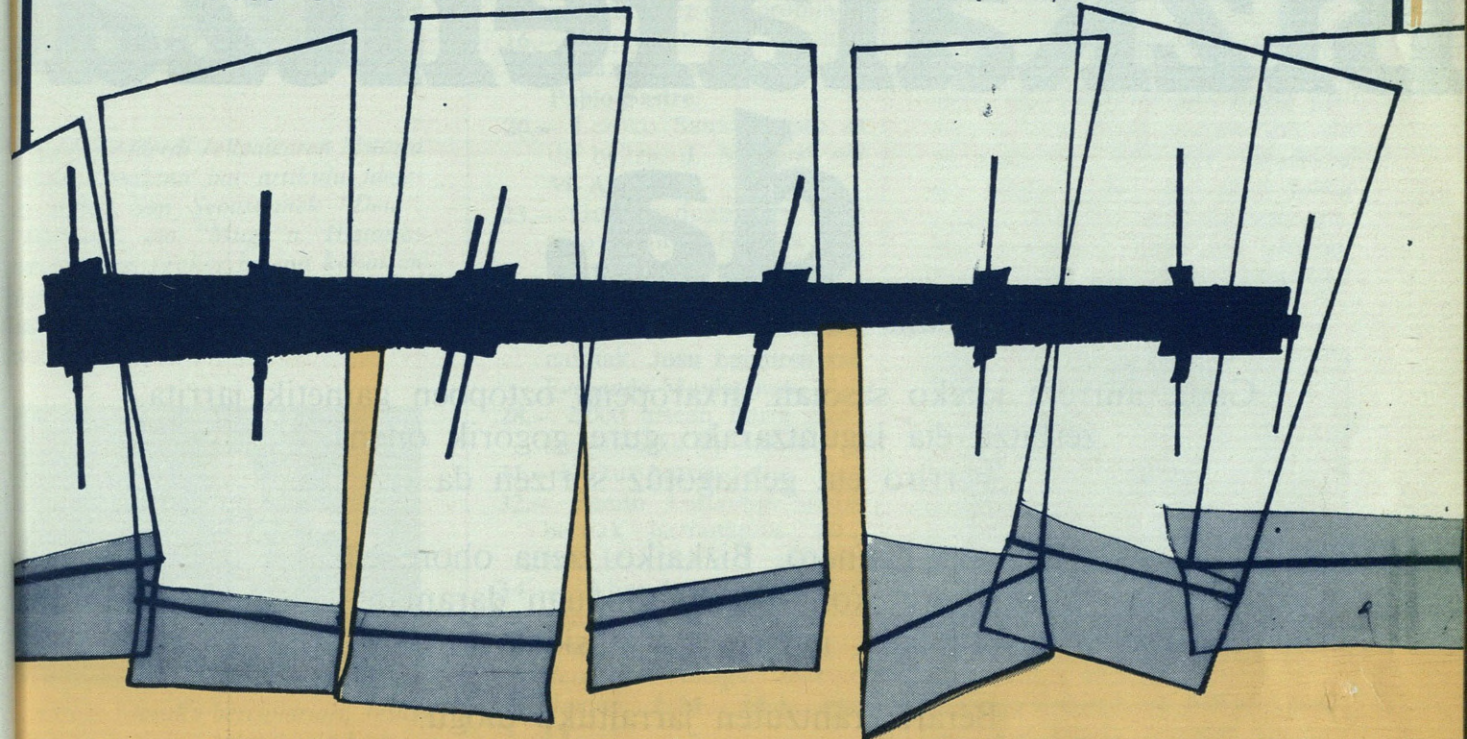

ARGIA

1.985 - Urtarrila 20 - XLVII. urtea - 1044 zenbakia. 100 pezta/6 libera

- Benito Lertxundi, disko berriak harrapatuta
- Indotxinan, Vietnam-ek itxi dio Kanputxeari bidea
- Egileor, bertsolari bat hitzez hitz
- Lezoko Santo Kristoa ez da beltza
- Martin Ugalde, Bernardo Atxaga, Anjel Lertxundi eta Xabier Amuriza... beren liburuez mintzo
- Eibarko Ihardunaldiak euskara eta euskalkiez

**Koldo San Sebastian,
PNVren
historiaren ikertzaile**

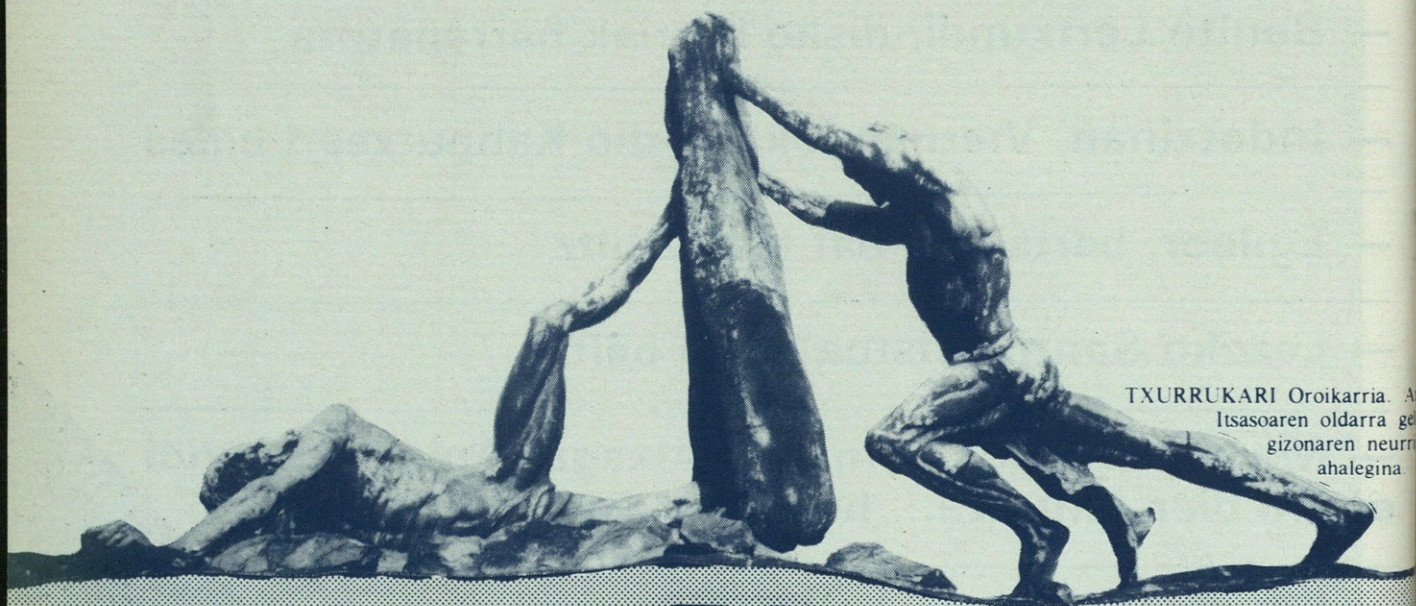
Gure ahalegina Bizkaiaarentzat da.

Gaur, betiko moduan, gure herriaren bilakaerei laguntzeko gagoz.

Gaur, aurrera joteko sasoian, itxaropena oztopoen gainetik jarrita,
zerbitzu eta laguntzarako gure gogorik onena,
berriro eta gehiagotuz sortzen da.

Gaur, eta egunero, Bizkaiko izena ohore eta,
batez ere, konpromisu moduan daraman
Aurrezki Kutxaren lana, indarra eta ilusioak, ez dute huts egingo.

Berari erantzuten jarraituko diogu.

TXURRUKARI Oroikarria. A
Itsasoaren oldarra ge
gizonaren neurri
ahalegina.

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

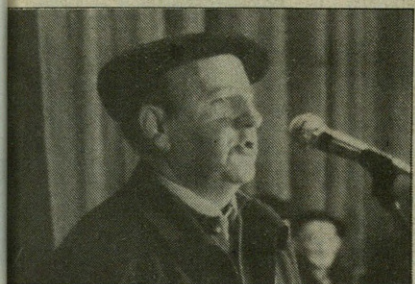
CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Bizkaiko Foru Diputazioak sortu eta bultzatutako Erakundea.

non-zer

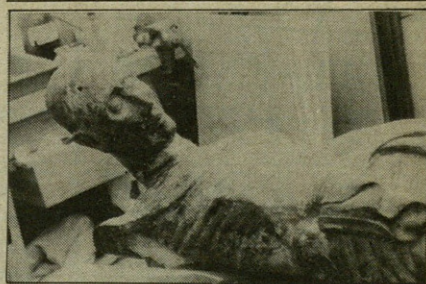

Eusko Alderdi Jeltzalearen historia aztertuz makina bat artikulu idatzi du Koldo San Sebastianek "Deia", "Euzkadi", eta "Muga"n. Historiaren ikuspegi orokor batean kokatzen ditu jeltzaleen gaurko krisia, 11. orrialdetik aurrera irakurri dezakezun elkarriketan.

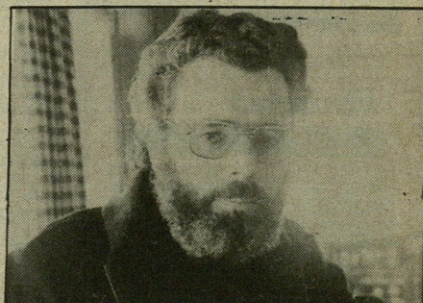

Aurten Elosuko bertsolariari, Jesus Alberdi «Egileor»i tokatu zaio bertsolariaren artean ohizko bihurtu den omenaldia. Bere biziko gora beherak kontatzen dizkie Artaso eta Mollarri. Elurrak Euskal Herriko bideak irabiatuta zituen egun hotz baten Bergarako suondo bateko solaldia gozoa 23. orrialdean.

- 4.- Aste Giroa
- 10.- Ttamtaka
- 11.- Koldo San Sebastianekin PNVren historia. I. Zubiondo.
- 15.- Mundua ez da borobila.
- 16.- Nazioartekoa: Txinak itxita Kanputxeako bidea. Pablo Sastre.
- 20.- Lezoko Santo Kristo es da beltza. J. Mollarri eta M. Antza.
- 23.- Guk ez dugu izan ikasteko modurik. Egileor bertsolariarekin. Artaso eta J. Mollarri.
- 26.- Eibarko Kultur Ihardunaldiak. Josu Egiguren eta Fernando Muniaguren.
- 28.- 2.000 urtean Lurra giza-kiz gainezka (I). Artaso.
- 31.- Kultur Ataria.
- 32.- Benito Lertxundi disko berriak harrapatuta. J.L. eta I.U.
- 34.- Abenduko literatur booma (III). Andu Lertxundi, Xabier Amuriza, Bernardo Atxaga, Martin Ugalde. L.M., M.A. eta J.L.
- 37.- Antzerkia. «Maskarada» Gastibeltzaren karabinak muntatzen ari. M.A.
- 38.- Txutxumutxuka.
- 40.- Jo...Adarra.
- 41.- Bertsoak. Pello Esnal.
- 42.- Azkena. Eltzegor.

Lezo eta Donostia inguruko euskaldunen artean hain debozio haundikoa den Lezoko Santo Kristo garbitzen eta konpontzen ari da M.Manterola. XIII-XIV mendekoa den imajin gotiko hau ustez beltza zena ez da beltza. Hau eta beste zenbait xehetasun kontatzen dizkigu Santo Kristo hain gertutik ezagutzen ari den Manterolak.

Kultur orriak hartu dute aste honetan zama berezia. Orrialde hauotara ekarri ditugun pertsonaiak emandakoa hain zuzen ere. Badute beti zer esana eta hemen dituzue aukeran: Benito Lertxundi, Anjel Lertxundi, Bernardo Atxaga, Martin Ugalde, Xabier Amuriza eta Maskarada antzerki taldea.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Ostaiska Irastortza, Jon. Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uria, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: «Anaitasuna» taldea.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Allande Sokarros, Itxaro Borda.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Joseba Alvarez,

Enrike Amonarriz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki Camino, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezala «Zaldubi», «Gure Irratia»koak, Mikel Hiribarren, Tito Irazusta, «Irulegi Irratia»koak, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, F.J. Mendiguren, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Txus San Migel, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarriandia, Mikel Ubillos.

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut. Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza. Administrazioa: Jon Barandiaran. D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen. z/g. Ramonaenea-behea. DONOSTIA-20012.

Telefona: 28 33 99.

Inprimategia: «Graficas Semi».

Ale bakarra: 100 pezeta/6 libera

1985erako harpide sariak:

Hego Euskal Herrirako .. 4.000 pezeta
Ipar Euskal Herrirako 275 libera
Estatu Espainolerako 4.000 pezeta
Beste atzerritarako 5.500 pezeta
Airez 8.300 pezeta

URTARRILA 19 URTARRILA 25

Urtarrilaren 21-an ilberri

mareak: (Urtarrila 20koak)
gora: 02.44 eta 15.18
behera: 09.01 eta 21.36

eguzkia: (Urtarrilaren 20an)
irien: 08.34
sartu: 18.17

(ordulariaren ordutan)

liburuak

Iñaki Camino

Egilea: Salvador Zapiain
«Año».

Titulua: Espetxeko Negarrak.

Argitaletxea: Auspoa liburutegia 179.

Ezaugarriak: 500 pta. 181 orrialde.

Joxe LizarraldeK HABE aldizkarian literatura euskararen ahuldadea dela ta hautsak harrotu dituen garai honetan mesedegari zaioke askotxori Errenderiako idazle honen testuak xehatzea.

Idatzu duen hirugarren nobela dugu hau. Aurrena, aita zenaz egindako biografia izan zen. Bigarrena supazterrean aditutako ipui goxo bat landuz egindako nobela dugu, aben-

tura aiurrikoa. Hirugarrena hau duzue. Nobela diot. Ataño baimena eskatzeke gainera. Izan ere Ataño narratzeko joera du, biografia batez ere, ez da berak sortutakoa, aditu edo bizitakoa baizik. Nobela den ala ez, hortik atera kontuak. Hirugarren hau Ataño beraren bizikizunez mamitua da. Beren baserrian eskopeta zahar batzuk zeuzkatelako arrestatu egin zuten anaiekin batera. Espetxera «consejo de guerra» egin eta gero. Ondarretan egin behar izan zuten hilabete terdi luze espetxean. Bertako gertakari erdiragarriak kontatzen dizkigu: gauero aditu behar hamaikak inguruan afusilatzen zera-mazkiten errugabeen izen-apelliduak, berena entzun ikaraz, kamioia bete jende irteten zen espetxetik gauero, garaiko militar epaileen harrizko bihotza eta hainbat euskalantzeko hanitzen faltsukeriak ere jorratzen ditu. Euskaldun gehien sineste eta adiskidantza txeratsuen faltarik ere ez da.

Bere lana hilabete terdian kokatzen du idazleak, atzerantzko oroitzapenak bertan txertatuz. Azken liburu hau ez da beraz nobela saioa, ez baita hori Atañoen helburua. Berak autobiografia egiten du gertatutakoak diren bezala aditzera emanez. Alde horretatik, «Txantxangorri Kantaria» eta «Txori»-k abenturarako aukera handiagoa zuten, ez ziren hain hestuki kontatu beharrekoak. Horregatik, espetxe konturik irakurri nahiz ez duenak ez beza liburu hau irakur, beste gairik ez bait du ari. Aipatu ere, Ataño bere baserrian edoski kristau-gizabidetasuna ere xuxen asko ageri dela.

Euskararen aldetik, Ataño izena duda zirkinik gabeko kalidade adierazgarri dugu, eta liburu honetan ez digu huts egin. Nerekiko baina, «Txori» liburuko euskara bixi bixi hura falta du honek; han elkarriketa nagusi bazen, honetan narrazioa da, aho

hizkuntzaren freskoa ez du honek hark bezain aberats. Ez du hala ta guztiz ere, hizkerak hizkera, azken honetako euskarak inorako lotsarik.

Bukatzeke azken zer bat: espetxe eta arrestatze giro hartako jazokundeak erdiragarri izan arren. Ataño urteek emandako bake-asmo eta hotsasunez kontatu digu dena, lagunhiltze hura beretzat eguneroko ogia bailitzan erakusten baitugu. Hil joko guzti horren aurrean ez zaio Ataño: ikarararik antzematen.

Ataño beraz, bere bizikizunak kontatu egin ditu, deus erantsigabe, besterik gabe, hona bi liburuak.

Egilea: Antonio Zabala.

Titulua: Kristaubidea Bertsotan I eta II.

Argitaletxea: Auspoa liburutegia 174 eta 175.

Ezaugarriak: 160 eta 156 orrialde. 500 pta. baikoitzak.

Bertso bildumari gogor ekiten jarraitzen da Zabala. Kristautasunarekin lotura hestua duten bertso sailak kaleratu ditu azken honetan. Orintsu «Ameriketako Bertsoak»-en egin bezala, bertso sail bakoitzaren egilea zein den esaten digu (Baldin badaki behintzat), nondik nora aurkituak eta ibiliak diren eta noizkoak diren. Bertsoen batek doinu ezaguna baldin badu, adierazi egiten du Zabalak. Lehenengo liburukikoak 19 dira, eta XIX. mendean jarritakoak nagusiki. Biga-

ren liburukikoak. XIX mende bukaerakoak eta XX. mendeak, beste hainbeste. Neurri kontuan bi dira gehien bat ageri diren tamainak: zortziko edo hamarreko nagusikoak eta puntu asko baino txiki-koak. Sailak noski luze dira, 20 bertsoz iristen direnak ugari baitira. Gai kontutan denetatik dago: errosarioari, peregrinazio- ren bati, halako urteko bilera txit sailduari, Jesusen Pasioneari, pekatu kapitalei, Ama Doloretakoari, Sakramentuei, eternidadeari, kodiziari eta bete hainbesteri jarriak.

hil zen gizona

D.H. LAWRENCE

Egilea: D.H. Lawrence.

Titulua: Hil zen gizona.

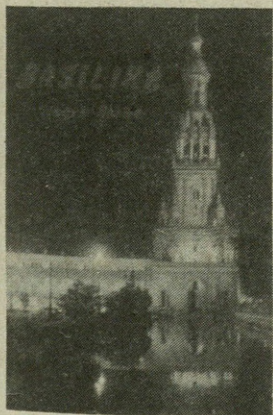
Argitaletxea: Hordago. Narratzaileak 4.

Ezaugarriak: 500 pta. 100 orrialde.

Lawrence idazle inglesaren nobela itzuli digu Bitor Urangak. Lawrence iragan mende bukaeran sortua da, eta mende hasieran kaleratuko du aurreneko nobela. Maitasuna, heriotza eta bizitza dira bere nobeletan ageri direnak, soiltasunez adieraziak. Euskaraz dugun honetan ere, nabarmen gertatzen dira hiru gai horiek. Hil zen gizona, Jainkoa da, aitaren seme zena. Heriotzetik irten eta berpiztu egiten da. Bidean doala, oilar bat dela medio, nekazari batekin elkartzen da eta honen etxera joaten bizitzera. Oilarrarekin batera bizi da, eta oilarrak lotuta duen sokatik askatu egin nahi

badu, gauza bera gertatzen zaio Jainkoari, bere bizi-modu salbatzailetik jaregin egin nahi baitu, bere bizi-tzaren replanteazioa bilatzen du. Nobelaren aurreneko zatian ez da askoz gehiago pasatzen, gogoetan dihardu Jainkoak luzaz eta egun batez kale egiten du nekazariaren etxetik. Bigarren zatian, Isis jainkoaren tenplo saindua dugu kokaleku, han geratzen baita Jainkoa gau zenbaitez ostatu gisa. Jainkoak ahaztu egin nahi du bere lehena, eta jende txiki eta egun txikiaren bizitzan sartu nahi du, mundutar guztiekin batera alegia, baina ez du hauekiko kontaktua istimatzen. Tenploan, Isis jainkoaren beretertsarekin adiskidantza egin eta berekin harremanetan hasten da, Jainkoak iragandako heriotz garailearen hegala gris lagarrietatik ateratzen baitu neskata honek Jainkoa. Neskata elkorra da ordura arte, eta Osirisen goait dago: Jainkoa da bere Osiris eta honek beteko du bere sabela. Azkenean Jainkoak alde egingen du, neskata haurdun utziagatik haserre baitaude neskataren amaren esklabuak Jainkoarekin.

Ez da nobela ritmikoa, akzio gutxi du, deskribioa baita nagusi, ilunabarrak Mediterraneoko ur geldoetan dagoen itxura edo Jainkoaren barne gogoetak bilatzen ditu, eta ez akzioa edo abentura. Inprentazko hutsak ere nabariak dira.

Egilea: Itxaro Borda.
Titulua: Basilika.

Argitaletxea: Susa saila 10.
Ezaugarriak: 101 orrialde.

Gazteen literatura argitaratzeari jarraitzen zaio oraindik ere Susa taldea. Oraingoan Borda baxenabartarraren aurreko nobela dugu.

Nobela motza da, 100 orrialde exkaxekoa. Ifaraldean kokatzen du konkizuna, Irulegi herrian. Bertan, Jon Kapagorri deputatu komunista mirari baten asmaketa egiten du turismo poxi bat jaso eta ekonomia altxatzeko. Miraria, herriko nexka batek amabirjina ikusi duela jendeari sineseraztean datza, eta lortu egingo du hau Kapagorri gainera. Aferak aitzinera doaz eta indar handia hartuko du mirariaren inguruko orok. Karol Botilla aita santua dator, Giteran presidentia e.a. Alde honetatik nobela errealista samarra da. Ifar Euskal Herriaren arazoak aski argi ematen baititu aditzera. Nobelaren hariaren aldetik ez da hain errealista, exagerazioaren ildotik abiatzen baita, fantasia handiko nobela dugu bera. Estiloa ere zuzena eta soila da, periodistikoa, irratan Itxarori egin entrebistan aditu zenez.

Nobela honek ez du ba aurtengo urte bukaeran euskal narratiban nagusi izan den kaskartasun hori gainditu. Zailtasunik gabeko nobela dugu, erraz irakurtzen dena.

Egilea: X. Artiagoitia.
Titulua: Ama.
Argitaletxea: Elkar. Txin-

parta saila 3.
Ezaugarriak: 300 pta. 69 orrialde.

Liburu honekin hasi baino lehen, merezi luke Landa batek Susa 13 aldizkarian Tximista saila zela eta zituen kejak, prestijiorik gabeko idazleak sail honetan sartu eta prestijiodunak lujozko ediziorako uzten zirela bait zioen.

Lerro hauetatik Landaren hitz ausartak eskertu nahi nituzke: batetik dioena egia saildua delako eta bestetik aurreko lujozko edizio horretan kaleratu diren idazle kontsagratuen lanak (Urkizurena, Iturraldearena, Amurizarena, Garaterena) aski kaxkarrak izan direlako. (Mujika eta Kintana behekoen langatik goragoxe ibili baitira).

Liburuari berari dago-kionez, nobela honek 84. urteko Café Iruñan bigarren saria jaso zuela esan beharra dago.

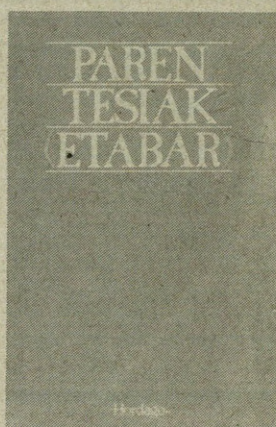
Hitzaurrean, berak honelako liburua sekula ez zukeela argitaratuko diosku, 17 urterekin idatzi zuela eta gaur egun ez zaiola bat ere laketa.

Ama-ren problematika aztertzen du orriotan. Ama hil berri zaio, hiletetara joateko ordubete inguru falta du oraindik eta oroitzapenen errotari eragiten dio zurtzak. Oroitzapen hauetan amarekin hitz egiten duenaren, xamurtasun giro bat antzematen da berehala aurreneko zatian behintzat, hizketa neutroan dihardute. Hileta baino lehen egiten dituen gogoetetan hiketa da nagusi.

Hileta ondorengo gogoetak mingotsak dira, hiletetara etorri diren eta zenbait senideren faltsukeria adierazten baitigu adibide askoren bidez, gizartearen ustela salatzen du idazleak. Errealitateko kontuak ere ageri dira: Itoiz, Mikel Arregi, lanik eza, Chomsky, Bilboko

jaiak, progre itxura gorde nahi duten askoren kontrako erasoak e.a. Amaren paper garrantzizkoa, bere maitasun sakona, sentiberatasuna, altzo psikologiko sakona tratatzen dira lehen zatian, baina bigarrenean gazteak ama ez du lehen bezain ama ikusiko emakume hori, munduko emakume zanpatu eta bakardadez inguratua bezala baizik, ez da ama bakarrik, baita pertsona ere.

Nobelaren ikuspuntua gizarte ustelaren faltsukeriak salatu eta ama den zulo sakonean inbestigatu nahi duenarena da. Hizkera hertsia da, gramatikala oso, estilo arina baino, gramatikaren egokitasuna bilatzen duenarena.

Egilea: Joxean Muñoz.
Titulua: Parentesiak (Eta abar).
Argitaletxea: Hordago.
Ezaugarriak: 400 pta. 58 orrialde.

Argitaletxeek poesiari uko egiten dioten arren, badira oraindik herri honetan olerkia idazten dutenak, eta hauetako bat dugu Joxean Muñoz. 26 olerki atera ditu liburu honetan. Olerkien gaiak denetatik ditugu: batetik, bere maiteari edota bigarren pertsona antsiatu bati botatzen dizkionak; porlanez inguratutako bakarrik dagoen arbolari eginak, naturaren fenomeno zenbaitek sorrarazten dizkion

sentipenak, irrifarraren esanahia bilatzen saiatuz egindakoak, euskal poesian ezagunak diren hainbat arazori buruz botatako barre ironikoak, euriaren hotsak iradokitzen diona, laguna konbentzionalke-riaz agurtu beharraren amorrua, maitea galtzeak dakarren samina eta liburuan zehar maiz ageri den kontua; maiteak bere denbora nola akaparatzaren duen ikustea, maitearen izenean telefono zerrendako numero bat baino gehiago bilatu nahia, maitearen irribarrea paperean adierazteko ez letrarik, ez hitzik eta ez hizkuntzarik topatu ezina.

Poesia pertsonala da askotan, romantikoa, hitz indartsuzkoa, elkarrekin zeri-rikusirik ez duten hitzen kateaketak osatzen baitu anitzetan poema. Badira gainera, poema baten erdian irudi ongi lortuak, gustoko unea iragan eraz-ten digutenak, zenbait poema erretorikoren erritmo nekeza bizkortzen dutenak.

Koldo Izagirreren hitzaurrean, besteren artean, idazle honek bere poemei itsasten dien printzari- nagusia zalantza dela diosku; autokritika dinamiko eta eraginkorra ere ediren du poemotan Izagirreren.

Egilea: Mikel Lasa.
Titulua: Poema bilduma.
Argitaletxea: Erein. Lite-
ratura 14.
Ezaugarriak: 93 orrialde.

Inportantzia handiko idazlea dugu Lasa poesia kritiko guztien iritziz. Urte askotan idatzitako bere olerkiak 71. urtean argita-
ratu ziren «Irakur» sailean.

Olerki modernoaren il-
dotik abiatutako poeta liri-
koa da Lasa. Europako
korronteei irekia bizi dena.
Gaiaren aldetik paradisoa,
maitasuna, denbora eta
existentzialismo arloko
kontuak dira. Erein-ek
egindakoa berrargitara-
pena bada ere, beste bost
olerki erantsi dira oraingo
honetan. «Unibertsitateko
Liburutegia», «Neurki-
nak», «Diptikoa», «Ghe-
toa» eta «Le cheval de la
liberté». Hauetan, negu
ilunabarrean zuhaitzaren
adarrek eta neska gazteak
poetarengan sortzen duten
burutazioa ageri zaizkigu,
gauaren hutsunea, hutsu-
neak eta arbola biluziak
idazlearengan duten atxi-
kimendua. Olerki motzak
dira berri hauek. Gaine-
rako 28 olerkiak 71.ean
publikatu zirenak dira.

Egilea: Anjel Lertxundi.
Titulua: Goiko kale.
Argitaletxea: Erein. Lite-
ratura 17.
Ezaugarriak: 119 orrialde.

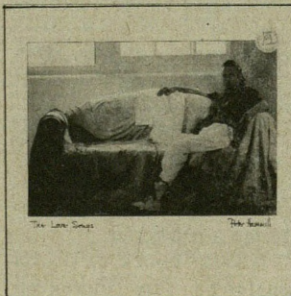
Bigarren aldiz dugu ka-
lean Lertxundik 72. urte
inguruan kaleratu zuen
nobela hau, eta arras be-
rantsia heldu da, urteak
baitira ahitu zela. Hone-
kin, bakarra izanzen da se-
guru asko Lertxundik ida-
tztako liburuetan
agorturik dena, 70. urteko
ekainean publikatu zituen

ipuiak zekartzana hain
zuzen. Mirande saria ira-
bazi zuen nobelarekin ba-
tera, hau da, nerekiko.
Lertxundiren lanik poli-
tena. Bere gaztezaroko
oroitzapenek ehuten dute
nobela, garai haietako bi-
zikizunen isladak baitira
bertan nagusi.

Lertxundi bera zen,
orain hilebetetsu, DV-n
nobela honen balioez min-
tzo zena, eta balio negati-
boen artean nagusi ikusten
zuen behar baino goizago
idatzi izana zen, gazteza-
roko oroitzapenen fruitu
umotuenak beranduago
datozela iruditzen bait
zaio berari, eta hori da
hain zuzen liburu honen
atzekaldean datorrenari
lotu lekiokena. Irakurle
berri askori gustatuko
zaion nobela dugu hau.

diskak

Kaki

Egilea: Peter Hammill.
Izena: Love Songs.
Diskoetxea: Mercury.

Peter Hammill. «Van Der
Graff Generator»eko buru-
zagi ohia 60etako hamarka-
daren amaieran, 70etakoar-
en haseran. Garai hartako
sinfonismoak, progresismo
hppyak eraldatu eta bakar-
kako estilo berri baten bila
joana. Halaxe orain arte. Jo-
ta ke. 1980. arte «Charisma
records» etxeak ez ditu
Hammill-en diskak hemen
argitara ematen. Tipoak
«Mercury»rekiko kontratua
lortuz gero hemen atereak
dira 81.etik aurrera («Black
Box», «Sitting Targets», eta
«Patience» Lpak. Nahiz eta
historia luze eta intentsoko
artista izan, ezezaguna dugu
beraz lurralde hauetan.

Hemen argitaratutako diska
urri hoiak (azken laurak
edo) ez bait dute inongo
promozio kanpaina, publi-
zitate edota bultzadarik jaso.
Noski, Peter Hammill ez da
komertziala. Ez da horreta-
rako aritu azken hamar ur-
teotan soinu eta kolore ez-
berdinak bilatzen, ahotsaren
zaletasuna lantzen, tesitura-
rik zabalena bereganatzen,
gaztetasuna ihesi doakion
heinean betidaniko bere au-
sardia musikala mantien-
tzen, estilo musikal aparta
eta bakarra lortu ahal izate-
ko baizik. Dena den, pena
bat da, bere entzulegoa
hain era nekosoan ugaltze-
rena. Artista berak ere ahu-
dua sentitzen du bere burua
hainbeste urtetako lanaren
ondoren merezia duen eran-
tzen baten falta nabari-
tzean. Hala ere, aurrekoari
jarraituz esan dezagun bere
estilo hori finkatua duela
jadanik eta Lp bilduma ho-
netan azalpen-demostrazio
antzeko bat eskeintzen digu
beronek, amodiozko doinu
aukeraketa honen bidez.
Bere historia artistikoan
egin dituen amodiozko kan-
turik ederrenak, konpon-
duak, bere gaurko soinu eta
ahotsez. Lirismoa, erroman-
tizismoa, amodio era orok
sor dezakeen sentimentu
sorta, mugarik gabe barreia-
tua. Esperantza, etsipena,
gorrotoa ere, baina batez
ere Peter Hammill-en alde
lehorra. Hori bai, Hammill-
en baladen estiloa eskola eta
genero berezi bat sortzeko
hainakoak dela esango nuke
nik kalitate mailari dago-
kionez. Ez duzu diska hau
dela medio Hammill-
en hamar aurpegietako bat
besterik ezagutuko baina ez
duzu lan handirik izango
tokatetik diskoak aldatzen.
Sobera izango duzu Ham-
mill-en amodiozko aurpegi
soil honekin denboraldi ba-
tetarako.

kantaldiak

“Kantari Gatoz”

Ruper Ordorika, Mikel
Laboa, Oskorri, M-ak eta

Imanolen kantaldien berri izan dugu datorren aste-rako. Batzu Gipuzkoako Diputazioak antolatutako "Kantari Gatoz" zirkuitoaren barruan, eta beste batzu zirkuito horretatik kanpo.

Zirkuitoaren barruan, **urtarrilaren 19** an, larunbatez, **Ruper Ordorikak** egingo du kantaldia Zumaian; eta, **urtarrilaren 25** ean, ostiralez Imanolek Hernanin kantatuko du, Andoainean M-ak eraberitu eta indartsu bat ari-tuko delarik.

Mikel Laboa eta Oskorri

Bestalde, **urtarrilaren 19** an ere, Abadinon Mikel Laboa ikusteko aukera izango dute ingurukoek, eta oraindik ikusi ez eta bertara inguratu nahi dutenek, hori bai gaueko hamarretan hurbildu beharko dute Abadinoko probalekura. Oskorri jo eta ke ari zaigu "Hau da hermosurie" diskoaren aurkezpenak eiten. AEKren eskutik, dakizuen edo jakin beharko zenuen legez. Datorren asteburu honetan Bilboko hirian dute aurkezpena, bi egunez, larunbat eta igandez, hau da, **urtarrilaren 19** eta **20** an; "Campos" antzoki ederra aukeratu dute, arratsaldeko zortziretan eta gaueko hamar t'erditan egiteko. **Urtarrilaren 25** ean Gipuzkoa aldera joko dute, Azpeitiako Soreasu antzokira, ostirale horretan gaueko hamarretatik aurrera eskeiniko dituzte oskorritarrek beren azken kantak (eta gehiago, seguruasko).

Euskal Musika Bilbon

Urtarrilean zehar Bilboko udalak antolaturiko euskal musika zikloari amaiera emango zaio datorren ostiralean, **urtarrilaren 25** ean. Joseba Gotzonen aktuazioak emango dio amaiera zikloari; aktuazio hau, besteak bezala, La Casillan izango da, eta ziklo guzi honen sarrera prezio merke bera manten-

duz (urtarrileko aldapa, txo!).

Musika klasikoa Bilbon

Datorren larunbatean, **urtarrilaren 19** an, Bilboko Orkestra Sinfonikoak gazteentzako kontzertua eskei-niko du "Campos" antzokian. Kontzertu hau Beethoven musikoaren obrari eskeinitako zikloaren barruan kokatzen da, eta orkestak musika-kompositore horren bostgarren sinfonia joko du. Egur-diko hamabitan emango zaio hasiera kontzertuari, Max Bragadok zuzenduko duelarik Bilboko Orkestra Sinfonikoa.

bertsolaritza

"Bertsolari Eguna" Saran

Datorren igandean, **urtarrilaren 20** an Sarako herrian "Bertsolari Eguna" interesgarri bat antolatu dute. Bertan mugaz bi aldetako bertsolariak izango dira, jaiari goizeko hamar t'erditan emango zaiolarik hasiera. Bazkaria ordu batetan, eta bertsasaiolari lauretan. "Bertsolari Eguna" honetan parte hartzeko honoko bertsolari hauek eman dute izena: Alkat, Amuriza, Ezponda, Lazkano, Lazkao-Txiki, Sebastian Lizaso, Lopategi eta Xanpun. Erakargarria zinez bertso saioa eta eguna ere noski.

hitzaldia

Arabako Ekologi Taldearen hitzaldiak

Arabako Ekologi Taldeak zazpi mintzaldiz osatutako zikloa eratu du. Ziklo honen gaia energia ezberdinak da. Dagoeneko ziklo honetako hiru hitzaldi eskeini dira Arabako Aurrezki Kutxarekin aretoan. datorren asteartean, **urtarrilaren 22** an, izango da hurrengoa, Carlos Sanchez esku egongo dena, eguzki eta fotovoltaikoa deritzan energiari buruzkoa. Hitzaldi sail hau maiatza bitarte luzatuko da, hilabetero hilabetero bat edo bi hitzaldirekin.

erakusketak

Bi erakusketa Donostiako San Telmon

Lehen erakusketa "Euskal Herriko eskulturaren berrogeitamar urte" izenekoa da, urtarrilaren 18tik aitzina zabalik egongo dena. 1889 eta 1938 urteko epean eginiko hogeitamar eskultura jasotzen ditu erakusketa honek, hamairu eskulturagileen lanak ikusi ahal direlarik: Mogrovejo, Durrio, Quintin de Torre, Basterra, Huerta, Barros, Barrenetxea, Dueñas, Beobide, Elgezua Viana, Orduna eta Oteizarenak.

Bestea Donostiako I. Pintura biurtekoan parte hartutako lanei dagokiena da. 353 lan aurkeztu ziren aurtan lehen aldiz eratu den lehiaketa honetara, eta horietatik 121 ikusi ahal izango dira. Horien artean daude, noski, irabazle gertatu diren Zumeta eta Goenagarenak, baina baita beste zenbait lan interesgarri ere. Hilabete amaiera arte egongo da zabalik erakusketa.

antzerkia

Abiatu da aurtengo maskarada

Iazkoan Barkoxeko gazteak aritu baziren maskarada Zuberoako herritan zehar eskeintzen, aurtengoan Atharratzeko gazteek hartu dute beren gain maskarada errepresentatzearen ardura. Joan den igandean, urtarrilaren 13an eman zuten lehen aldikotz Atharratzen bertan, hilabete batzuz luzatuko den itzulari hasiera emanez. Datorren igandean, **urtarrilaren 20** an, Altzaian izango dira Atharratzeko gazteak maskarada errepresentatzen. Eguraldiak asko laguntzen ez badigu ere Zuberoa aldera bueltaska eman nahi duenak, hor dauka aukera, bide batez maskarada ikusiz.

Euskal Antzerki Erakusketa Maulen

Donostian estreinatu, eta gerora Bilbon eta Baionan ere egon den Euskal Antzerki Erakusketa Zuberoa aldera joan zen urtarrilaren 8an, bertan egongo da heldu den **urtarrilaren 23** a arte. Erakusketa hori Eusko Jaurlaritzaren "Antzerti" zerbitzuen bidez erastua da, baina Iparralderako bisita honetan piska bat egokitua izan da; bai Baionan eta bai Maulekoan Iparraldean antzerkiak dituen bereizgarri eta aberastasunekin osatua izan delarik. Maskarada eta Pastoralari buruzko xehetasun asko dakartza erakusketa honek. Argazki, eskuprograma, jantzi, maketa eta bestelako argibide grafikoak osatutako erakusketa honek euskal antzerkiaren ikuspegi zabal bat eskeintzen digu, eta merezi du ikustea. Horretarako Maulleko Herriko Etxera jo behar.

ikastaroak

Euskal Herriko Geografiazko III. Goi-Ikastaroa

Aurrera darraiki Euskal Herriko Geografiazko III. Goi-Ikastaro honek, eta datorren astean beste hiru hitzaldi eskeiniko dituzte beste hainbeste hizlarik Donostiako Garibai kaleko GAKen aretoan Urdaneta Euskal Geografi Elkargoak eraturiko ikastaro honetan. Astelehenean, **urtarrilaren 21** ean, J. Urrutikoetxeak "Demografia historikoa eta Euskal Herria" gaiazri buruz mintzatuko da. Ostegunez, **urtarrilaren 24** ean, R. Galdosek, Euskal Herriko populazioaz emango du hitzaldia. Eta ostiralez, **urtarrilaren 25** ean, M. Tolosak, Euskal Herriko arrantzaren arazoei buruz hitzgingo du.

irratia

"Xirula Mirula" taldearen saioak Gipuzkoako irratietan

Manolo Urbietak zuzentzen duen "Xirula Mirula" taldeak, larunbatero larunbatero irratsaio bat eskeiniko du Gipuzkoako irradi askotan. Donostia eta Loiolako Herri Irratiek eta Segura Irratiak goizeko hamar t'erditan eskeiniko dute irratsaioa, Radio San Sebastianek hamarrek eta hogeitabostean; Donostiako Euskadi Irratiak hamarrek. Eibarko Arrate Irratiak berriz ostegunetan arratseko zortzi t'erditatik

aurrera eskeiniko du ipuin, kanta eta abarrez osatzen den "Xirula Mirula" irratsaioa.

Afaria Oreretako "Zintzilik" irratiaaren alde

"Zintzilik" irratia duela gutxi emititzen ditu bere programak Fmeko 101 Mhzetatik. Oreretako irradi libre honek, beste irradi libre guztiek bezala arazo ekonomikorik badu. Diru piska bat biltzeko eta irratia lagunak biltzeko ere afari bat antolatu dute datorren ostiralerako. **Urtarrilaren 18** rako arratseko zortziretan Bukagaitzen. Bertan bilduko dira irradi libre hau lagundu nahi duten guztiak.

kirolak

Rugbya: Argentina-Euskadi Faduran

Datorren asteartean, **urtarrilaren 22** an, Argentinako eta Euskadiko jubenilen selekzioek lagunarteko partidoa jokatuko dute Getxoko Faduran. European zehar itzulian dabilen Argentinako talde boteretsuaren aurka egiteko osatuko den Euskal Herriko selekzioak Ordizia, Hernani, Gaztedi eta getxoko taldeetatik hartuko ditu jokalaria.

lehiaketa

"Ignacio Aldecoa" ipuin lehiaketa

Urtarrilaren 28 an amaitzen da "Ignacio Aldecoa" izena daraman ipuin lehiaketara lanak aurkezteko epea. Arabako Diputazioak antolatzen duen lehiaketa honetara bai euskaraz eta bai gaztelaraz aurkeztu daitezke lanak, aurtengo edizio honetan lanek hogeitabost folioko gehieneko luzera izan dezaketelarik. Sariak 300.000 pezeta bana izango da sail bakoitzeko irabazlearentzat.

antzerkia

"Harriola Marriola"ren emanaldia

Maulen, eta gorago aipatutako Antzerki erakusketa horrekin batera zenbait antzerki emanaldi izan da antolatua, datotren larunbatean **urtarrilaren 19** an.

herri kirolak

Mindegia, Mendizabal eta Arria Donostian

datorren igandean, Donostiako Sansebastian jaien barruan, trinitateko enparantzan aizkolari proba ikusgarria ospatuko da arratsaldeko 5etatik aurrera. Bertan Arria II.ak, Mendizabalek eta Mindegia hartuko dute parte. Egin beharko duten lana hau izango da: kanako bina enbor ebaki, bata zutik eta bestea etzanik egongo direlarik. Lehen saria 40.000 pezetakoa izango da, bigarrenarentzat 35.000 pezeta eta hirugarrenarentzat 30.000 pezeta. Egongo da girorik, eguraldia lagun, bai aposturako eta bai aizkolarion lana txalotzeko.

Berrizeko idi-probak asteburuan

Asteburuan emango zaio hasiera Berrizeko III. San Antonio Sariketa Nagusiari. Froga ospetsu hauetan ez da emoziorik faltako han egongo bait dira onenetsuenak. larunbatean, **urtarrilaren 19** an, bi saioaldi izango dira, arratsaldeko bostetan lehenengoa eta gaueko hamarretan bigarrena, bakoitzean hiru bikotek lan egingo dutelarik. Honoko hauenak izango dira parte hartuko duten idiak: Etxebarriako Satxi-bar, Boroako Aldazabal, Berriatuako Burgo, Elgoibarko Otsoa-Erreizabal, Lasarteko Telleria eta Bergarako Arientza.

Igandean, **urtarrilaren 20** an, beste bi saioaldi bezperako ordu beretan eta parte hartzaile hauekin: Leioako Zarraga, Mungiako Muebles Urrutia, Zornotzako Solaguren, Bermeoko Pedernales, Urretxuko Belarreta eta Ondarruko Eguskizaga.

Astelehenean, **urtarrilaren 21** ean, aurreko egunetako bi saioaldi berak izango dira parte hartzaile hauek izango direlarik: Barrikako Goikoetxea, Mungiako Talleres Xabi, Berriatuako Artadialde Elkarte, Elgoibarko Soarte, Madariagako Zurdo eta Markinako Iketza.

100.000 pezetatik beherantz joango dira sariak, azken bikoteak 25.000 pezetako sari fijoak izango duelarik.

aste honetako filmea

Mugaren urbazterrak

Filmea: Rio Abajo (On the line). **Zuzendaria:** Jose Luis Borau. **Gidoia:** Jose Luis Borau. **Argazkia:** Teo Escamilla. **Aktoreak:** Victoria Abril, Scott Wilson, David Carradine, Jeff Delger, Sam Jaffe. **Produttoreak:** Jose Luis Borau eta Steven Kovacs.

Rio Abajoko ibaia muga da. Iparramerika eta Mexiko bereizten duen muga. Muga sinbolikoa ordeza pelikula honetan. Protagonisten arteko muga. Ez hainbeste muga politikoa. Ahaztu ez —ba da eszena eder bat mexikanoak ibaia zeharkatu nahian ikusten denekoa gero preso harrapatuak direlarik— baina muga administratibo horrek daukan garrantzi politikoa eta horren eragin soziologikoa baztertu egiten dira. Borau-k erabili egiten du muga hori bere pertsonaiak nonbaiten kokatzeko. Benetan interesatzen zaiona hiru amerikarren eta neskatala mexikarraren arteko muga da. Muga sentimental.

Muga pertsonaia horiek aldentzen dituen oztopo bat izango da —ez da emigraketa klandestinoa arriskuan jartzen duen oztopoa—. Pertsona horiek beren interes sentimental konkretuen gain ezarririk daukaten muga bat da.

Gauza da gai historiko eta erreala bat hartu duela zuzendariak bere arazoa hor kokatzeko. Bere pertso-

naiak hor kokatzeko.

Bere aurreko pelikulan (Furtivos, La Sabina) egoera intenporalagoak eta errealtatetik urrunagoak hautatu zituen Borau-k. Muga bat ba zegoen Furtivos-en. Baso ilun haren erzek bere pertsonaiei ezartzen ziena. La Sabina-n berriz maitasun muga bat dago. Ulermen muga bat. Español marjinatu eta Ingeles errefuxiatuen arteko muga. Andaluzia mitiko batean.

Pertsonaiak hitzegitea zaila litzateke. Taldeak hitzegin beharko genuke. Laukote horretaz. Zuzendariak topo egin duten pertsona batzuren multzoa jarraitzen du pelikulan zehar. Zenbait behar materialengatik bildu eta lotura afektibotan bukatuko duen talde baten historian.

Akzio filme bat da nahiz eta dramatismo handikoa eta intimista maila batzutan. Bortxa eta sensibildadea nahasten dira erraz ikus daitekeen eta betetzen ez zaituen pelikula honetan. Zine espainola ari da Ameriketako muga pasazen.

zinema

Iruneko zinema belikoaren sailean, datorren asteazkenean, **urtarrilaren 23** an Brian C. Huttonen "Los violentos de Kelly" projektatuko da. Emanaldia, ziklo honetako besteak bezala Pio Baroja Institutoan izango da arratsaldeko zazpi terditan, sarrerak ehun pezeta besterik ez duelarik balio.

Oreretako Alameda Zineman gaueko hamar terditan filme interesgarri eta ikusgarria Einsesteinen "Potemkin akorazatua" **urtarrilaren 24** ean, ostegunez, zinezaleentzat galdu ezinezko aukera.

ibilaldiak

Nafarroako Ibilaldi Kulturalak

Muthiko Alaiak eraturiko Ibilaldi Kulturalen bigarren zikloari emango zaio hasiera datorren igandean, **urtarrilaren 20** arkin. Nafarroako landaredia eta fauna ezagutzeko eta ezagutarazteko asmoz eratu ditu aipatu elkarteak Gorosti Natur Zientzi elkartearen babesa eta laguntzarekin. Bigarren ziklo honetako lehen ibilaldia aipatu egunean izango da, ibilaldi luzea prestatu dute Kaparrosoko, Argeta, Bardeak eta Soto del Ebro bisitatuz. Luzea izanagatik

osq ibilbide aproposa gertatzen da Erribera aldean ezagutzeko. Ibilaldian parte hartzeko nahikoa da peña honek Iruñeako Comedias kaleko 14.ean duen egoitzan izena eman eta lauhun pezeta ematearekin, haurrak izanez gero hogeituro gutxiagorekin aski delarik.

mendi ibilaldiak

Urtarrilaren 27rako

Alegria de Iruña, Anaitasuna, Donibane M.T.: Itzaltzu-Orhi (2.210 m.) Tf. 227115-254900-251059.

Gasteiz: Santurtzi-Serantes-Montaño-Somorrostro. Tf. 250354.

Añamendi (Bidarra-Baiona): Donibane Garazin, ekologi topaketak.

«Goi mendian zure lehenengo pausoak eskiz». (25, 26 eta 27): Informazioa Xabier Erro-ri galdetu. Tf. (943) 463655-453711-643910 (gauetz).

jaiak

Gipuzkoan

Urtarrilaren 20 an, Azpeitia eta Donostian Sansebastianak.

Bizkaian

Urtarrilaren 18 an, Mungian, Neguko jaiak.

Urtarrilaren 20 an, Gueñesko Saratxo auzoan Sansebastianak.

Urtarrilaren 18 tik **26** ra, herriko jaiak.

Urtarrilaren 20 an, Muxikan, herriko jaiak.

Urtarrilaren 22 an, Zaratamon, herriko jaiak.

Arabian

Urtarrilaren 21 eta **22** an, Oionen jaiak.

Nafarroan

Urtarrilaren 20 an, Losarkosen.

Urtarrilaren 20 an, Zangozan.

Urtarrilaren 20 tik **22** ra, Tafallan.

Valerio affairea edo Santiren asesinaketa nola toreatuko den

SANTI Brouarden heriotza Ezker Abertzalearen kontrako estrategia batean kokatzea bere senitarteko eta adiskideen kanpaina zela uste zutenek espero ez zuten argitasuna jaso dute, nondik eta auzitegitik bertatik.

Bilboko fiskal nagusiak, Fermin Hernándezek, Santi Brouarden asesinaketa kasua zeraman Emilio Valerio fiskala lan horretatik kentzearen ondorioz bere ikerketak behar bezala egitea galerazi zioten presioak salatu zituen joan den astean publikoki. Barrionuevok gehiena gezurtatu ahal izan duena zera izan da, berak ez zuela afera honetaz hitzegin Estatuko fiskalen nagusi den Luis Buron Barbarekin Valerio bere lekutik kentzeko.

Polemika formalismo batera eraman nahi izan da, ea nola bideratzen diren Gobernuaren eta Justiziaren arteko harremanak. Baina mamiak ez du zalantza haundirik eskaintzen: Bilboko Valerio fiskalak nota bat igorri zien Guardia Civilari eta Ejertzitoaren espioitza aparatoa den CESIDi beren ustez Santi Brouarden hiltzaileak non bilatu behar ziren galdetuz, ETAn, talde inkontrolaturen batean, GALen, eskuin muturrean ala Estatuaren aparatuetan.

CESIDek bezala Guardia Civilak beren haserre jakin erazi zioten Barrionuevori, eta honek (ez du axola nola) jakin erazi Buron Barbari. Krimena aldeztu aurretik gelditu zitekeela zioen hasieran Valeririk, eta azkenerako dena ukatu. Nolako presak norbaitzuek.

Euskadiko Ezkerrak bere lehendakarigaia aurkeztuko du

ETA-PMVII.aren azken burua Aulestia-Zotza reintsertatu denarekin bateratsu ezagutu da Euskadiko Ezkerrak bere hautagaia proposatuko duela Komunitate Autonomoko lehendakartzarako, Xabier Olaberri, le-rook idazteko mementuan erabat gauza ziurra ez bazen ere. Relantzamentu indartsu batean sartu nahi dute EEkoek eta hil honen 25ean Leioan hasiko den Kongresoak finkatuko ditu ezker estatutozale berri baten ildoak. EEko lehendakariaren albisteak ematen lan gutxi izango dugula segurua da. Baina Kongresoaren eta barru eztabaiden berri zehatzik izanen du ARGIAko irakurleak ondorengo asteetan.

Sozialista eta jelkideen arteko tratua erditze luzea

GARAIKOETXEA bota ondoren Ardanazari lehenda-kari ofizialki izendatu baino lehen bere agintaritzasamurtu nahian, luze doaz PNV eta PSOEn arteko legealdi tratua josteko negoziaketak. Bilkura marathonia- noen ondoren elkarrenganako hurbiltze haundia lortu dela esan zaigu, eta antiterrorismoaren alorrean batilik bat. Estatutotik sortutako erakundeak sendotu, abertzalego radikala isolatu eta Estatutoa osatzeko falta diren trasferentziak zehaztu. Negoziaketa zaila da, baina azken urte honetan erakunde autonomoek jasan duten hondamena konpondu beharra daukate, hurrengo hauteskundeetan sustorik nahi ez bada.

Katalanek benetako bultzada eman diote operazio erreformistari

PUJOLEK inongo oztoporik aurkitu ez dueneko Kongreso batean, Katalunian nagusi den nazionalismo moderatuak bultzada sendo eta publikoa ematea erabaki du Garrigues Walker liberalaren eta Roca i Junyent katalanaren artean burututako «Operación Reformista» delakoari. Katalan abertzaletasunak ez du jadanik autodeterminazio eskaeran definitzen bere burua baizik eta Estatu Espainoleko gobernabilitatean parte haundia goa hartzean eta katalan «patentea» edukitzean. Katalanak jarri zaizkigu hemen ere eredutzat mila aldiz. Estrategia berean baina fase atzeratuago batean gaudela pentsatu beharko.

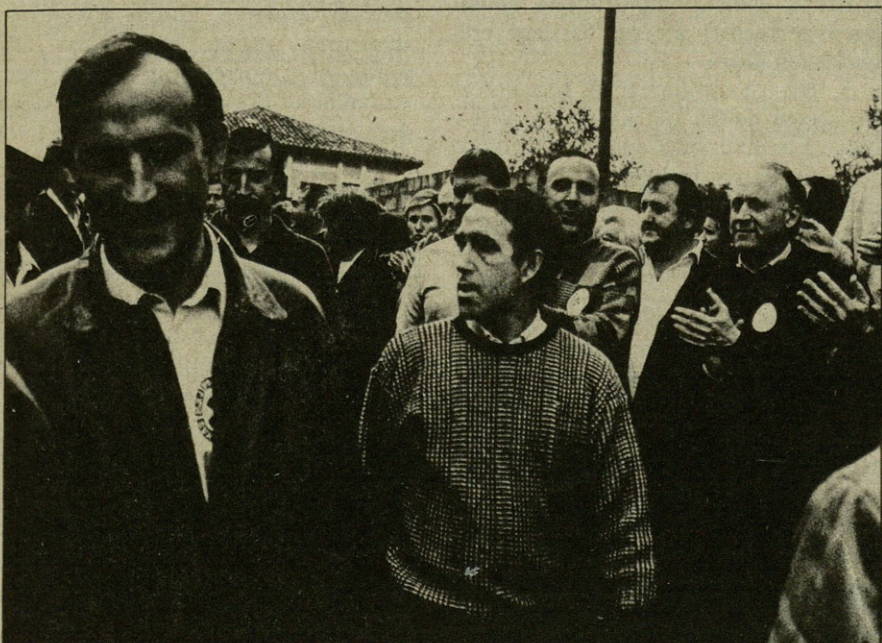
Paueko Svahn epailaria (kentzen ez dutenez) frantsesen lotsagarri

EUSKAL Herrian aspalditik ezaguna zena zabaldu- iritsi zaigu Paristik «Liberation» egunkaria, eskandalizatutako kazetari baten bidez. GALEko hiltzaileen as- katzea Pauen guretzat hain famatu egin den Svahn jue- zak zein sinpleki eta lasai justifikatzen dion harriturik idazten du. Ipar Euskal Herriko abokatu eta juezek ere ez dituzte badaezpadaok botatzen Svahni buruz. Guz- tia gutxi bailitza, GALEkoen eskubideak hain gartsuki defenditu ondoren, Hegoaldeko torturen salaketak go- gora erazitaokan zera bakarrik bururatzen zaio esatea. «Ez dut horren berririk, baina poliziak mundu guztian ematen ditu zaplastekoak».

Eta juez hori ez dute bere lekutik kenduko.

Koldo San Sebastian, nazionalismoaren historigile

PNV-REN HISTORIA KRISI ZERRENDATA BAT DA

«PNV barruko krisiaren sustraia agintea lortzeko borrokan datza, alderdia kontrolatzeak indar haundia ematen duelako».

«Deia» egunkarian solastatu gara Koldo San Sebastian lekei-tiarrarekin, hango dokumentazio sailean ari bait da lanean. «Euzkadi» astekarian eta «Muga»n ere maiz argitaratzen ditu bere artikulak. Orintsu plazaratua du «Historia del Partido Nacionalista Vasco», sintesis moduan. Estakuru polita gaur egungo barne borroka historian kokatzeko.

tatu zen, fueristak; liberalak ziren, monarkikoak gehienbat, eta alderdi barruan agintea hartzeko lanari ekin zioten, separatistak baztertzeko, Sabino Aranaren ondorengoarekin, Aingeru Zabalearekin, zebiltzenak. Sinplifikatzeko abertzaleak eta espainolistak deituko ditugunen arteko borroka emango die bidea krisi eta hausketa guzti horiei, nahiz eta Elgoibarko batzarrean, 1906an, teorikoki PNVk independentismoari edo separatismoari ezetz esan zion. Orduan bere ordezkari izan zen formula zera izan zen, 1839 aurreroko egoerara itzultzea; formula horrekin ekaitza eskibatu zezaketen eta batez ere pakea egin alderdiko sektorerik radikalarekin. Guzti honen ardatza koroearekiko pakto famatu hartan jartzen zen, baina errepublika iritsi zen gero eta tratatu hori egiteko korroerik ez zegoela. Orduan ipini zuten bere ordezkari autodeterminazio eskubidearena.

ARGIA.— Jeltzaleak dira maiortario gure Herrian, berek kontrolatzen dituzte aginterik garrantzizkoenak, eta hala ere PNVren historia oso ezezaguna da jende gehienarentzat. Agian interesante litzateke fase nagusi batzuk markatzea.

K.S.S.— Duela urte asko EGIko ikastaroetako apunteetan esaten zen PNVren historia zortzi fasetan banatua zegoela. Gertatzen dena da Eusko Alderdi Jeltzalearen historia Herriarenari oso lotua doala, eta fase guztiak historia horren une zehatzekin batera suertatzen dira. Jakina da industrializazio prozesu baten ondoan sortu zela, lehen gerra mundialaren inguruko gorakada ekonomikoarekin hasi zen indartzen,

KOLDO SAN SEBASTIAN.— Sabino Arana hilzorian zegoenetik, Eusko Alderdi Jeltzalearen historia etengabeko krisi zerrenda bat izan da, PNVren historia eta orokorrean nazionalismo osoarena, edozein tendentziatakoa delarik ere. 1903an izan zen lehen krisia, 10ean bigarrena, 15ean beste bat, 21ean bestea, 30ean bestea, 32an bestea eta ho-

rrera jarraian. Duela hamar urte arte nazionalismoaren historia idatzi gabe zegoela eta abertzale zaharrek krisi horiek ezkutatu egiten zituztela.

PNVren krisiak, eta ausartuko nintzateke ETArekin ere esatera, beti sortzen dira espainolismoaren bidetik, hola sinpleki esatearren. 1903, 4 eta 5ean, lehen krisialdian, Sota eta jende horren sarrera suert-

30. hamarkada arte fenomeno ia erabat bizkaitarra zen, 30.ean hasi zen fenomeno gipuzkoano ere izaten, hauteskundeetako erresultatuetan ikusten den bezala ordura arte nazionalistak oso minoritario bait ziren. 70. hamarkadatik aurrera pasa da Arabako fenomeno ere izatera. Faseek interes ekonomikoekin ere koinziditzen dute, burgesia zati batekin eta baita beste zenbait klaserekin ere.

A.— Zure liburuaren hasieran esaten duzu PNVren 1907tik 1937ra arteko historiaren zatia dela faserik ezezagunena, gutxiena aztertua.

K.S.S.— Aipatzen duzun fase hori hain zuzen barne borroka izugarritz betetako garai bat da. Nazionalistek, polemika horietan ez sartzeko, sahartuta hill bait dira gehienak, alde batera utzi nahi izan dute. Aldi hari buruzko tesis eta liburuak ugarituz doazen neurrian ezagutuko dugu hobeto hainbeste mitifikatu izan den nazionalismo haren errealitatea.

Batetik barne agintea lortzeko lehia bat zegoen sustraian, gero independentisten eta errejionalisten arteko borroka bat, eta behar bada georago, 20. hamarkadatik aurrera, Sota eta Epalza bezalako oligarka batzuen inguruko kontserbadoreen eta sozialkristau, aurrerazaleago, ziren beste batzuen artean, ELAko solidarioen ingurukoak... Ia beti alderdiaren kontrolaren bila.

Errepublikak garaia arte bi tendentzia historiko horien arteko oreka

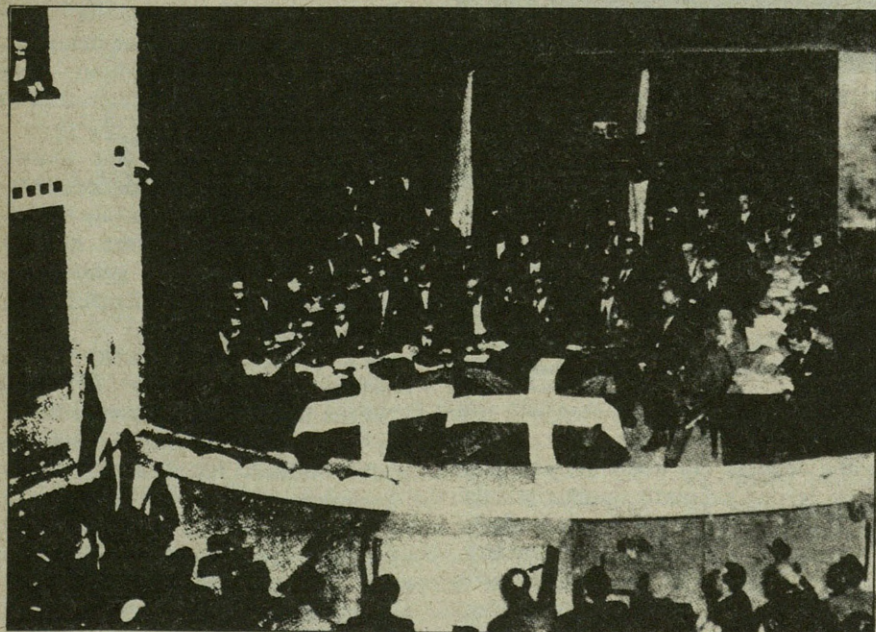
bat ez zen erdietsi, eta ordura arte etengabeko borroka izan zen. Ekilibrio horren garaian bihurtu zen, Gipuzkoa eta Bizkaian bederen, PNV indar maioritario.

Ordura arte eztabaida guztiak Sabinoen ikasleen artean-eta izan ziren bezala, handik aurrera belaunaldi berriak azaldu ziren. Agirre bezala, edo Monzon edo Leizaola... Ez ziren oligarkak baina bai eskubi aldeko sektoretan sortuak, nahiz eta aurrerazaleagoak izan, garai bereko Elizaren dotrinaren eragin haundi batekin eta.

A.— Garrantzia handia ematen diozu Santoñakoari, alegia PNVko burukideen aldaketak markatzekoan eta. 36ko gerraren barruan zailtzarik gabeko inportantzia eduki zuen gertaerari alderdi barruan ere aurkitzen diozu.

K.S.S.— Santoñan PNV hitz batez desagertu egiten da, kartzelara doalako. Eta kanpoko egituraren hirugarren filako jendea geratu zen, asko urte luzeetan kargu berean. Aldi horretan alderdiko buru eta dena manejatzen zuena Agirre zen, baina abertzaleen lider izan arren ez zen partidu barruan lider bat, kargurik ez zuen. Alderdiko zuzendaritza kartzelan blokeatuta geratu zen, eta horretan kasu oso bitxia izan zen, birtartean sozialistek, errepublikanoek eta komunistek beren direzioak ateratzea lortu bait zuten.

A.— Eta erreazioa ez zen errez piztu noski.

«Etorkizunean, 31ean tradizionalistekin egindako tratu haren barbaridadearen parako joko da Nafarroarekin egin dena».

«Orain doinuarekin kontuz ibili beharra dago, noiznahi ateratzen dute berria»

K.S.S.— Gerra mundiala bukatutakoan, Franco bota eta demokrazia berriro ezarriko zuten aliatuekiko itxaropen garaia heldu zen, eta jende guzti horrek sinistu egin zuen, ez bakarrik PNVkoek. Horrela eman zen piztaldi izugarri hura 1945 eta 1948 artean. Hor duzu 47ko greba nagusia, borroka armatuari berriro ekiteko saioak izan ziren, askotan ahazten dena, petardoak jarri ziren Bilbon, Gernikan eta beste.

Horren ondoren, 51eko greba nagusiaren ondoren batez ere, errepresioa ikaragarria izan zen, eta berriro suntsitu zen barruko oposizioa. Barruko tirabirak ere latzak egin ziren, klandestinitatean lider eztabaidea ziren bihurtu zen Ajuriagerraren eta Agirrerren artean batez ere. Gero ELA ere ezinegon zegoen, alderdiak muturra gehiegi sartzan zuelako, eta Apalategi izeneko gipuzkoar bat eszinditu egin zen.

Belaunaldi berriak berriz hordodoxiatik aldentzen joan ziren, eta «Ekin» eta beste sortu ziren. 56a arte berrantolaketa saio bat dago, eta lan horretan Ekineko batzuk parte hartu zuten. Baina 59ko erorketekin berriz zintzilik geratu zen operazioa. 64ean iritsi zen berpizte mugimendu bat, Gernika, Bergara eta abarreko Aberri Egunean. Garai horretarako, eta 70. hamarkadan batez ere, monopolioa ez zen jadanik alderdi tradizionalena, Langile Mugimenduarena (Comisionekin batik bat) eta ETArena baizik.

A.— Agirre Ajuriagerrak gainditu eta txokora eraman omen zuen. Eta etorkizunari begira oinarriak jarri eta lotu.

K.S.S.— Hori garbi dago, baina Agirre ez zuen bere lekutik Ajuriagerrak bota, heriotzak bota zuen.

Bueno, askotan gertatzen da, atzerri-ratuta urte luzeetan egonez gero bar-rukoek erreallitatearen ikuspegi errealistagoa eduki ohi dute, egune-roko egurra horiek hartzen bait dute, eta exiliotik gauzak idealiza-tuak ikusten dira. Agirre bestalde kanpoko indarrei menperatuegia ze-goen, 58. urtea arte batez ere, ameri-kanoeekin kolaborazio formal bat mantenduz, informazio zerbitzuekin. Ajuriagerrari ez zitzaion hori gehiegi gustatzen, bera aspalditik ingelese-kin kolaboratzen ibilia zelako, na-hiko gutxitan esplikatu izan dena. Ajuriagerrak bazekien norekin kon-tatu behar zuen barruan, eta Agi-rrek berriz itzultzearen ametsetan ja-rraitzen zuen, aliatuek Franco botako zutelakoan.

A.— 60. hamarkadara iritsi gara, 70.era... eta alderdia honez gero era-bat aldatua zegoen.

K.S.S.— 60. hamarkadan belau-naldi berriak sartu ziren alderdian, heziketa oso ezberdin batekin, ge-rrarik ezagutu ez zutenak. Alderdia bera lau historiko ziren eta ekintzen indarra EGIk zeraman. Ekintza ikusgarriak egin zituzten: Vuelta Ci-clistan jarri zen lehergailua, Mujika Arregik Burgosko katedralean ipini zuen ikurrina, eta abar. Oso jende borrokalaria zen, lanerako gogo haundiarekin, eta liderrak berri-zaharkituak zeuden; elkarren arteko urrutiratzea gero eta nabarmenagoa zen eta horrela iritsi zen 71eko eszi-sioa: EGIk alde egin zuen eta ba-rruan PNV larrubixirik gelditu zen. Mujikarekin EGI osoak alde egin zuen eta primeran etorri zitzaion ETari, batetik sestakoen alde egi-teak eta bestetik Burgosko auzia ekarri zuten erorketek erakundea oso ahuldua utzia bait zuten. Asko gainera edozer egiteko ongi presta-

tuta zetozen: gogoratu 69an petardo bat jartzen ari zirela lehertu eta Ar-tajo eta Azurmendi han geratu zi-rela.

A.— Zerorrek aipatu duzu garai haïetan indarrrik haundiena Langile Mugimenduak eta ETak erakusten zutela. Inork gutxiak espero zuen Franco hildakoan PNVk halako in-darra hartuko zuenik.

K.S.S.— Frankismoak ETari me-sederik haundienetako bat egin zion Burgosko epaiketarekin. Burgosko auziaren bitartez ezagutu zuten ETA ordurarte bere berririk ez zuten eus-kaldunek, jende askok ez zituen sig-lak ezagutzen, erresistentziako mul-tiak ziren. Eta 60. hamarkadako belaunaldi berriek han indar haun-diko jendea aurkitzen dute, jende mitifikatua, eta alderdi eta erakunde askori bezala ez zaie ETak esaten edo egiten duenaren atzetik erre-molkean joan beste erremediorik ge-ratzen.

Hor alternatiba bat eman beharra zegoen eta Ajuriagerra orduan izan zen azkarra azkenengo aldiz, buru-kide zaharrak ahaztu (horrek ekarri zizkion arazo guztiekin) eta jende gazteagoa hartzeari ekin zion. Jende gazteagoa eta batez ere alde egin ezin ziona, aurretik hartutako jen-deak, Mujikak bezala, hainbeste denboran EGIko liberatu izan ondo-ren alde egin zion eta, arma eta jende guztiarekin.

Eta hasi zen gauzak antolatzen pentsatuz edozein alternatiba edo PNVren berrindartzea suertatuko zela Estatu Espainolean errejimen demokratiko bat ezartzen bazen. Hori nahiko ondo egin zuen, ajedrez partida zaila izan zen: 71ean Fronte

Nazionala eraikitze saioak izan ziren, geroztik alderdi guztiak fronte abertzale batean sartzeko saioak ere izan ziren, PNV sartu eta irten ibili zen.

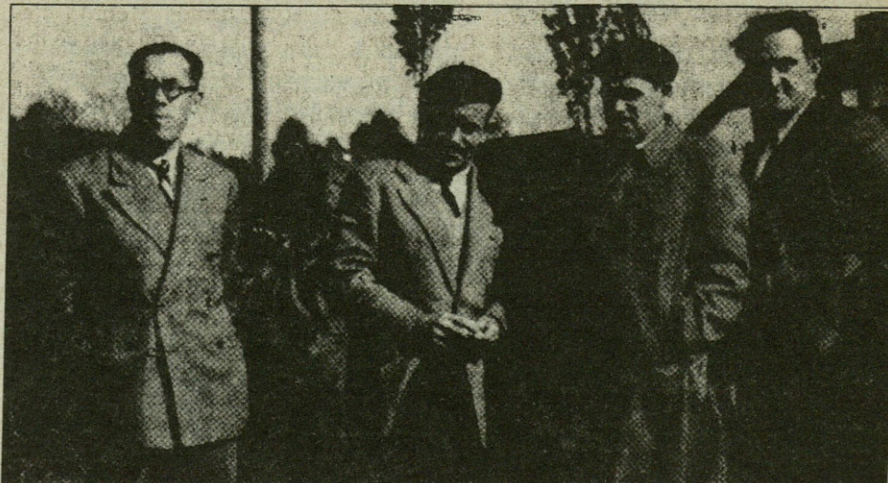
Horrekin batera Ezker Abertza-leak ez zuen jakin bere potentziala erabiltzen, 77ko Askatasunaren Ibi-laldian ikusi zen indar hura, eta ira-bazi egin zion partida.

A.— Hala ere lehendik beste bide-tik zihoan PNV, trantsizioa Fraga-ren bidetik-edo joanen zela pentsa-tuz.

K.S.S.— PNVren historian oso une berezia 1962koa izan zen, «Con-tubernio de Munich» deitu zen har-takoa. Batzuek konturatu ziren atze-rrian zeuden talde asko sigla hutsak zirela, eta horiek egingo zutenagatik, beste guztia egin beharra zegoela, hori zela irtenbide bakarra, Franco ohe gainean etzanda hilgo zela. Or-duan hasi ziren arazo horiek, agian gaur ere gertatzen direnak.

Baina urte haïetan ez dut uste Fraga agertzen zenik kalkuluetan, Gil Roblesek, eta monarkikoe, eta demokristauek-eta, Franco hilda-koan benetako indarra edukiko zu-tela espero zela esango nuke.

Dena dela, uste dut gaur egungo arazoetan beste sektore batzuek har-tzen dutela parte, nazionalismora 1977tik aurrera etorri direnak, eus-kal ekonomiaren merkatu naturala Espainia dela defenditzen dutenak, beste batzuek merkatu horrek dibert-sifikatu egin behar duela uste duten bitartean, benetako autodetermina-zioa eman ahal izan dadin. Sabinok 1903an borrokatua zuen krisiak, So-taren fenizioen kontrakoak, ziurre-nik badu zerikusirik oraingoarekin.

«Ajuriagerrak bazekien barruan norekin kontatu; Agirre itzultzearen ametsetan ja-rraitzen zen».

«PNVren krisiak, eta ausartuko nintzateke ETarenak ere esatera, beti espainolismoaren bidetik etorri dira»

Eta horren frogarik onena hortik da biltzan paktu horiek dira.

A.— ESEI, ESB... urte batzuetan PNV gerra aurreko zerbait zela eta bukatua zegoeneko lilura hedatu zen, beste tankera bateko indar abertzaleak sendotuko zirela.

K.S.S.— Baina Iruñeko Biltzarrean PNV berak bereganatu zituen horien planteamentuetako asko eta orduan izorratu zituen, ez zuten egitekorik ezarri. Gero gainera, eta horretan gehiago EHAS eta gero EIA izango zen ETA-pm aritu ziren, ez zuten lortu Ezker Abertzaleak mugitu zituen 300.000 jendeak bilduko zituen proiektu bateratu batera iris-terik.

Garai hartan, eta ni nintzen haie-
tako bat, zaspigarren zeru antzeko
batean bizi ginen. Talde indibiduali-
zategiegi ziren gainera. Natxo Arre-
gik nahiko ongi kontatzen ditu ho-
rietako gauza batzuek, «Memorias
de KAS» liburuan, nola potentziali-
tate batzuk alferrik galtzen diren.
Narbaitez askotan aipatu zuen eus-
kaldunon indibidualkeria eta bata-
sunik ez dagoen bitartean Herri
honek ez duela atorkizunik.

A.— Behin aztertzen hasiz gero, indar ekonomikoek apostua noren alde egin zuten ere ezin ahaztuko dugu.

K.S.S.— Oinarritzkoa da, bai. PNVren 77ko Biltzarraz bere ga-
raian «Berriak» aldizkariak ze ana-
lisi egiten zuen irakurtzen aritu naiz
berrikitan, eta esaten zuen oligarka
tradizionalek, Ibarrek eta Bergare-
chek-eta zer espero zuten. Desilusio
bat hartu zuten horiek, baina jada-
nik sortuak ziren klase dominatzaile
berezi berriak, horietan bide euskal-
dunak zeudela, «Einkor» hura, «SEA» arabarra. Eta beste aldetik
mugimendu oso kontradiktorio bat,
Arrasateko Kooperatiba mugimen-
duak suposatzen duen indarra. Guz-
tiek beren interesak defendituko di-
tuen indar politiko bat behar zuten.
Eta hori PNV da zalantzarik gabe.

A.— Nola definituko zenuke Bizkaiko eta Gipuzkoako PNVen arteko ezberdintasuna?

K.S.S.— Ez dut uste ideologia mailan ezberdintasunik dagoenik. Behar bada estrategia mailakoak izango dira. Baina ideologian... Pako Pozuetaren eta edozein bizkaitarren arteko ideologia berdina da. Nahi baduzu, batzuetan Herria egitura-
tzeko modeloa aldatu daiteke.

Egunotan esaten da orain Garaikoetxea progrea denean Arzalluz eskuindarra dela, eta Arzalluz progrea zenean Garaikoetxea eskuindarra zela. Biak berdin progreak eta berdin eskuindarrak direla uste dut. Afera guzti honen sustraian barruko agintea lortzeko borroka dago, horrek agente ekonomiko eta sozial oso sendo bat suposatzen duelarik. PNVren barne kontrolaren jabe egiteak beste mailatako agintea ere eskuratzea esan nahi du.

A.— Zalantzarik gabekoa da burgesia haundiak gerra aurretik baino begi hobeekin begiratzen diola PNVri.

K.S.S.— Noski, orain PNVek ba-
ditu lehen ez zituen tresna ekonomi-
koak, eta horiek kontrolatzen ditue-
nak iman batek bezala erakartzen
ditu ingurukoak. Elkarrengana ingu-
ratze prozesu garbi bat dago, eta ho-
rren frogak da hemen AP eta CPkoek
duten presentzia hutsa.

Aurrerantzerantz begira interesgarri
izango litzateke Bizkaiko Patronala-
ren elkarteak eta CEOE barruan sar-
tzea aztertzea, eta nazionalismoaren
munduarekin ze erlazio moeta duen.
Beltzak egin zituen hurbilketa ba-
tzuk «Nacionalismo Vasco y Clases
Sociales» liburuan, aipatu dugun
«Einkor» eta holako fenomenoak
aztertuz, baina handik aurrera ez da
egin, talde batzuei interesatzen ez
zaielako, asuntua nola doan oso
ondo erakutsiko bait litzateke.

**A.— Ba al da Euskal Herriaren in-
dependentzia interesatzen zaion kla-
serik une honetan?**

K.S.S.— Hori da esaten nizuna,
produktu euskaldunon merkatu na-
turala Espainia dela, ez Arjelia. Ar-
jelia diotsut, Argentina ez esateaga-
tik, dibertsifikatzea. Orain dela
hilabete batzuk, hain zuzen, Madri-
len enpresagizonekin izan zuen bil-
kura batean Garaikoetxearen eskatzen
zitzaiona «caja única» delako hori
zen, denok barku batean joatea.
Agian beldur bat badago hor. Ni,
dudarik gabe, independentista naiz.

**A.— Garaikoetxea botatzeko bo-
rrokan kanpotik presiorik izan dela
uste al duzu?**

K.S.S.— Agintea lortzeko borroka
guztietan daude presio eta agente
kanpokoak. Ez da tipo bat maleta
koxkor batekin datorrena eta hola,
baina beti daude. Errioxan izandako
bazkari horietaz-eta esaten dena
egia da neurri batean. Baina denek

«Eusko Alderdi Jeltzalea aldatuko da Estatutoak «krak» egiten duenean, eta egingo du»

egiten dute berdin.

Kontuan har ezazu nazionalismo
bat gauza gogaikarria dela gero eta
gehiago trankilitatera, ordenera, pa-
kera, joan nahi duen Europa batean.

**A.— Aginte nahi hutsak hainbeste-
rainoko borroka piztu ote ditzake?**

K.S.S.— Bai. Agintea bait da ka-
rameluetako gozoena. Agintea.
Batek orain kamio bat ireki dezake
Arratia eta Orozko artean, hiru tra-
tore eta lau asto pasatzeko besterik
balio ez badu ere. Agintea erakus-
teko modu bat. Aurrezki Kutxak
kontrolatuta dauzkazu, Diputazioak,
diru pila batekin, eta abar.

**A.— Krisi honetatik PNV oso al-
datuta aterako dela uste al duzu?**

K.S.S.— PNV aldatuko da Estatu-
toak lehendabiziko kortea jasaten
duenean, Estatutoa bait da panazea
unibertsala. Estatutoa da gaur egun
koroarekiko paktua, Espainiarrekiko
paktua, Herriko sektore batzuetako
oreka... «Kraak» egiten duenean, eta
egingo du, PSOEren XXX. kongre-
soaren ondoren batez ere, hortik au-
rrera aldaketa haundiak etorriko
dira, radikaltze bat batez ere,
1932an suertatu zen legez.

A.— Nafarroa.

K.S.S.— A, hor parte interesatua
nahiz, «auto-eskluituak» direla esa-
ten den horiek lagunak ditut eta.
Claveria eta Garcia Falces kenduta
Francoren garaian, egurra zegoe-
nean, ez zeuden. Besteak aldiz, Ca-
bases eta besteak, bazeuden. Euskal
nazionalismoaren historian egin den
astakeriarik haundiena da. Hemen-
dik berrogeitamar urtetara beste
norbaitek nazionalismoaren historia
egiten duenean, 31ean tradizionalis-
tekin Lizarrako estatutoa lortzeko
egin zen tratua haren pareko barbari-
dada bezala aztertuko du.

Iñaki ZUBIONDO

Hassan-ek EEEn sartzea eskatu zuen

Lehengo astean berak jakinarazi zuenez, pasa den urtean Europako Ekonomi Elkartean sartzeko eskakizun formalak egin zuen Maroko-ko Hassan-ek. Nonbait Europako politikarien erreakzioak sorpresa eta mesfidantza izan ziren, baina Hassan seriotan zebilen, eta Maroko Grezia bezalako zenbait herri baino europarrago dela baieztatu zuen. Anekdotak dirudi.

Nikaraguak informazioa pasa Honduras-i

Orain dela gutxi Managuako hondurastar kantzilerrak Nikaraguaren aurka ari diren talde kontrairaultzaileak Honduras-ko lurretatik kanporatu behar zirela esan zuen.

Beharbada eskapatu zitzaion, baina suertea probatu nahirik nikaraguarrek abagunea aprobetxatu dute Honduras-ko gobernuari kontrairaultzaile horien baseak non dauden jakinarazteko, ez bazekiten ere.

Hiru-lau base izan ezik (mugamugan hauek: Las Vegas, Banco Grande ...), gainontzeko guztiak Honduras barruan lekutzen dituzte

nikaraguarrek, eta ea zer pasatzen den galdegiten diete mugaz bestaldeko agintariei.

Gromiko-k eta Shultz-ek berba behintzat egin dute

Ez bait da gutxi, eta beren bilere-tatik (denetara hamabost bat ordu solasean) ondorio garbiegirik atera ez baldin bada ere, urtebeteko isiltasuna hautsi egin dute, eta badagoke esperantza piska bat hurrengo bilere-tan (hemendik hilabetera noiz eta non erabakiko direnak) zeredozer positiboagora helduko diren.

Dakigunez sovietarrak baldintza konkretu gogor batekin iritsi ziren Ginebrara, izarretako gerra dela-koari ez ziezaioten ekin Estatu Batuek, eta hauxe da nonbait amerikarrak erabili duten armarik

zorrotzena, gerra tipo horretan ez sartzearen prezioa oso altu jarri bait dute.

Horretaz, deus konkreturik ez; poliki-poliki nuklearrak ezereztzen hasiko ote dira, eta *estabilidada estrategikoa* indartuko ote da, denok zai gauzkate.

Brigada Gorriak itzuli dira

Urtarrilak 11an Ottavio Conte, *antiterrorista* talde horietako baten agentea, hil zuten ezezagun batzuek sei bala gorputzean sarturik. Agentea baino *superagentea* zen Ottavio Conte, Brigada Gorriek bahitutako James Lee Dozier erreskatatu zutenarik bat izan bait zen.

Aspalditik ekin gabe zeuden Brigada Gorrien «Antonio Gustin Kolumna»k erreibindikatu du ekintza —eta horrekin abenduaren 14an poliziak akabatutako militantea gogoratzen dute.

Kaledonia Berria: Frantziapeko independentzia?

Ez du ematen beste alternatibarik dutenik, independentzia aukeratuz gero bederen. Uztailean egingo dute erreferenduma. Hala erabaki Paris-ek. Galdera, hauxe: oraingo autonomi estatutoaren mantentzea, ala «Frantziarekin asoziatutako Estatu independentea» bilakatzea. Lehenengo erabakiz gero, ezer ez. Bigarrenengoarekin...

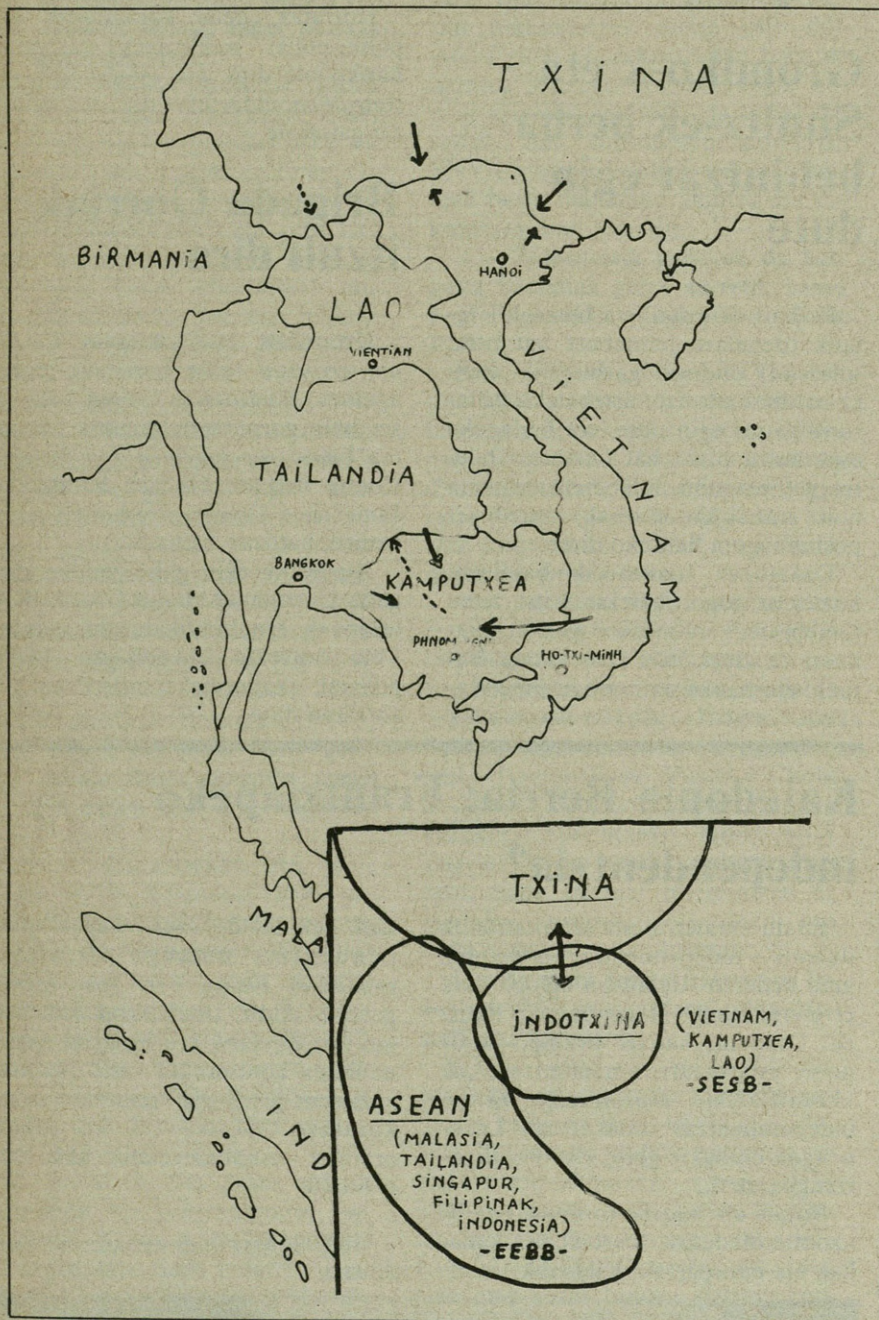
Bistan da badela formula bat bi «komunidadeak» (bertakoak: **kanakak** eta europarrak: **kaldoxak**) kon-

tent gelditu daitezen. Legez independentzia emango litzateke, munduan Estatu berri bat izango genuke. Aldiz, frantziarrek (eta bertan bizi direlarik ere frantziar nazionalitatea kontserbatu nahi dutenek) «résident privilégié» estatuto bat eskuratuko lukete, eta ez lukete oraingo «eskubide»etatik baño ere galduko.

Gauzak aski ongi estekaturik bide dituzte.

Indotxina

Azken asteetan Indotxina aldetik heldu dira kezkgarritzko informazioak. Kamputxean vietnamdarrek apoiatutako gobernuko tropen eta itxura guztien arabera Txinak eta EEBBek begi onez ikusitako **khmer** gerrilarien arteko borrokak bizitu dira, eta azkenetako gobernuak nagusitzen ari direla ematen baldin badu ere (lehengo astean estrategikoki oso inportantea zen Ampil-go basea hartu zuten bederen), gerratea ezin da bukatutzat jo, eta seguru aski beste puxka batez luzatuko da, Asiako alderdi hartan interes asko, gehiegi pilatzen bait da.

Txinak itxita

Kamputxeako

bidea

Gatazka haietan, Vietnam-Txina gatazkan konkretuki (Kamputxeakoak hortxe bait du sustraia), arrazoi historikoak ere badaude (Vietnam hamar mende, 1947. urterarte, Txinaren tributarioa izan zen, **An Nam Quoc** izenekoa; **An Nam** -ek literalki pakezko edo, pazifikatutako hegoaldea nahi du esan), baina horiek gutxienekoak dituzue: oraingo gora-beherak egoera geopolitiko orokorrago batek determinatzen ditu, eta horretaz aritu gara hemen.

Berehala oso datu berezi batetaz ohartzen gara: borroka hau bloke sozialistaren bi potentziak eramaki dute, Txinak eta Vietnamek hain zuzen ere, azken hori sovietarrek lagundua. Zer dela eta, baina?

Lagunen beharra

1954. Ginebrako konferentzia inauguratze egunean, vietnamdarrek Dien Bien Fu-n frantsesei berealdiko paliza eman zietela anuntziatu zuten. Bataila hartarako Ho Txi Minh-en armadak txinatarrek utzitako gerra materiale asko erabili zuen. Txina bere gerratik eta Korea-kotik irten berria zen, eta vietnamdarrei laguntza polita eskuratu zien.

Ginebran sovietarrak oso moderatu ibili ziren ('koexistentzia pazifikoa' ren estrategiaren arabera); Vietnamekin beti hala ibiliak ziren, eta inor ez zen horregatik harritu. Txinarekin bai harritu ziren pixka bat vietnamdarrek, bera ere oso, vietnamdarren ustetan gehiegi moderatu bait zen, hainbat kontzesio egiteko prest agertu zen. Zergatik? Seguru aski ordurako txinatarrek sovietarrek in mesfidatzen hasita zeuden. Kasua zera da, jokabide horrekin vietnamdarrek dezepzionatu samarrik gelditu zirela.

Ginebra eta gero, hala ere, Vietnam eta Txina hainbat gauzatan bat

eginik aritu ziren; hala nola, 1956an Vietnamek Txina ereduko Nekazal Erreforma bati ekin zion; munduari begira ere, bat zetozen gehienetan.

1950. eta 1960. bukaeran, Txina eta Sovietar Batasunaren arteko tira-birak nahiko gaizkitu ziren. Vietnam-erne zebilen: tira-bira haiek erabakitu zuten seguru aski mogimendu komunista internazionalaren hurrengo urtetako estrategia zertan oinarrituko zen, koexistentzia pazifikoan (SESB) ala nazio askatasunaren aldeko gerrateak potentziaztean (Txina, garaian).

Hanoi-ko vietnamdarrei Txina-SESB gatazka hau ezin momentu txarragoan iritsi zitzaion. Hego Vietnami buruz (amerikarrak hantxe, honezker) bi aukera zituzten: Saigoni presioa egin, Ginebrako akordioak bete zitzaion (hauteskundeak, Vietnamen birbatzea...: ez zirudien bat ere erraza), edo batasunaren alde indarrez ekitea. Baterako zein besterako beré lagun handien beharra zeukan. Txinatar-sovietarrak aldiz, elkar etsai harturik zeuden; zer egin?

NAF, gora eta behera

Hegoaldeko borrokalarientzat maila horretako polemikak lujo bat ziren; errepresioa gogor sufritzen ari ziren, eta 1960an borroka armatuen estrategia definitu zuten. urte hartako abenduan Nazio Askatasun Frontea (FLN) sortu zen.

Pekin pozik zegoen: bere teoriak (inperialismoa gerra iraultzaileen bidez bakarrik akabatu ahalko zela) konfirmatzen ziren.

Vietnamdarrek ere, Pekin aldera noski. Sovietarren politika —koexistentzia, herri zapalduetako minoria nazionalak eustea, lekuan lekuko gatazkarik leherkorrenak amerikarrek batera konpontzea— arrotz zitzaion; hala ere Hanoi-k bi arerioen artean oreka bat beti gorde zuen.

1964ean Teng Xiao Ping (txinatar Alderdi Komunistaren idazkari orokorra) Hanoi-ren esfortzu militarari laguntza guztia emateko prest agertu zen, baldin eta Vietnamek sovietarren edozein laguntzari uko egiten bazion. Txinatarrek sovietarrez mesfidatzen ziren, hauek koexistentzia pazifikoaren mesedean Vietnam sakrifikatza iritsiko zirela uste bait zuten. Hala guztiz, Vietnam laguntza militarra ematearren azkenerako koordinatu ziren.

Aldian Pekingo buruzagiek gerra iraultzaile batetan armamentu modernoaren garrantzia gutxiesten zuten (Lin Piao-ren lanak ikusi daitezke), eta Vietnamekin nolabait esperimentatzen zuten; nahi eta ez, beraz, arma orniketan Vietnamek geroz eta gehiago SESBetik dependitu zuen, amerikarren bonbazkatze geroz eta masiboagoi aurre egingo bazien.

1968ko urtarrilean, NAF-ek ofentsiba handi bati lotu zitzaion, aldiz segidan etorri zen errepresioaren eraginez 50.000 bat gerrilari hil omen zituzten. Orduan, hegoaldeko hutsak betetzearen iparraldeko koaldak ailegatu ziren, dinamika militar berri bat sortuz. Txinak ez zuen aldaketa atsegin ez ikusi (sovietarrak finkatzen bait ziren), baina oraindik ere ez zion vietnamdarren herri borrokari iruzurrik egin.

Alineatzea azkartzen dute

1969an txinatarrek eta sovietarrak hitzetatik ekintzetara pasatu ziren; Ussuri ibaian izan zen hori. Enfrentamendu txikia izan bazen ere, aurrerantzean txinatarrek iparraldetik zetorkieken mehatxuari inportantzia handia emango zioten. Eta, denek kontra ezin ariturik —ahul ziren oraindik, irauteko garantia modu

baten beharrean zeuden—, amerikarrek hasi ziren adixkidetzen (1972).

Une txarrean, zeren urte horretantxe hasi bait zituzten berriz amerikarrek 1968tik utzirikako Vietnam gaineko bonbankatzeak. Pekinek hala ere aurrera Washingtonekin. Washingtonek Pekingo errejimena ezagutu zuen. Pekinek etsai nagusitzat Mosku ezagutu zuen. Eta Hanoi-rekin, gauza onik ez zegoen.

1975ean, Hanoi-k ofentsiba egin zuen, eta iraultzaileek Saigon hartu zuten. Txinatarrek —lehentxeago Kamputxeako gerrilariak Phnom Penh hartu, zezaten bultza egindakoak— vietnamdarrek frenatzen saiatu ziren. Alferrik, harezker Hanoi-k ez zien aditzen eta. Txina beldur zen, hegoaldean sovietarren aldeko indar bat sortzen ari zitzaioala konprenitzen bait zuen.

Garaitu ondoren, Vietnamdar Langileen Alderdia (urtebete beranduago Alderdi Komunista) mendebaldeko potentziek Vietnam birraikitzen lagundu zezaten saiatu zen: behar ziren fondoetatik erdia SESBek eta Txinak emango bazieten, beste erdia mendebaldetik helduko zitzaizela espero zuten. Hala-ber, Moskutik autonomia

Kamputxeako gerra, vietnamdarrek ongi esaten dutenez, Txina-Vietnam konfliktuaren punta bat besterik ez da.

Vietnam, amerikarrak bota ondoren ere, oso amenazatuta sentitu izan da; horregatik saiatu da ASEANeko herriei poliki moldatzen, horregatik SESBekin garrantziko tratatuak sinatu ditu, horregatik —«*tenaza haustearren*», beren hitzetan — sartu zen atope Kamputxean.

Sakonago jota, Kamputxeakoa SESB-Txina enfrentamenduaren oraingo punturik gorriena dateke.

Txina mendebaldearekin ongi dator, SESBekin baino hobeto behinik-behin. Eta bere eskualde hurbilean nagusi nahi badu — eta badirudi nahi duela —, Vietnam gainean inposatu behar du.

Baina Vietnamekin sovietarrak daude.

Baina Txinarekin amerikarrak. Mori horrela da, eta beharbada horrexek ematen dio gatazkari estabildade pixka bat. Hanoi-Mosku eta Pekin-Washington ardatzak ez du ematen oraingoz etengo direnik.

Berriz ere, noiznahi, Txina eta Vietnamen artean gerra sortu daiteke. Txinatarrek mugan pilatzen dira; Vietnamek Lao-ren erabateko inplikatzeari lortu du. Biek herritarren patriotismoari hots egiten diote.

Geroak esango. Dena dela, Asiako hegoaldean arretarik handienaz begiratu behar duguna nire ustez besterik da: ASEANeko herriek nora jotzen duten. Kontinenteko potentziek beren arteko liskarretan segitzen duten bitartean, beste hauek lasai samar bizi ahalko dira, baina dituzten kontradikzio potentzialak hain dira terribreak ze edozein momentutan lehertuko direla espero dezakegu.

FANXIN

Pol-Pot-en genozidiotik salbaturiko musulmanak gutxi izan ziren; hona talde bat.

zihurtatzekotan, FMI-n sartzea eskatu zuten (urrats hau ez zuen oraindik eman hirugarren munduko beste inongo herri). Mendebaldeak berriz batetan eta bestean ezetza eman zuen. Horrekin Alderdian bloke sozialistarekin bakarrik kolaboratzearen aldeko frakzioa nagusitu zen. 1977an Pham Van Dong lehen ministroak Moskura bisita egin zuelarik sovietarren eskutan zegoen, haien laguntzarik gabe Vietnamen izatea bera kolakan jarriko bait zen; ondoren Pekindik pasatu zen, eta txinatarrek harrera hotza egin zioten. Funtsean gauzak ez ziren aldatu, hortik 1979ra, gerra gertatu zenean.

Kamputxea

Vietnam-Txina borrokaren alderdi garrantzitsu —baina ez dezisibo— batzu ezingo ditugu guk hementxe ukitu, hala nola Vietnam barruan bizi den *hoa* txinatar minoriarren gora-beherak; ikus dezagun orain Kamputxeako balantza.

« 1970. urtetik Pekin kamputxear indarrak kontrolatzen ahalegindu zen », irakurtzen dugu La Habanan

argitaratutako liburuska batetan. 1972rako Kamputxeako Alderdi Komunistak bere fakzio vietnamzalea arras deseginik zeukan.

Egitazko enfrentamenduak aldiz Vietnam guztiz askatzearen urtean, 1975ean, hasi ziren. Urte berean, apirilaren 17an, EEBBek sostengatutako Lon Nol presidentea bota eta Pol-Pot boterera ailegatu zen. Pol-Pot Txinak erabat apoiatzen zuen (Vietnam ez bezala, ikusi dugunez); bere asmoak oso laster erakutsiko zituen, historian zehar beharbada inoiz ikusi ez bezalako genozidioa burutu bait zuen, populazioaren laurden bat akabatuz (gaurregun bost bat milioi lagun dira; vietnamdarrek, bide batez esan dezagun, 55 milioi; laotiarrek 4 milioi baino gutxiago).

Hasi-hasieratik pol-potiarrek Vietnamekin oso etsai gertatu ziren, eta 1978an, bi herrietako mugan gerra piztu zen. Vietnamadarren iritziz, dena Pekinen planen arabera gertatu zen: Txinak berak iparraldetik atakutzen zuelarik (1.000 kilometrotan zehar, 79ko otsailez izan zen

hori), Kamputxeak hegoaldetik presionatuko zuen.

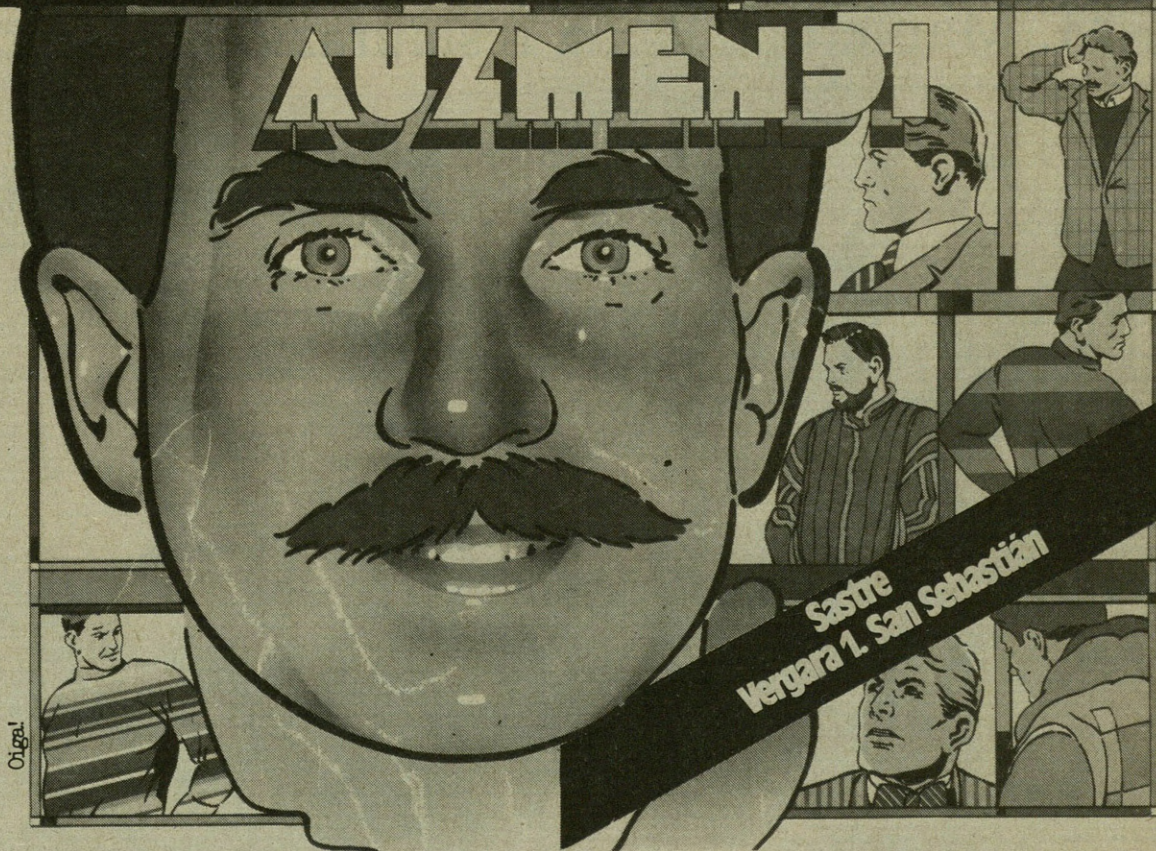
« Autodefentsaren legezko eskubideaz baliatuz —esplikatzen da Kubako liburuskan—, Vietnamek plan militar hori galerazi zuen. Aldi berean —eransten du, eta gaurko egorara iristen gara—, Kamputxearen Salbaziorako Fronte Nazionalaren direkziopean, bertako herria, vietnamdarren laguntzaz, Pol-Pot-en kammarilaren aurka altxatu zen, eta 1979ko urtarrilez Kamputxeako Errepublika Herrikoia sortu zuen ».

Garbi dago Kamputxean bazeagoela Pol-Pot onartzen ez zuen maioria bat, halaber garbi dago Vietnamek lagundu ez balio maioria horrek odoletan isildua gelditu beharko zuela.

Nolanahi ere, gaurregunera arin ailegatu beharrean: Pol-Pot-en indarrak, ahulduta daudelarik ere eta Txina eta —indirektoki, Tailandia bidez— EEBBen laguntzarekin, atakutzen segitzen dute. Duela egun gutxi Txinak jakinarazi du Kamputxeako gatazkan berak ez duela amoremango. Zeinek emango du?

Pablo SASTRE

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

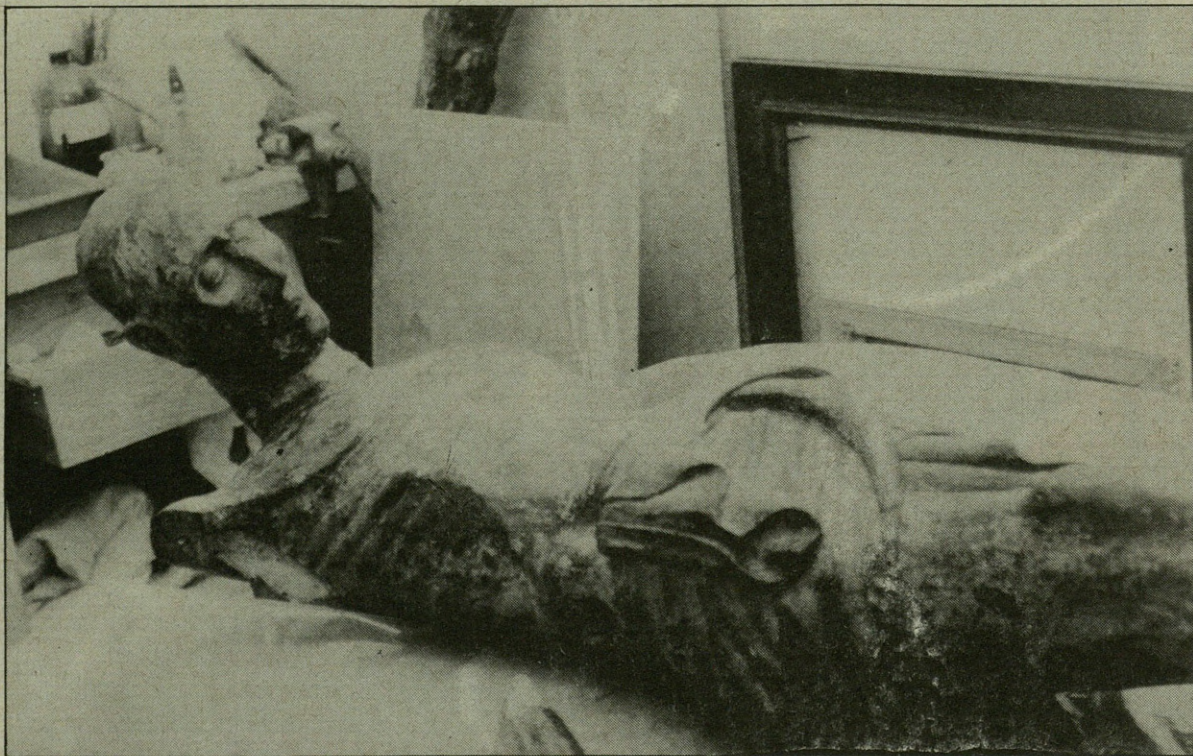
miner

donostia

271050 eta 270447

M. Manterola ari da restaurazio lanetan

Karlistadetan Erreenteriara eraman zuten, Azkoitian ere egon zen; eta askotan konpondu dute.

Lezoko Santo Kristoa ez da beltza

Lezo eta Donostia inguruko euskaldunen artean hain debozio haundikoa den Lezoko Santo Kristoa garbitzen eta konpontzen ari da M. Manterola. Lan horretan hasi eta ustez beltza zena ez da. Pipia eta onddo bat jaten hari ziren egurra kanpotik, kolore beltzagatik, Santo Kristoa ondo zegoela ematen zuen bitartean. Oraindik ez dira lanak bukatu baina Santo Kristoa bere tokian jartzean beste bat emango du. Ezberdina izango da baina barrutik sano egongo da beste berrogeita hamar urtetarako gutxienez.

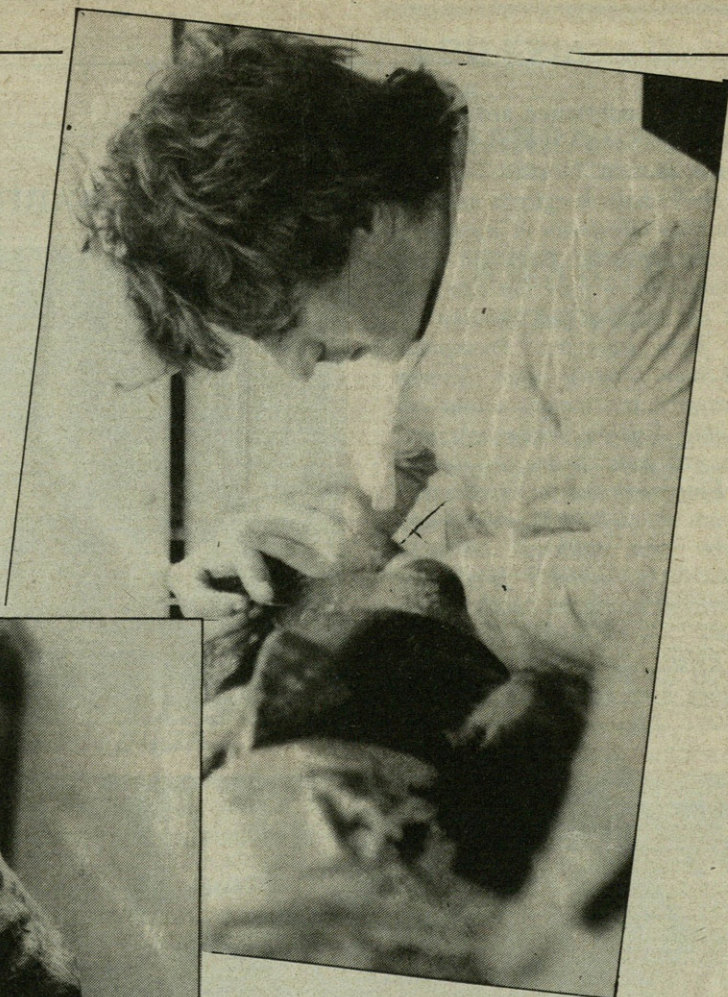
« XIII-XIV. mendekoa da gutxi-gorabehera. Gotikoa. Burusoila da eta ez dauka ez biboterik ez bizarrik. Gutxi daude honelakoak. Ba da esan duenik garai batean ile kizkurra edukiko zuela Santo Kristo honek eta modan jarri zenean peluka eramatea, ba dakizue honek peluka bat eramaten du, ba igual buru guztia tailatu egin ziotela lisatzeko eta peluka jarri

ahal izateko. Nik ezetz uste dut, zeren eta tailatuta daudenean belarria ile tartean gelditzen da. Eta honek garbia dauka belarria ».

Hasi gara batetik bestera begira eta lehendabizi bere orokorrean ikusi dugu Lezoko Santo Kristoa. Besoak aparte dauzka. Uztai tanke-rako pieza batean eginda eta birrosatze lan hauetarako soinetik bere-

zita. Burua ere aparte egindako beste pieza bat da nahiz eta lepo gainean eduki orain. « Momia baten tipoa dauka piskat... nola kanpo konzentraziotako juduak... meharra, flakosta, hezurretan... Buruak indar haundia dauka eta soina ere oso ondo tailatua dago. Zangoak ere bai belau-netaraino. Hortik behera ordea nahiko gaizki daude. Oinak eta esku-

tako behatzak faltsuak ditu gehienak ». Zulo batzuk ere ikusi dizkiogu be-soetan eta. Ea zer ote ziren eta « Kandlek erreta egindako zuloak dira. Seguruenik aldare baju xamarren batean egona da noizpait. Zulo horiek disimulatuta zeuden pergamino batzurekin. Jakin ezazue nork jarriko zuen. Sakristauren batek edo horrela. Pergaminoa jarri eta gero gainetik pintatuta dago. Eleiz paper bat da » erakutsi digu, eta egia, atzean eskuizkribu bat ikus daiteke. Hiruzpalau zulotan omen zeuden horrelako paperak jarrita zuloak tapatzen.

Jendeak ohitu egin beharko du, berria dirudien arren jatorrizko itxuran utziko da eta.

Konponketa zaila

« Santo Kristoa ekarri zidatenean gurutzea bezala zegoen gutxigorabehera. Beltz beltza. Kapa bat zeukan zikinkeriaz osatutakoa. Hautsa, kandelaren grasa... hauek ere beztu egiten dute. Azaleko kapa horren petik repinte beltz bat zekarren. Norbaitek behin beltzez pintatu zuen Santo Kristo hau ». Nonbait oso ondo etortzen omen dira repinte hauek eskulturak dauzkan zulo denak estaltzeko. Beltzez pintatu eta ez da ezer nabarmentzen. « Aldarepetik begiratu eta Santo Kristoa nahiko ondo dagoela ematen du. Ez duzu nabaritzen zerbait gaizki ba ote daukan. Pintura kapa beltz horren azpian ordea beste bat zeukan urdinska. Urdin-berde koloreko pintura kapa bat. Kapa honek ere oso osorik estaltzen zuen Santo Kristoa. Kapa ho-

rreren azpian zegoen zuek orain ikusten duzuen. Kolore zuriska azeituna berde antzeko zerbait ». Hil kolorea gure begitarako. « Hau honela geldituko da azkenean. Berez zeukan kolorearekin ».

Bular aldean zenbait gunetan kolore gorria ere agertzen da « odolarena. Gero, beste zenbait tartetan marroixka antzeko bat ere agertzen da. Nik uste dut bere jatorrizko pintura duela. Zenbait saioren egin ditugu laborategian baina mikroskopio elektronikorik ez daukagunez ezin jakin. Ikusten duzue marroixka hori? Kristo moreno bat balitz bezalakoa da. Baina moreno horretatik ez da ia ezer gelditzen ».

Zapia dago gero. Gerripea estaltzen duen zapia. « Ikusten den zapi zuri horren azpian beste gorri bat dago. Zapia gorria izango zen oso

osorik. Ertzetan eta tartetan ikusten da. Baina ezkutuan utziko dut. Zuri hau ikusiko da doratu hauekin batera

Egurra desagiten ari zen onddo bat zeukan

Buelta eman dio mahai gainean eta bizkarra erakutsi digu. Gurutzeren kontra zeukan bizkarra. Egur ageria. Hutsa. Pintatu gabea. « Onddo bat zeukan. Egurra desagiten ari zen onddo bat. Egurra ustelduta dagoenean bezala da. Hezea dagoenean bezala. Lehen eskaiola zeukan eta kendu egin diot egurra lehortzeko. Zangoetan ere gauza berbera gertatzen zaio. Onddo horretaz aparte pipia ere ba zeukan ». Ederki asko ikusten dira pipiak jandako zur-zuloak.

« Orain arte egin dudana zera izan da, zomorroak hil, desinfektatu, garbitu, pintura kapak kendu, eta gero zenbait egur zati sendotu. Gorputza nahiko ondo dauka. Zangoak okerrago ».

Bere jatorrian kristo «moreno» bat izango zen

Hori da orain arte egin duena Lezoko Batzordeak deitu zionetik Gi-

puzkoako eleiz ederlanen ardura dar-
ramaten Edorta Kortadi eta
Zunzunegi jaunen bitartez. « Joan
nintzen proba batzuk egitera nola ze-
goen ikusteko. Hasieran ez nuen uste
hain gaizki zegoenik. Segituan ikusi
ordea nuen repinte pare bat edo hiru
bazirela eta nahiko lan kostako zi-
tzaidala hura tratatzea. Presupostu
bat egin nuen. Onartu zuten. Ikusten
nuen arazoak ere izango zirela be-
raiek Santo Kristoa beltza zela uste
zutelako eta jada beltza ez zelako
izango. Esan nuen Santo Kristoa gar-
bitutakoan ez zela beltz horretara
bueltatuko. Ba zeukala berezkoa
zuen marroiska moreno hori. Hor
herri tradizioa kontutan hartzekoa da
seguruenik. Ahotik ahora pasata ba
zekiten Kristo ilun xamar bat zeuka-
tela. Agian horregatik pintatu zuten
gero beltzez. Tradizio horregatik. In-

Lezoko Santo Kristoaren jatorriaz

Lezoko Santo Kristoaren jatorriaz
bat baino gehiago dira irakurri ahal
izan ditugun hipotesisak.

Santio bidearekin lotzen da hipo-
tesi hauetakoren bat. Bide horretatik
zihoazen erromes batzuk ekarri zutela
dio horietako batek.

Beste batek berriz X. gizaldian
Baionako gotzaia zen San Leon-ek
ekarri zuela dio. Tradizio batek hala
dio eta bat omen dator Santo Kris-
toak dituen eskultura eta pintura al-
detiko ezaugarriekin.

Manterolak guri esan digunaren
arauera, hau da, gotikoa izatea, XIII-
XIV. mendetakoak... okerr litzateke

aurreko hipotesi hori.

Ba da Santo Krsitua ingelesa dela
dioenik eta Lezora bidazti elizkoi
batek ekarri zuela han Enrike
VIII.aren garaian sortu zen zisma zela
eta profanatu ez zezaten.

Beste batzuk diote Felipe Auz-
mendi eskulturagile gizpuzkoarraren
lan bat dela. Eskultore ezagun honek
taila eder askoak egin zituen XVII.
gizaldiaren bukaeran.

Egia esan ez dago dokumenturik
hauetako edozein hiptesi frogatu ahal
izateko. Gerriko zapia aldiz XVIII.
mendean jarritakoa omen da.

Pipiak jandakoak, onddoak, kandelen suaz egindako zuloak... oso hondatua zegoen.

konszienteki, beltzez pintatu zutenean
ez bait zekiten azpi azpian marroiska
hori zegoenik. Dena dela berezko
kapa ilun hori ez dakigu nondik nora
hel daitekeen. Zenbait tartetan ager-
tzen da. Beste zenbaitetan ez. Baina
ez asko ».

Beltza ez izatearen arazoa hitzegin
omen zuen batzordearekin eta au-
rrera segitzeko esan omen zioten.
Berdin ziola. Santo Kristoa «senda-
tzea» zela garrantzizkoena. « Eskul-
tura salbatu eta ez galitzeagatik au-
rrera segitzeko. Han bertan
desmontatu genuen. Desinfektatu eta
gero zango aldeak oso gaizki zeudela
ikusi genuen. Aurrena beraz kontser-
bazio prozesu bati ekin genion. Ho-
rren ondoren hasi naiz errestitazio
prozesuarekin ».

Aurrena kontserbazioa, gero errestitazioa

Ez dira horretan gelditzen ordea
gure solaskidearen eplikazioak.
Kontserbazio eta errestitazio pro-

zesu hauek zer diren kontatu digu. «
Kontserbazioa zera da, historikoki es-
kultura gure eskutara iritsi den be-
zala uztea. Behatz bat falta badu hori
gabe uztea. Beste zerbait falta badu
hura gabe. Zegoen bezala utzi behar
da kontserbatuz eta pintura ez eror-
tzeko moduan utziaz, zomorro klase
guztien kontrako protezioa bilatuz
eta egurra desegin ez dadin erre-
medioa jarriaz. Garbitzea eta repinteak
kentzea ahalik eta jatorrizko itxura
haundienarekin utziaz. Errestitazio
prozesuan berriz estetika kontuak
sartzen dira. Ikusi behar duzu ze
gauza diren konpondu, birregin edota
disimulatu behar direnak ikusiko
duenak efeko estetiko bat jaso
dezan. Bere osotasunean ikusita falta
dakioken zatiren batek ez diezaiola
atentzioa deitu. Areago honelako
kasu batean. Hemen pieza historiko,
zahar eta kulturakoa den bat biltzen
dira batean. Jendea errestitazera doa-
kio eta kontu berezi batekin zaindu

behar duzu. Estetika asko zaindu
behar da hemen baina "falso-histori-
ko" bat egin gabe ».

Batzordea egona omen da taile-
rrean gauza nola doan ikusteko.
Ikusi eta hain gaizki zegoena hobe-
gotzen doala ikusirik aurrera segi-
tzeko esan omen zioten. Bukatu
arte. « Informe bat ere egin nuen he-
rriko jendeak jakin dezan nola ari
den errestitatzen. Jendea ohiturik
zegoen Lezoko Santo Kristoa eraba-
tetara ikusten baina nik uste dut den-
bora bat pasa ondoren ohituko direla
berritoe ere ». Gurutzegatik ere gal-
detu digu baina oraindik ikutu ere
ez omen du egin.

Kaputxinoen komentu batean ezkutatu zuten karlistadetan

Pintura kapa ezberdinak, eta es-
kulturrak dauzkan zati birreginak
nork edo noiz egindakoak jakin nahi
eta « ez daukat ideiarik ere. Neri
esan zidaten inork ez zuela sekula
ikutu. Baina ikusten duzue. Gudu
karlistetako batean Lezo edo Erren-
teriko kaputxinoen komenturen ba-
tean ezkutatu omen zuten. Gero Az-
koitian egon zen. Zenbait tartetan
lasto arrasto batzuk aurkitu dizkiot.
Agian gaizki ikusi zueneko baten
batek konpondu egingo zuen. Gero zu
hasi begira eta ikusten duzu batek ez,
mordo batek sartu duela eskua hor ».

Gurutzeta noizkoa den ez omen da
jakina. Norbaitek esana omen du
barrokkoa ote den, « geroagokoa ere
izan zitekeen »

Elurra teiltuan, zakua lepuan...

ibili beharko degu aurtengo neguan... dio Olentzerotan eskean ibiltzeko Gipuzkoan kanatzen den kanta batek, gero «tra-la-lai, trala-lalai, hau dek umoria» lelo ezagunarekin jarraitzeko. Aurtengo Olentzeroak ordea, Bizarzurik enkargatuta edo, izugarritzko elurtea ekarri digu zakua oraindik ere hutsik jarraitzen duen bitartean. Umoria bera ere ez dugu uste dagoeneko alde onetik dabilenik. Umeak eta umeak bezalakoak direnak besterik ez bazen ere, horiek disfrutatuko zutela zioten an eta hemen hainbatek. Elurra ordea, umeak eta beste hainbat gauza bezala, hobe izaten da behin ikusi, une eder batzuk dastatu paraje itzaliak ikusiz eta datorren urterarte desagertzeko.

«Elurra teiltuan, zakua lepuan, ibili beharko degu aurtengo neguan» eta hurrengoan aurtengo honetatik ateratzen bagara. Ez dakit konturatuko zineten baina elurra mara mara ari dueneko honetan urte bete bete du KOXKA-k. Konturatu gabe ia. Lehengoan automobil gorria zuri-zuri geldituzitzaigun bezalaxe. Bapatean.

Balantzea egiteko orduan, eta ARGIAko irakurleok erantzun dizkiguzuen inkesten arauera, erabat positiboa eta atsegina gertatu da KOXKA hau. Urtebetean makina bat gauza sartu dira gure zaku berezi honetan. Erdi-betean, edota erdi hutsean (depende nola begiratzen duzun) jarraitzen du oraindik. Hamabostero argitaratzera beharturik jarraitzen dugu asterokoa izatea delarik helburua. Baina jakina. Elurte goxor baten pean jarraitzen du euskal prentsak. Ari gara lanean eta badirudi gure berotasunak hainbat eta hainbat gune urtu dituela. Oraindik ordea euri asko egin beharko du Euskal Herria estali duen zurikeria honen azpitik gure berdetasuna ateratzeko.

Guk jarraitu egingo dugu. Mendiko botekin, guardasolekin edota ahal denarekin. Zakua lepuan eta Plaza Castillo Iruñean dauzkaun bitartean behinepehin.

ABILEZIA ETA INDARRA

KOXKak urtebete

Txokolate eta franbuesazko mermelada ugari duen bizko-txozko tarta baten inguruan ez gara bildu KOXKA egiten dugun guztiak. Ez dugu urte batzuea kunplitzerakoan jarri ohi den kandelatxoa tartaren erdian ezarri, ez eta ere denon artean putz egin. Horregatik lerro hauen bitartez zeleberratu beharko dugu, denborak besterako denbora ematen ez digun bitartean.

Urte oso honeta: ARGIAren gehigarri honek funtzio hori bete nahi izan du, gure aldizkarian normalki sartze ez diren gaien berri eman, modu arin eta irakurgarrian; ETBri buruzko informazioa eman teleikusleek zer ikus dezaketen jakin dezaten; irrati libre eta bestelakoan berri eman, ahotsei aurpegiak jarri; denborapasak, osasunaren gaiak, mendi ibilaldiak. Eta abar luzeska bat jarri dezakegu.

KOXKA txiki honek ematen digun lana bere tamaina berakoa ez bada, gertu gauzka edozein momentutan astero-astero ekiteko, horrekin irabaziko duela koan... Baina, tira, ez gara sentimental jarriko eta horrelakoetan esan ohi den bezala, gure burua zorionduko dugu: Zorionak KOXKA!

Hor dago KOXKA!

NEGURAKO, BI IBILBIDE SARA INGURUAN

I. Atxuria, usotegiak, Saiberri

Sararen eta Etxalarreko lur-
ren artean, lbantelitik Atxu-
riara, gailur luze eta erraz bat
hedatzen da, lepoz lepo eta
kaskoz kasko; hemen, eta Li-
zarrieta lepoaren ondoan,
Etxalarreko usotegi famatuak
aurkitzen dira. Eta gailur
honen iparraldean, Saiberri-
tik mendebalera, beste gailur
apalago bat aurkitzen da; bi-
garren honetan Sarako usote-
giak daude. Gaurko ibilbi-
deak Atxuriara eramango
gaitu, handik Etxalarreko
Usotegietara lepora, eta, itxul-
tzeko, Suiberrira. Erraza
duzue, leku goxo eta ikusga-
rrietan zehar.

Sarako Harpean (edo Le-
zian, han diotenez) abiatu
behar da; parkinera gabe,
bide zabal bat mendebalera
doa: Harpearen gaineko ze-
lailietara eramango gaitu, eta
handik bidexketan ibiliko
gara, zuzen hegoaldera, Arro-
sagaraiakobordan gertatu arte.
Hemendik, Atxuriaren men-
debalean den 465 metroko
pitoin arroksua ikusiko
dugu: Atxuria eta pitoinaren
arteana pasa beharko da. Be-
rruetakobordara joateko.
Gero, bordatik Atxuriaren he-
goaldeko amildegien ondotik
jarraituko dugu, arroken on-
doan dabilen errekatxoaren
ezker aldetik, kaskoaren ber-
tikalean egon arte. Barrerak
gaingintuz ematen du,
baina arroken oinetan egonez
gero, ekialdera jarraituz, ha-
rrimeta batzuek seinalatzen
duten pasabide bertikal belar-
ditsua da gurea. Handik, eta
tximinea erraz bat gaingitu-

rik, kaskoan gertatuko gara.
756 metro dituen mendi
honek ederki gailentzen ditu
Sarako harroa, Zugarramurdi
eta Etxalar. Behera joateko,
eta pasabide bera baliatuz,
muga egiten duen gailurrea
izango gara: handik behera,
Hirumugetako lepoan izango
gara laister. Hemendik, pista
zabal bat abiatzen da, he-
goaldera hasteko, mendeba-
lera gero, Lizarrieta lepoan
bururatzeko. Lehengo pinudi
itsusiak atzean utzirik, pen-
te, pago eta haritzen artean
ibiliko gara, guztiz goxoki.

Lizarrieta baino lehenagoko
pagadian, usoak sarek harra-
patzeko sistema ikusiko dugu
zehazki: dorreak, gordele-
kuak, habeak sistema ikusiko
dugu zehazki: dorreak, gor-
delekuak, habeak eta hagak,
lurrazpiko kableak... Ondoko
bentan zer edan ere emango
digute.

Itzultzeko, etorri garen pis-
tatik atzera joko dugu, Basate
lepora arte (hemen mugari
52a dago): handik iparral-
dera gailur belarditsu bat
abiatzen da; hemendik be-
hera, Saiberriren mendeba-
leko lepoan ageriko gara.
Kaskoa 505 metro hurbil
dugu: gora etorrita, inguruko
mendiak eta Sara bera zehatz
zehazki ikus daitezke. Gero,
aipatutako lepotik sendra bat
joaten da behera, Saiberriko
hegoaldeko, Urrio erreka ze-
harkatzen du, eta Arrosaga-
raikobordan utziko gaitu, goi-
zetik ezagutzen ditugun
parajeetan.

2. Atxuria, Mendibil, Zugarramurdi

Gaurregun ere, leku bere-
tik abiatuko gara, Sarako Le-
zian, alegia. Parkinatik gora,
Arrosagaraiakobordatik pasa-
tuko gara, Berreutakoborda-
ren ondotik gero, eta Atxu-
riako hegoaldeko amiltegiak
joan den astean aipatutako
pasabideetik gaingintuko di-
tugu. Ba da, izan, beste ibil-
bide bat Harpeatik Atxuriara,
kaskoaren iparraldean diren
harrobietara doan pista baliat-
zen duena, baina, nere
ustez, itsusia eta azken me-
troetan nekoso da. Beraz,
Atxurian gaude. Orain ekial-
druntz jo beharko dugu, amil-
degien ahotik, Ainaberri az-
piko lepoan ateratzeko; lbañeta
deitutako lepo hone-
tatik (512 metro) Etxalarretik
Zugarramurdira doan aintzi-
neko bidea pasatzen da, Hi-
rumugetako lepotik etorria.

Baina gure asmoa zer bait
gehiago ibiltzea da: ekialde-
runtz beti, Ainaberri (593
metro) eta Mendibil (617
metro) aurkituko ditugu.
Azken kasko honetatik Atxu-
riaren eta Alkurruntzen ar-
tean hedatzen den geografia
konplikatuak ikus daiteke:
gure hegoaldean, Ezkizaroi
lepo nagusia eta misterioz
beteriko Infernuko Errota aur-
kitzen dira, eta handik egingo
ditugun balizko ibilbidetan
amestuko dugu, mendizalea-

rentzat paisajea beste men-
dien guraria delako...

Momentoz, Zugarramurdi
aldera jarraituko dugu. Men-
dibilen iparrekialdean Urbi-
lepoa aurkitzen da, eta han-
dik behera errepide gudro-
natu batek eramango gaitu.
Zugarramurdi bisitatzeko pa-
rada, noski, baliatu behar da.

Sarara itzultzeko, Zugarra-
murdikoko Harpean bidea hartu
beharko da. Hemen muga
guztiz bitxia da: arbitrarioa
dela da dakigu, baina gutxi-
tan ikus daiteke, hemen be-
zala haren astakeria. Atxuria-
tik behera zuzen amiltzen da,
iparraldeko mazelen erditik,
Beherekobentako erreka aur-
kitu arte, eta gero zelai eta
muinoen artean dabilkigu,
geografiak inoiz justifikatuko
ez duen lerro bihurriaz.
Beraz, Harpeak bisitatuz
gero, beti mendebalera joko
dugu, eta Zugarramurdiko
azken etxean, langa edo seila
batek moztuko du pista:
horra muga famatua. Seila
puxa, eta Inperiotik Errepu-
blikara pasatuko zarete, beti
demokraziaren erresumaren
pean. Ondoan den errekatxo
garbian aurpegiko izerdia
garbitu, eta Sarako Harpea-
ren ondoko harrobietan ger-
tatuko zarete laister, goizean
autoa utzitako lekuan.

Desmaila: 614 metro. **Denbora:** 5 ordu bete. **Nolakoa:**
erraza. **Mapa:** Espelette 1245 est, 1:25.000.

Desmaila: 690 metro. **Denbora:** 5 ordu bete. **Nolakoa:**
erraza. **Mapa:** Espelette 1245 est, 1:25.000 (Zugarramurdi-
tik Leziarako bidea ez da ongi markatua). **Oharra:** Esan gabe
doa: ibilbide honetan eta joan den zenbakian aipatu dugun
bestean, nortasun paperak eraman behar dira, eta demokrazi-
zainak aurkitzekotan pazientzia ezin hobea erakutsi behar da,
guretzat eta haientzat muga ez bait da gauza bera.

Elurteak ere kalte izugarriak ekarri ditu txorientzat

Elurra eta ehiza, txori eta hegaztien heriotza

Elurte egun ondorengo elurra ongi etorri zaigu hiritarroi, kaleko biztanleoi, inguruneari patxadaz begiratzeko. Zerutik mara-mara eroriaz kale, teilatu, zelai, mendi, bide auzo eta landareki estali duen elur zuria ikusmenarentzat lastangarri eta harriagarri dirudi, bazter guziak, Bizarzurik ekarritako margo eta irudi berriko jantzi batez baitira.

Batzo berogailuen gozoan leihotik begira ziren bitartean sasoiko eta umetxoek hotz larriari aurpegia emanaz, lepoan bufanda eta gomazko botak, bider berriak urratuz kaleetan zehar edo elur maldatan irristatzen ahantz ezinezko ordu biziak igaro dituzte. Baina nork ez ditu entzun egun hauetan eskopeta tiroak!

Hotzetik ihes, elur geruza zabal tartean janari pixkaten bila eta etxe inguruetako babesera hurbilduaz diharduen hegazti eta txori gaixo nekez lehertu eta oskiduak, eskopetaz, lazoz edo tranpaz errukirik gabe hilak izan dira. Oilagor, hegabera eta antzarrak bezala zozo, patxizar, txantxangorri eta pintxanak. Gehienetan elikatzeako asmotan, bainan askotan ehizaren grina hutsez.

Legeak elurtean eta etxe inguruan hau galerazten badu ere, ertzaina eta beste beldur handirik gabe jende ugari ibili da ekintza honetan. Izan ere, kontzientzia, barne arazoa ez den bitartean motz gelditzen baitira lege eta poliziak. Hauek ugaritzea baino ongariago izango litzateke nire ustez jendearengan bizidun guzien ganako maitasuna zabaldu eta eskopetak urritu eraztea.

Ludi txiki honetan, nahiz eta aurrerapen handiak lortu, gure zeru ontziez, beste planetetan aurkitu ez dugun eta haruntzago aurkitzea zail izango zaigun gertakizun liluragarriena bizitza da. Mi-

Legeak elurtean eta etxe inguruan hau galerazten badu ere, ertzaina eta beste beldur handirik gabe jende ugari ibili da ehizean

lioika urtetan pixkanaka bilakatuaz aire bat eta hainbat landare eta animalia mota eran ezaltzen zaiguna. Horietan bat gu, beste bizidunak menperatu eta baztertuaz ugaltzen iraunkor batez 5.000 milioi biztanletik gora iritsi garenok.

Bainan bakarrik ez gara aske. Fruitu, barazki, arto eta gari, arrain, hegazti eta abereen haragia, elikatzeako behar ditugu mila gai. Zuhaitzek egurra eman eta egurastienegandik lurra babestuz beste txorientzat fruitugile eta jarleku dira. Hegazti harrapalari batzu nekazaritzan

tiak! Kukuarena udaberriaren sarreran! Zein irudi orekatua hegaztiarena margolarientzat, eta zein adierazgarri haren hega Leonardo de Vincirentzat eta txepetxa eta txantxangorria bertsolarientzat.

Denek dute esanahi edo eragina guregan eta oraindik ere berengandik asko dugu ikasi beharra. Tirokatu eta hil orde ezagutu eta zaindu ditzagun! Argazki margo eta olerkiak atera, elurtean babestu eta janaria eman diezaiogun! Gorde aldiz lazo, tranpa eta eskopeta behar soilatarako, edo eta hobe, surtarako.

Ehiztari eta pozoinen eraginez gero eta hegazti espezie gehiago desagertzeko zorian dago. Hain zital zaizkigun erreka eta zingira inguruetako eltxoak gutxitzeko arrain eta urak pozointzen dituen DDT eta beste ixurien orde hobe genuke haietaz elikatzen diren txoriak eta beren jarlekua, ibai bazterretako altza, makal, lertxun, urritz eta lizarrak pakean utziko bagenituzke.

Hegaztiez elikatzeaz, bereziki ugaritu beharko ditugu dagoeneko dauden oilategi, usotegi eta galepertegietan bezala. Oraindik gelditzen diren inguru basati murriztuetan irauten duten banakak ez dira ehiztariak bakarrik, baita haiek maite dituen mendizale, argazkilari, baserritar eta hiritar guzientan eta gaurko umetxo eta jaio behar dutenenak ere.

Xabier IRIBAR

Zein irudi orekatua hegaztiarena margolarientzat, eta zein adierazgarri haren hega Leonardo de Vincirentzat eta txepetxa eta txantxangorria bertsolarientzat.

Euskal Telebistako Greba Batzordekoekin

«Haiek esan bezalako txotxolo batzu ez garela demostratu dugu»

1984 urteko azken egunean ETBko botoia sakatu zutenek ez zuten imajinik aurkitu beren pantailan. Bertako 204 langileek «legeztatutako» grebari hasiera eman zioten abenduaren 31an. Urtezaharreko gauerako prestatua zegoen emanaldi berezia ezin ikusi ahal izatea anekdota huts bilakatu zen elkarrizketa hau egiterakoan kunplitzen zen hamaikagarren greba egunerako.

Egunkarietan agertu da hainbat komunikatu, bai langileen bai zuzendaritzaren partetik; eta baita ETBri buruzko eritzirik ematen zuen idazkiak ere. Grebaren amaiera noiz gertatuko den argi ez zegoelarik egin genuen elkarrizketa hau Greba Batzordekoekin.

Euskal Telebistako Enpresa Batzordea bederatzita pertsonen osatua dago, horietatik hiru ELA/STVkoak dira eta beste seiak independententeak. Greba honetarako eratu den Batzordean hamabi daude, bertan departamendu guztiek beren ordezkaria dutelarik.

ARGIA.— Greba honetara iritsi aurretik egon den historia piska bat egingo zenukete?

GREBA BATZORDEA.— 83 urteraino joan beharko genuke. Urte hori esperimentalta izan zen ETBn zuzendaritzak zioenez; esperimentalta lan harremanetan eta beste guztijari dagokionean. orduko Enpresa Batzordeak lortu zuen bakarra ordu-estren ordainketaren akordioa sinatzea izan zen. Urriaren hogeia izan zen hori. Orduko lan kontuetako desmadrea esperimentalta zelakoan justifikatzen zuten. Abendurako batzorde horrek dimisioa aurkeztu zuen zuzendaritzaren egoskortasuna arrazoitzat emanez, hau da, ezin zela negoziatu. Hurrengo batzordea hautatu bitartean sei hilabete igaro ziren.

A.— Eta bitarte horretan izan zen akordio-marko famatua sinatu zenean...

G.B.— Bai, bitarte horretan ELAko sekzio sindikalak eraman zuen negoziaketetako protagonismoa, eta akordio-marko hori negoziatu zuten apirilean. Eusko Jaurlaritzako funtzionarioei aplikatu behar zitzaizkien ehuneko 6,5eko igoera hori ehuneko 10era negoziatu zen, antolaketa berriek sortutako gastuak aitzakitatzat hartuz eta soladuta baseak bajuak zirela kontuan hartuz. Gero, asteko 40 orduko lan eguna 37 eta terdira murriztu zen 85erako; eta azkenik batzordea aukeratzeko akordioa hartu zen. Hain zuzen, akordio hori da greba honen kaka.

A.— Zergatik da akordio hori greba honen kaka?

G.B.— Akordio hori anbigua da, aitzakia da anbigutasun horrekin ehuneko 10 hori jasoko zela tapatzen zela, igoera hori lege kanpo zegoelako. Eta bestalde, hor hitzegiten da antolaketa planaren inplantazio negoziatuaz. Zuzendaritzak hori planteiatzen du antolaketa plana

negoziatzea, eta guk berriz lehendabizi konbenio negoziatzeko eskatzen dugu.

A.— Ze punto konkretan zehazten da zuen erreibindikazioa?

G.B.— Hasteko, apirileko akordioan sinatutako ehuneko 3,5 gehiago hori ordaintzea, gero dirua ez diren beste gauza batzu: sanidadea, soldaduska, oposizioen arazoak, esku-bide sindikalak, eszedentziak. Guk 84ko asuntua garbitu nahi dugu, hortik aurrera antolaketa plana negoziatzen hasteko, eta zuzendaritzak berriz, beste arazo horiek txikikeriak direla eta antolaketa plana negoziatu ondoren hitzegingo dugula dio.

A.— Antolaketa plan berri horrek zer erakarriko luke ETBrako?

G.B.— Antolaketa plan horrek dagoen martxa legeztatuko luke. Hau da, hamabi orduz lan egitea, eta bi ezer egin gabe egoitea, ordu estrak kompensatzeko denbora libretea ematea; gero flexibilitatea deritzona, hau da 24 ordu lehenago abisatzea lan egi-

teko, edota jai ematea; bestalde, langileak ez daki zer ordutan sartuko den lanera. Hori egiten dute ordu-estrak suposatzen duten diru kostoa murrizteko.

A.— Eta zernolako antolaketa plana da hori?

G.B.— Antolaketa plan ahula izango litzateke zenbait gauza zehaztu gabe. Adibidez, langileen funtzioak ez daude zehaztuak ETBn, administraritzan dagoen batek beste mila lan egin behar ditu, kazetariak irudiak nahastu, ahotsa jarri eta beste hainbeste lan egin behar izaten dute, eta horrelako kaso asko dago. Zuzendaritzakoek plan hori bi hilabetetan negoziatu nahi dute, baina negoziaketak sei hilabete eramango litzuke...

A.— Hor argi daude bion posturak, zuek konbenioa negoziatu nahi duzue lehendabizi, eta beraiek antolaketa plana. Zergatik ez dute lehendabizi konbenio negoziatu nahi?

G.B.— Hor politika egoera, beraien egoera,

Euskal Telebista gutxieneko zerbitzuekin

Greba garaian Euskal Telebistan 34 langile ari dira lanean, gutxieneko zerbitzuak betetzen, hau da asteburutan egon ohi den plantilla. Hasiera batean langileek lau langile jarri proposatu zuten, eta gero hamabi, baina Jaurilaritzak atera zuen dekretorearen arabera, zuzendaritzak eskatzen zituen hogeitamalau langileak ari dira, esan bezala, lanean. Zuzendaritzak hamabost minutuko hiru informatibo eskatu zituen eta dekretuak hamar minututakotara jeitsi zituen informatiboak.

grebatarak eta beste batzuek sartzen dira. Grebatarak deklaratu du berak auzokorikoa duela ETB greba eta ez duela greba gainera greba indoriorioz jendeak greban jarriko dituna dela, ez dute grebiaritzeko gogoa azaldu. Gure aldekoa oso indartsu

da, gogoz, negoziaketa hauek oso inportanteak dira; eta aurrerantzean beste maila batean negoziatuko dute gurekin, haien esan bezalako txotxolo batzuek ez gaituzte demostratu dugu eta. Guk greba egiten dugu pentsatuz telebista askoz hobe bat lortuko dugula, eta ikusleak nabaritutako du.

A.M.

Greba baten historia luzea

1983ko urriaren 20a: Enpresa Batzordeak ordu estrak nola ordaindu erregulatzen zuten akordioa sinatzen du.

1983ko abenduaren 1a: Batzordeak dimisioa aurkeztu du zuzendaritzarekiko negoziaketak ezinezko direlakoan.

1984ko apirilaren 19a: ELA/STVko sekzio sindikalak EITBekin sinatzen duen akordio-markoaren arabera ehuneko 10eko igoera aplikatu behar zitzaizkien telebistako langileei. Igoera hori etxearien antolaketak sortzen zuten gastuaren azpian disfracatzatzen da. Bestalde, eta ETBko espreski idatzitako parrifo batetan antolaketaren inplantazio negoziatua ere sinatzen da.

1984ko ekaina: Enpresa Batzorde berria aukeratu da.

1984ko uztaila: Langileek ordu estrak ondo ordaintzea eskatu, eta bidenabar konbenioa negoziatzeko gogoa azaltzen dute.

1984ko abuztua: Zuzendaritza aldatzeko ondorioz Luis Alberto Aranbarri «Amatño» izendatzen da zuzendari

Luis Iriondoren ordeza.

1984ko iraila: pertsonal zuzendari aldatuta, Labiruak postua utzi eta Faustino Olabarri lehen Babcock Wilcoxeko pertsonal zuzendaria izendatzen dute.

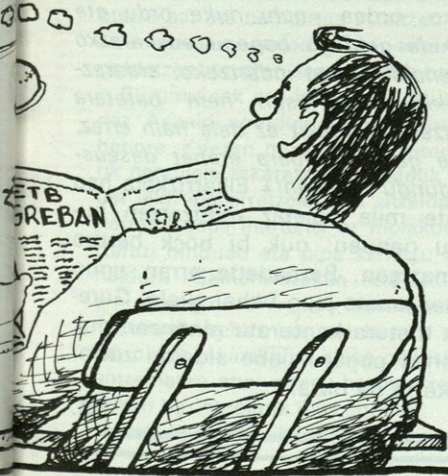
1984ko urriaren 29a: Zuzendaritzak Antolaketa Plan berria aurkeztu du.

1984ko urriaren 31a: Eusko jaurilaritzako lan ordezkari lan ordezkari ordearekin «Acto de avenencia» delakoan ordu estrak nola ordaindu sinatzen dute langileek zuzendaritzarekin alde aurretik erabakitakoaren arabera.

1984ko azaroaren 15a: Langileek beren plataforma aurkeztu dute, 84ko konbenioa negoziatzeko eta Antolaketa Planak aurkeztutako zenbait punturen ezlegaltasuna adieraziz.

1984ko abenduaren 31a: ETBko langileak greba «legeztatua»-ri ekiten diote.

1985eko urtarrilaren 10a: Zuzendaritzaren eta langileen jarrerek bere horretan jarraitzen dute, grebaren haizakargarren eguna kunplitzekoan.

IRRATI BAKOITZAK BERE KOXKA

Gure Irratia

(89,6 MHz. tan)

Astegunetan

6,00: Oinak arin. 9,00: Kili Kolo. 12,00: Egun erdi. 14,00: Bururatze. 18,00: Haste. 19,00: Berriak. 20,00: Abisuak. 21,00: Musika emankizuna (kantaldiak, jazza, herrien musika, rocka...). 22,30: Bururatzte.

Larunbatetan

6,00: Abiatze. 7,00: Berriak. 7,30: Herrian Artea. 8,00: Ortzaitzeko berri. 9,00: Abisuak. 9,30: Irri ixorio. 10,00: Kantu eskaintza. 11,00: Ximiko berri. 12,30: Kirolak. 12,45: Berriak. 13,30: Bertsulariak. 14,30: Klasikoak. 15,00: Flash Back. 17,00: Indietara. 18,00: Literatura. 19,00: Berri saila. 20,30: Tropikal 3001.

Igandetan

9,00: Haste. 9,30: Igandeko hitza. 10,30: Aldizkarietan zer. 11,30: Kantuz. 12,00: Hostokada. 12,30: Berriak. 13,30: Bertsulariak. 14,30: Klasikoak. 15,00: Igande arratsalde pasa. 19,00: Berriak. 20,00: Abisuak. 20,30: ARGIA mugaz bi aldetik.

BA AL LITEKE ORAINDIK EZ JAKITEA?

«Arraio Irratia», beste irratia berri bat.— Zail da izen sugestiboagoaz irratirik kaleratzerik (aitortu beharrean gaude, halere, irratia libreetan benetako lanak egin ohi direla izen majo bat bilatzearen), eta benetan Zarautzko gaztetxo batzuk martxan jarri behar duten irratia berri honen izenak barrua ikutu digula: «Arraio Irratia». Oso aurreratua daukate asuntza, dirua biltzeko lagungarri diren pegatinak salgai daude, eta nahiko zehaztua programa projektua ere, gutxi gora behera zein jenderekin kontatzen den eta, kalkutatutik. Aurrera, bada, Zarautz alde horretan.

Berriz ere, «Oye»ren mehatxu bortitza.— Badirudi Euskadi Irratiko jefeeek «Oye» kanpainaren kontra ahotsa altxatu genuenon iraina mendekatu nahi dutela, bestela ezina bait da ulertzea nola pasa zaion burutik Eguberriak zoriondu eta Urte Berri Ona desiratzeko bidali dituzten txarteletan «Oye»ren eskema bera erabiltzea. Egia da «Oye» horren barruan «Berri On Bat» irakur daitekeela euskarra ederrean, baina puntatik puntara promozio edo publizitate-kanpaina hori erderaz eta erdaldunentzat pentsatua dagoela, gutiz begibistakoa da. Egia da ere krisma moduko horiekin ez dituztela kaleak bete, baten batzuri etxera korreoz bidali baino, baina bada garaia autokritika apur bat egin dezaten eta aitortu dezaten hasieratik bertatik hanka barruraino sartu zutela. Ez da hainbeste eskatzea, jolin!

Santi UGARTEMENDIA

**Bernadette Argain,
Adur Irratikoa**

Bernadette Argain Ortzaizen sortua da, eta Baigura mendiaren malda beroan hazia. Hogeitasei urte ditu eta 1979 urteaz geroztik Adur Irratian lan egiten du. Sail honetarako berarekin mintzatu beharrean

AHOTSEN AURPEGIAK

Baionako Pirene ostatura hurbildu ginen; guk gure usaiako bocka ires-ten genuela, hark diabolo-lemon fresko bat hartu zuen. Bere euskara bizi eta arinarekin hau ihardetsi zigun, zer lan mota zegien Adur Irratian gldetu geniolarik: «Egunero, bai goizean zortzietan, bai eguerditan eta bai arratseko seietan hemengo berriak euskaraz ematen ditut. Horrek apezpres, emankizun bakoitza bat besteari gehitzen direnean, ordu bat eta erdiko emanaldia formatzen du». Erran behar da Adur Irratian egunaren barnean, diskoetat aparte, euskara gutti entzuten dela. Bestalde igandetan, irratia euskaldun herri edozeinetarik meza zuzenean erretransmititu baino lehen ordu batetako emankizun kulturala eskaintzen duela Bernadettek: «Batzuetan gomiatu batekin ari naiz solasean,

baina berrien artean musika asko pasatzen dut». Azkenean, Donostiako herri irratiaientzat Iparraldetik berriak igortzen ditu, ahal bezain ardura edo behintzat hemen zerbait gertatzen denean.

Bere xedea da sail horrekin segitzeko, ordea «nahi nuke ordu eta lankide gehiago bagenu euskarazko emanaldi horien indartzeko, erdarazkoekin berdintasun hein batetara heltzeko. Badakit ez dela hain errez, gure gaurko egoera erabat deseuskaldundu honetan!» Elkarrizketa hau beste mila gaietaz mintzatzen bukatu genuen; guk bi bock berriro manatzean, Bernadette erran zigun laster lanera joan behar zuela. Guretzat tristura konturatu ginenean guk edanak pagatu gabe aldegin zuela. Ankerra da bizia!

I.B.

PLAGIO POTAGIO

Sariketa berri baten aurkezpena

Urte berriarekin batera, sail berri bat dakarkizuegu gure KOXKA honetara, sariketa bat hain zuzen ere. Literaturzaleentzakoak bati-pat.

Holakoxea izango dugu gure sariketa hau: hama-bostero zutabe honetan testu bat azalduko dizuegu, geuk tajututakoa baina idazle ezagun baten antzera, plagio bat alegia. Eta zuen eginkizuna idazle plagiatura nor izan den asmatzea besterik ez da; behin idazleren bat, hurrengoan beste bat eta horrela, noski. Erraza, ezta?

Beraz, hitzak, hitzen usaina, gaia, (akatsak) eta azken batean idazle pertsonalen idazkera propioa osatzen duten ezaugarri guztiak kontutan izanik, izkribua nori dagokiokkeen edo zein izkiriatzaileri egotz lekiokkeen pentsatu eta, pentsatu ondoren, erabaki beharko duzue.

Izan ere, le style c'est l'homme.

Sariketa honetan parte hartzen duzuenok, zuen ustez plagiatura izan den idazlearen izena apuntatu papertxo batean eta lehenbailehen, berriro esango dizuegu: le-hen-bati-le-hen, bidali AR-GlAra, Plagio Potagiorako dela adieraziz. Asmatzen eta igartzen duzuenon artean hilabeteren buruan liburu bat zozketatu eta errifatuko dugu.

Besteen plagioak asmatzen dituzuenek ez ezik, beraiek ere plagio lotsaga-beak egiteko zaletasuna duten guztiek ere zabalik dituzte gure ateak. Idaztea besterik ez duzue.

Konforme eta akort geratu zarete? Bai? Ba adi egon, hemen daukazue eta lehendabiziko plagioa. Ea norena den zuen uestez!

F.J.M.

Plagio Potagio-I: «Leihotik beha»

Oran deritzan hirian iragan nuen hirugarren gauaren estean sendatzeko nuen izarreko zauria. Makulu biren launtzaz eta balantzaka leihorat hurbildu nintzen.

Leihoa zabaldu eta enparantzan alde batetik bestera zebilen jendeari so geratu nintzaion. Ez nekien zer oren zen, ezta eguerdia igaroa zenentz ere, aurreko gauean erre pipak horditurik utzi bait ninduten arras.

Karriketan barrena zebiltzan emaztekiak buru gainean otarre bat eta begitartea estaltzen zien zetazko belo fina zeramatzen, amodio eta aiherkundearen sekretuak gordetzen dituzten sazerdotisak bailiran.

Buru-muinak oro lehertzeaz nituen biharamonaren kariaz. Aspaldi agindua nion ene buruari ez nuela edan on habore. Kifezko pipak ediren nituen orde, noragabeturik nenbilela ezkaratz zikin batetik atso sobera zaharkitu bat jalgi eta erretzea laket zitzaidan galdegin zidanean. Itanari deus ihardetsi ez niolakotz edo, barrurantz sarrrerazi ninduen eta pipa kehetsu bat imini esku artean haiduru. Gainerantzekoa ezta-ozta entelega dezakedan argi ilunezko irdi multzo lausetu etengabea galtzen da.

Leihotik beha nengoen berriro ere, ea zokoren batean pipak zekarzidan atsoa nekusan, edo kairako bidea antzematen ahal nuen, hatzapparretan harrapatutik nindukan hiri haretatik ihes egiteko.

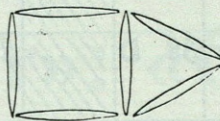
EZETZ ASMA

Poxpoloen bitartez

8 poxpolo erabiliz, bi lauki eta hiru triangeluz osaturiko irudi geometriko bat egin ezazue.

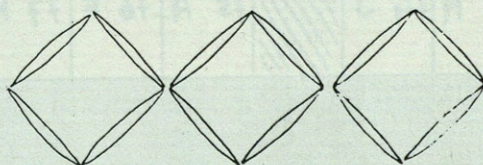
Txotxak lekuz aldatuz

Ondoko irudi hau daukagu. Hiru txotx lekuz aldatuz, lau triangeluz osaturiko irudia lortu behar da.

Hiruzpalau erronbo

Hemen ikus dezakezue hiru erronboz osatutako irudia. Ea, lau txotx aldatuz, hiru erronbo behar-rean, lau egiteko gai zareten.

OSASUNAREN ARDURAZ

Adintasunezko bajak

Eritasunagatik baja eskatzen zaionean medikua egoera deseroso baten aurrean aurkitzen da: batetik gaisoaren interes edo gogoak daude, eta bestetik lan-gazabei eta ekonomiari, orokorki hitz eginez, etor da-kizkiekeen kalteak.

Suizan egin berri den kalkuluaren arabera, eritasunagatik sortzen diren baten batezbesteko iraupena (lanerako ezigaitasun iragankorra) egun bakar batez gutxituko balitz, urtebetean 21.500 milioi pezeta aurreztu litezke. Gaur egun baja horien iraupena bederatziz egunekoa da batezbeste, eta ez da sortzen den lan-galera bakarrik, baita ordeko pertsonala kontratatu beharra, eta lantegi barnean egin beharreko moldaketak ere diru-galera horien sorburu.

Medikuen artean ez dago eritzi argirik eritasunagatik bajak emateari dagokionez, ezta gutxiagorik ere. Zenbaitentzat, lan-mota batzu hain dira aspergarri eta gogaikarriak (erlojuak montatzeko kateetan egiteri dena, adibidez), ezen baja bat noizean behin hartzea ageriko eritasunik ez baldin ba dago ere, guztiz justifikatua bait legoke. Beste mediku batzuk —gutxiengoa, gaisoen zorionerako— ekonomiaren ineteresak edo defendatu nahiz, baja gaisoak eritasun-zeinu nabariak dituenan bakarrik ematen dute. Beste arlo askotan bezalaxe irtenbidea erdibidean dagoela dirudi.

Xabier AGIRRE

Damerao

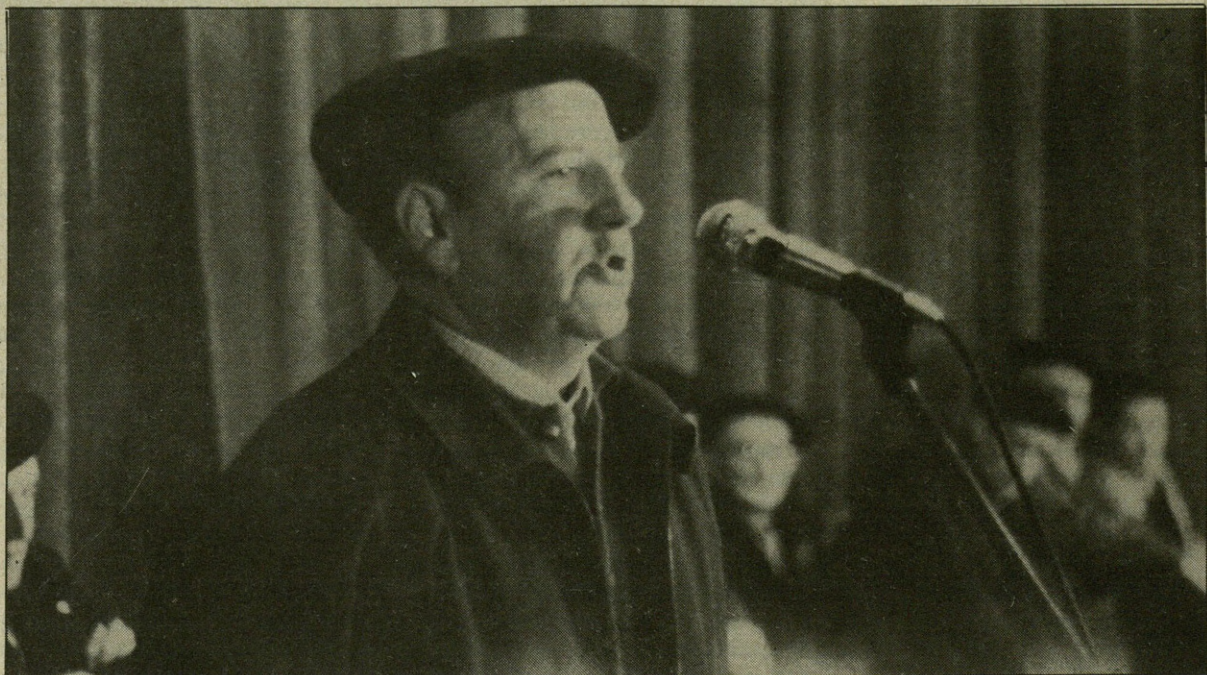
1	G	2	K	3	E	4	M	5	H	6	A	7	I	8	L	9	D		10	K	11	B	12	F	13	H			
14	E	15	J	16	G			17	D	18	A	19	M	20	H	21	L	22	J	23	G			24	L	25	E		
		26	B	27	K			28	D	29	M	30	I	31	E	32	B	33	H	34	L			35	K	36	I		
		37	G	38	D			39	L	40	M	41	H	42	M	43	L	44	A					45	H	46	D	47	L
48	G	49	B	50	E	51	B			52	A	53	I	54	A	55	F	56	J	57	B			58	G	59	E		
60	I	61	B	62	K	63	E	64	A			65	D	66	M	67	F	68	J	69	D	70	H	71	K	72	I		
73	M	74	J			75	A	76	F	77	K	78	G	79	F	80	F	81	J	82	J	83	E	84	F				

- A. 52 18 54 75 64 44 6 egin, erabat mozkortu, Hon/darribiako euskaraz.
- B. 57 26 61 49 32 11 51 Mardulak, handiak.
- D. 17 46 65 9 28 69 38 Ipar euskalkietan, ijitoa.
- E. 25 59 14 3 63 83 50 Zazpi hilabeteetara jaio direnez esaten da.
- F. 76 79 12 67 84 80 55 Herra, zerbait edo norbaitenganako gaizkinahi.
- G. 58 23 78 1 37 48 16 (zah.) Asko, anitz.
- H. 45 41 13 20 70 33 5 Bizkaieraz, zutik.
- I. 30 72 7 53 60 36 31 Kaka, animalien dijestio hondakina.
- J. 82 68 56 15 81 22 74 Otoitza.
- K. 10 35 71 27 62 2 77 Hegala.
- L. 47 24 43 39 21 34 8 Begiz egindako aztikeria.
- M. 4 73 40 29 19 66 42 Hobendun, kulpadun.

SOLUZIOBIDEA: Proposatutako definizioak zehaztuz gero, pasa itzazu letra guztiak bakoitzari dagokion zenbakiaren laukira. Lauki guzti horiek bete ondoren Luis Mitxelenaren pasarte baten aurrean aurkituko zara.

Aurten Elosuko bertsolariari tokatu zaio
omenaldia

Jesus Alberdi «Egileor»: «Guk ez dugu izan ikasteko modurik»

« Guk hasieran ez genuen gairik, gaiak berri samarrak dira ».

Hau irakurtzen ari zarenerako pasea da Jesus Alberdi «Egileor»i aurten eskaini zaion omenaldia. Elurra zen beldurra baina bertsozaleek ederki erantzun zioten deiari. Omenaldiaren aurretik egon ginen gu Jesusekin. Elurrak erabat estalitako Bergara batean. Bere emaztearekin eta hiru seme-alabekin frontoi ondoan bizi deneko etxean. Hotza zen kanpoan. Hitza sukaldean.

ARGIA.— Elosun hasi zinen bertso kantatzen. Zenbat urterekin?

EGILEOR.— Hemezortzi hemeretzi bat urte inguru; hor hasiko nintzen. Lehenengo lehenengo han kantatu nuen, Elosun. «Bixko» zena- rekin. Lehenengo ekinalditxo- harekin egin nuen. Hurrengo irteera Azkoitira egin nuen, «Txapel» zenarekin eta Joxe Lizasorekin.

A.— Plazan hasi aurretik ere aitu-

« Afalondoa jartzen bazinen bertsolari mordoia igoal azalduko zen ».

takoa izango zinen ba...

E.— Beti juntatzen ginen baten batzuk. Antzuolako gazte batzuk eta juntatzen ginen eta Elosun egiten genuen. Orduan Elosun dantza-lotua eta hasia zen zerbait, estraperlo antzean baina hasia zegoen. Hara joatean, gazteak ginela eta, ez ziguten uzten. Guk handik aldegin eta piska bat apartetxo, gazte-xamar-rak ginenak ez ziguten uzten, hori ere, hemezortzi urte gaztea ere ez zen baina ez ziguten uzten, orduan dantza-librea ikustea ere pekatu handia zen eta, aldegin eta tabernara joateko modu handirik ez zen egoten eta kanpoan ekinalditxo bat egin eta iluntzea ailegatzan zenean bakoitza bere tokira, etxera.

A.— Ze urtetan zen hori gutxigorabehera? Gerra ondorenean?

E.— Bai, bai. Izango ez zen ba gerra ondorenean hori! Nik berrogeita hamalau ditut eta hemezortzi urte nituela...

A.— Esaten dizut hau irakurle bat baino gehiago izango direlako dantzaren debeku hori ezagutu ez dutenak.

E.— Tartean piezaren batzuk joaten ziren baina gazte-xamarrek hura ikustea ez zen komeni izaten. Piskat edadean aurrera zihoazenak, han Elosun atari batean egiten zen, taberna ere bertan zen eta, «Benta» ez dakit jakingo duzun non dagoen. Ez ziguten arrimatzen ere uzten guri hara orduan. Ez eta arrimatzen ere.

A.— Kuriosoa da Antzuolako jendearekin ibiltzea Elosukoa izanda.

E.— Bai. Edade horretan Antzuolako jendearekin ibiltzen nintzen ni gehien bat. Eta gero Aizpurtxora. Elosun bertan erromeria hori galdu egin zen. Erromeria ez zela egiten denbora askoan egon zen. Eta orduan Aizpurtxora joaten ginen. Aizpurtxon baltsetan jotzen zuten soina eta han egiten genuen guk pasadizu hori. Igandeko pasadizua Aizpurtxon egiten genuen. Azpeitiko Urrategi horretan ere egiten ziren baina guretatik oso urruti zen hura. Eta geu ere goizago erretiratzale sekula ez gara izaten, eta orain piskat deskuidatu ezkerro, eta handikan irten noizpait Elosura etorri, lo egin eta gero hurrengo egunean Plazentzira lanera joan behar izaten genuen eta hori trantze gogorra zen. Sasoia egon eta egin egiten genuen hori ere. Baina Aizpurtxora joaten ginen gehiena.

A.— Urola bailararekin harreman estuagoak izango zenituzten.

E.— Oso gazterik ginela bai, Antzuolakoekin. Baina behin Aizpurtxora hasi ginenez geroztik beti Azpeiti alderako joera izan dugu.

A.— Bertsotan ere Urola aldeko jendearekin gehiago.

E.— Bai. Aizpurtxon eta ere «Balentxi»rekin eta. «Balentxi»k urte batzuk bazituen baina, oso gizon alegrea eta txispa handikoa zen eta, lagun egin ginen eta behin lagun

eginez gero... Joxe ere inoiz joaten zen. Lizaso. Hantxe ekinalditxo batzuk egiten genituen eta halaxe.

A.— Bertsotan nola ikasi zenuen?

E.— Ikasteko modurik guk ez dugu izan, ikasteko modurik.

A.— Aritu «Bixko» eta beste horiekin arituko zinen ba... Zeinen anparoan edo zeinen arrimuan edo...

E.— Hasiera hortik. Eta gero maisu handitsuekin juntatzen hasi ginenean ikasteko modu handirik ez genuen izaten... ikasi, ikasi ikasten da beti, jartzen joaten da beti ofizioan. Aurrerantzean Lizaso eta «Txapel» eta...

Baina ni gehiena bertsotan ezkondu arte ez nintzen ibili. Handik atzera gehiago.

A.— Bergara inguru honetan ere izango dira ba beste bertsolari batzuk...

E.— Hemen lehen Gorrotxategi genuen eta orain Narbaizarekin ibiltzen naiz.

A.— Eta zurekin hasitako Antzuolako koadrila hura?

E.— Hoiiek sekula ez ziren plaza-ratu. Oraintxe ere egiten dituzte ekinalditxo batzuk. Ondo moldatzen dira baina ez ziren libratu. Eta hortxe daude. Gurekin batera abituak horiek ere. Gu beste ba ziren eh, garai hartan. Baina hor geratu ziren.

A.— Afalondotan bertsotan ari-zeko usadioa ez al zen handiagooa lehen?

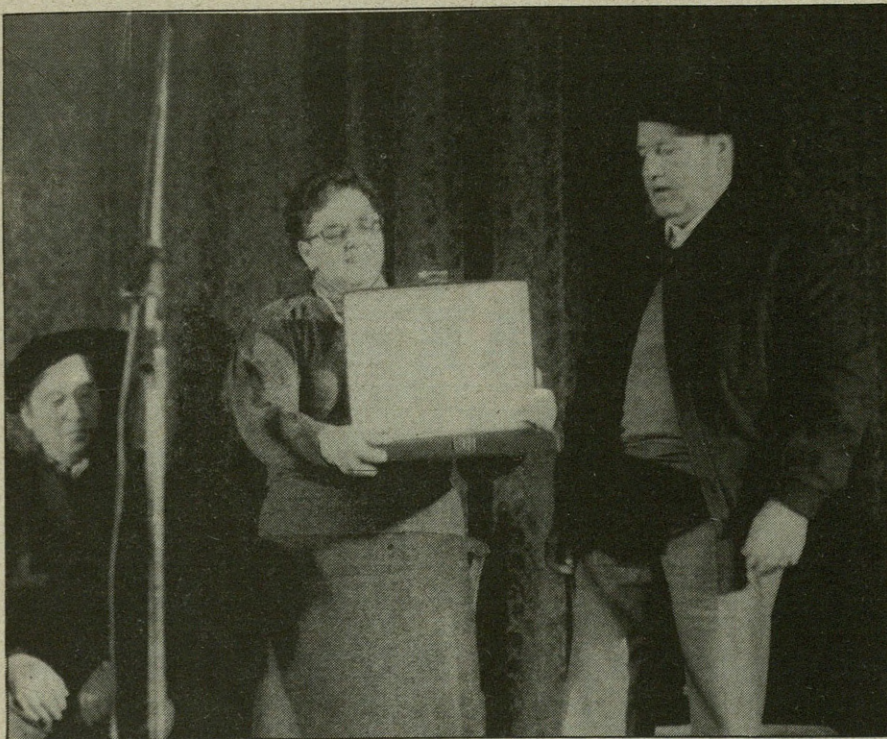
E.— Oraintxe bezalaxe. Garai hartan orain baino gehiago hasi egiten zela bertsotan. Orduan afalondoa jartzen bazinen mordoia igual azalduko zen. Zela edo hala segitzailea. Gaurko gazteak inportantzia edota ematen diotelako ez dute hasi ere nahi izaten. Baina antzera xamar uste dut dabilela afalondoko zera hori. Gaur eskandalo hori gustatzen da eta orduan ere bai.

A.— Baina kanbiatu direnak izan dira plazako saioak, ez? Jaialdiak.

E.— Bai, guregandik bai. Gaiak eta gauzak. Gu berriz ere urte pila galantean batere gairik jarri gabe hortxe ibili ginen eta...

A.— Zuek hasid-hn gairik jarri gabe ibiltzen zinenen?

E.— Guk ez genuen hasieran gairik. Gaiak berri xamarrek dira. Hemen gaia jartzen hasi zirela... Iri-goien hori, Bilbotarra hasi zen, ba dira urte batzuk. Txapelketa moduko bat egin zen Eibarren, Gar-

« Orduan dantza librea ikustea ere pekatu handia zen ».

mendia eta Agirre uste dut zirela gaztetatik sartu zirenak. Besteak ziren Zepai zena, Lasarte, Uztapide zena eta Lizaso. Nik lehenengo lehenengo gaiak orduantxe ikusi nituen. Soltero nengoela zen eta izango dira honez gero hogeita zazpi bat urte. Baina aurretik ez.

A.— Eta nola moldatzen zineten? Gaurko bertsolariek ematen du gaiarekin nahiago izaten dutela.

E.— Bai, gaurko gazteek bai hartaka hezi direlako. Baina gu ez dakit, gai librean ondoena igual eh! Lizaso eta Lasarte batekin, beraiek ere hala nahiago izaten dute eta, holako pasadizo bat egiteko gai librean hobe.

A.— Zenbat denboran irauten zenuen gai librean hasita...

E.— Orain baino saio haundioak egiten ziren orduan. Orain gaia jartzen dizutenetik badakite gutxigorabehera. *Ordubete iraun behar dik jaialdi honek*. Baina orduan ez zen holakorik izaten. Aspertu arte.

A.— Politagoak al ziren orduko saioak?

E.— Politagoak ez ziren izango segurasko gaurko jaialdiak baino, baina, ba, elkarri erakusten hasi eta ekitaldi galantak egiten genituen. Orain ere sarritan pasatzen zaigu. Txorakeriatan hasi eta igual utzi ezinka. Gorputzaldia nola dagoen alde handia egoten da eta! Gorpu-

tzaldia on xamarra baldin badago, gauzak azertatzen hasi ezker, luzetxoago, eta bestela berriz ahalik eta lasterren bukatzera, eta holaxe.

A.— Gaiak jartze horrek mesede egin al dio bertsolaritzari?

E.— Nik uste mesede egin diola. Hartara hezi direnak ari dira esaten hori gabe ezingo luketela kantatu ere egin. Guretzat ere gaia jarri, eta ondo ulertzen badugu, ondo ulertzen den gaia baldin bada, sarritan hobeto ibiltzen gara. Gaiak igual jartzen dituzte kanpokoak eta guk berriz horretarako periodikua sarritan eskutan ez dugu erabiltzen eta...

Bertako gaia denean bale. Baina Ameriketako eta horrela tokatzen denean... Egia esan gu ezagutu ere egiten gaituzte eta ez digute horrelakorik jartzen. Baina Txapelketa batera joanez gero, han parean tokatzen dena eh!

A.— Saltsa ez ote zen lehen gehiago bertsolaritzaren inguruan?

E.— Saltsa izango zen lehen gehiago seguramente, baina joan deneko zazpi urte hauetan egon den baino beroago bertsolaritza lehen ez dut uste izango zenik. Kantatu ere ez zen orain adina egiten.

A.— Batekin gelditzekotan norekin geldituko zinateke?

E.— Bat esan behar baldin bada Lasarterekin. Neuk ez dakit zergatik baina harekin errexena ibiltzen nai-

zela bai. Beti errezen errezena bertsotan harekin ibili izandu naiz.

A.— Xalbador eta bestaldeko jendearekin zer moduz konpontzen zineten?

E.— Horrekin ere jarrita geunden. Hasieran gaizki. Gaizki ibili ginen horrekin. Eskerrak gu baino aurre-raxiagoko lagunak ezagutzen zituela eta haien anparura etabar berehala jarri ginen. Baina hasieran oso gaizki. Lehenengo aldian topetazo gogorra baina besteek ere hala izango zuten.

A.— Zergatik zen hori?

E.— Hizkuntza oso diferentea zuen horrek eta... Hizkuntzaz sarritan euskaraz jardun eta topetazo gogorra ematen zuten lehenengo lehenengotik, enteratu gabe ibiltzen ginen eta. Jaso bai. Baina irudituen baten ingurukoa igual eta erdia edo holaxe. Eta baju xamar gelditzen ginen. Baina berehala jarri ginen. Denbora piskat behar...

A.— Beste puntu bat da doinuarena. Lehen beti doinu berdintsuekin ibiltzen zineten ala oñain haina...

E.— Lehen izaten ziren hiru edo lau bat bertsotan erabiltzen zirenak. Oraingo aldean doinu gutxi. Bueno! Orain doinuarekin kontuz ibili beharra dago noiznahi ateratzen dute berria ere eta piskat belarri ona ez badaukazu jai dago eh!

A.— Hamazazpi hemezortzi urteko gazte-gazteak nola ikusten dituzu?

E.— Hor ba dira gazteak ondo ikusten direnak. Eguzkitze eta beste zaraustar hori, Egaña. Horiak biak seguru seguru. Arrasate aldeko hauek lotuxeago. Baina nik ez dakit. Aterako direla eta esperantza eduki beharko dugu.

A.— Txapelketek zer egiten diote bertsolaritzari, mesede ala kalte?

E.— Herriarentzat ez dut uste txarra izango denik. Bertsolaritza esango nuke txapelketa asunto horrek berotu egiten duela. Orain nerretzat ez dela izan txapelketa hori. Hor ibili gara urte mordoan baina aspertuta nagoela ni behintzat horrekin. Ez dagoela nerretzat egina. Hori gauza txarra dela.

A.— Tratu txarra.

E.— Bai. Gorputza jartzen da halaxe. Hori ez dago norberarekin. Estutu egiten da eta nerbioso. Eta oso egun txarra pasatzen dela. Txarra eh!

**Joxe MOLLARRI
ARTASO**

Gai labainkor baten inguruan,
hamaika hizlari sei egunetan

EUSKALKIAK

ETA BATUAREN INGURUKO

IHARDUNALDIAK

IZAN ZIREN EIBARREN

Urtearen hasierarekin batera, Eibarren ihardunaldi batzu izan ziren betako Euskara Batzordeak antolaturik, bertan hizlari mordo batek arlo berezi baten ikuspegitik beren eritziak eman zituztelarik. Gaia euskara batua eta euskalkiak izan zen, eta bertan esandakoen laburpentxo gisako zerbait prestatu dugu honako.

Otermin, hizlari irratiaz

Lehen egunean Irratia eta Administrazioa izan ziren aztergai. Horretarako, J.M. Otermin eta P. Garmendia zeuden hitza emanda. Lehena agertu bazen ere, Garmendiak, Gobernu aldaketarekin administrazioaren izenean ezin zuela hitz egin, eta E. Oregi etorri zen.

Oterminek, Catalunyako Irrati Nazionalak, erabiltzen den hizkuntza aztertzeke 12 pertsonak osaturiko aholku batzordea omen duela esan zuen. Euskal Herrian aldiz, duela gutxi jarri omen dute pertsona bakarra horretarako eta beraiu ETBn dagoenez Irratietara ez da heltzen. Emisora arrunta eta medio gutxikoa omen Euskal Irratia euskarari dago-kionez eta jasaten ari den erosioa dela medio, irratieuskarare ere ez da oso aberatsa. Bestalde, euskara idatzia-aren morrontza utzi eta dinamika bereziaren, propioaren bidea hartu da.

Euskalkiez, eta hil ez daitezen, protagonismoa eman behar zaiela esan zuen. Horretarako, Irrati Libreak eta Udal Irratiak ikusten dituzte aproposak. Tokian tokiko komunikazio-hizkuntza euskalkia izan liteke, irratie txiki bidez. Adibide gisa Arrate Irratiarena jarri zuen; honek Eibar inguruko hizkuntza darrabilelarik eta informatiboetan batua, Euskadi Irratiarekin konektatzen baitu.

Oregik, beti ere, Garaikoetxearen administrazioaren izenean, administrazio-hizkuntzaren eta gizarte-hizkuntzaren arteko atxikimendua zaintzen ahalegindu direla esan zuen; baina, standarra ofizialtzat hartuz. Dena den, ez du eragozpenik ikusten Udal mailan euskalkia erabiltzeke, ahal den bateratuena erabiliz.

Administrazioak ez duenez ezer lortu, itzulpenezari dira erdal for-

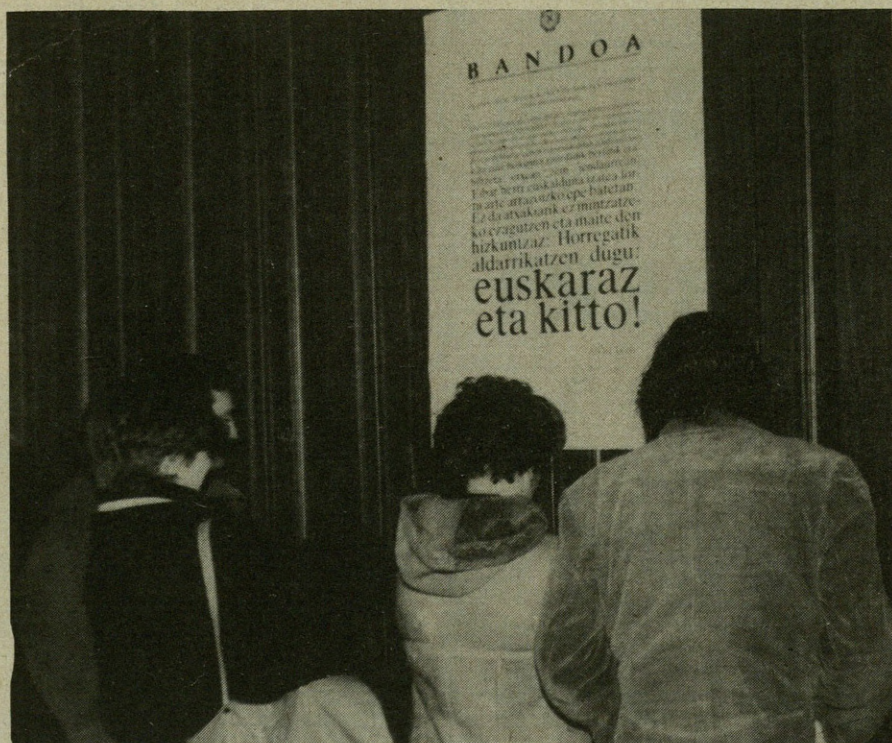
mulazioaren menpe. Azkenik, administrazio barruan euskaraz lana egiteko esparruak zabaltzen ahalegindu dira. Lakuan %36 eta probintzi-delegazioetan %11 da euskaldungoa.

Davant eta Kapanaga, praktikotasunaren bidetik

Hurrengo egunean, eta inguruko Euskalkien gorabeherak aztertzeke, J.L. Davant Ziberukoa eta Bittor Kapanaga mendebaldekoa izan ziren.

Davanten ustez ziberera batuatik urrun bada, urruntasun nagusia fonetikan eta ahozketan dagoela esan zuen, hiztegiarekin batera; aditzean ez hainbeste. Azken 40 urtetan ez dute ziberara-eredurik, handimandiak eta apezzeria frantsesazaleak bait dira. Ziberera suspertzeke, ortografiak batuaren eredua beharko luke hartu. Ibaineta pastoral omen zibereraz idatziriko testurik hobere-netarikoa.

Kapanagak, batuaren bultzatzai-

leak zurtz gelditu direla esan zuen; azterketa sakonik egin ez delakotz. Eta orain, badu mendealdeko euskalkiak (ez bizkaierak, ez baita ez Bizkaikoa bakarrik) zer aportatu.

Gipuzkoarkeriaren eta erdakeriaren aurka agertuz, euskarak ez duela asko asmatu beharrik, lehenera jo baizik, behin eta berriz aldarrikatu zuen.

Literatoen txanda, Mujika eta Atxagaren eskutik

Hirugarren egunean eta literatura arloan, euskara-euskalkiak eta batuen auzia aztertu asmoz, LM. Mujika eta B. Atxaga ukan genituen.

Mujikarentzat, antzinako auto-reendako argi eta garbi dago; ama-rengandik jaso zuten azpi-dialektoan ez bait ziren ihardun. Axular, Leizarraga, Lizardi eta Orixeren adibideak jarritz, Miranderen lanean, batuen beharra nabaria da; maiz, zibereraren laguntza azpimarragarria bada ere.

Atxagaren ustez, euskara erdal kulturaren satelitea denez, euskaldunok batzutan euskal taldean eta beste batzutan kanpoan kokatzen omen gara; geure partea arreba gaixoa bezala ikusten dugularik. Honek, afekto gehiegi sortuz, asko gezurretan bizi da: ikastolak, hiztegiak, e.a...

Dena den, gezur grabeagoa, euskararen baitan, garbizalekeria da; lehen, euskara zekienari ez zekiela esaten baitzitzaion, orain, euskaldun zaharrek gaizki eta berriek ongi. Horra hor gaurko purismoa.

Baxok eta Inaxio Agirre, soziolinguistikaren izenean

Gai bera baina soziolinguistikaren ikuspegitik aztertzeko (Txillardegi eri zenez ez zen etorri) I. Agirre eta E. Baxox izan genituen.

Agirreren hitzak izan ziren, «euskarak maila nazionalik ez duelako sortu dira batua eta bizkaieraren arteko tirabirak».

Catalunyan, Francok atera eta esplotatu nahi izan zuen hizkalkiekin. Batuak aurrera egin behar du eta espazio berriak lortu ahala, erdarak bere poderioa galduko du. Espazio Nazionala lortu behar du euskarak. Hizkuntza errekuiperatzeko, lurraldetasunaren eta kontrol linguistikoa- ren ikuspegitik jo behar da; eta ez aukera pertsonaletik.

Batua-euskalkien auzia ez zuen errealtzat jo, euskara-erdararena baizik. Amaitzeko, batuak artifizial kutsua badu, garapen eta tradizio faltaren errua zela esan zuen.

Baxokek, batua euskalkien arteko konprentsioa hobetu behar duen euskara artifiziala izan behar dela esan zuen.

Euskal Herrian elebitasun etnikoaren egoera bizitzen dihardugunez, honek, integratzeko erdera ikasi beharra adierazten du. Egoerak horrela jarraituz, euskara hizkuntza sinbolikoa bilaka liteke.

Arejita eta Kintana, hezkuntzaren ikusmiratik

Urtarrilaren 5ean eta hezkuntza arlotik (gainetik egin bazuten ere) aztertzeko A. Arejita eta X. Kintana ukan genituen.

Arejitak, batua, azken urteetan euskaldun gehienon espresio-bideetatik urruntzen diharduela esan zuen; gipuzkeratu zaigulako. Batua- ren hedaketan eta euskaldungoaren %40 izan arren bizkaiera baztertua gelditu da. Bazterketa honen eraginez prestigio falta dauka eta jendea protagonista sentitzen ez denez transmisioa gero eta txikiagoa da; askok, bizkaiera transmititzea, gero batua ikasi behar badute kaltegarria ikusten du.

Mendiguren eta Krutwig, azkenerako

Azken egunean eta ituzlpengintzaz nahiz gizarte alorretaz mintzatzeko, X. Mendiguren eta F. Krutwig aritu ziren.

Mendigurenentzat, itzulgarritasunak hizkuntzaren homologazioa adierazten du. Eta hori, erosotasunez lortu beharra dago. Bestela, elaborazio prozesuari jarraiki behar zaio.

Euskara, oraindik ere arras normalizatu ez dagoenez, itzultzean, normalizazioa eta itzulpena batera egiten dira. Horregatik, hiztegi arau-emailearen falta, nabaria dugu; tresna eta produktoa batera egitea txantxetako ez delakotz.

Federikok, hizkuntzaren garapenerako oinarria literaturan egon behar duela esan zuen. Nazioa ez da determinatzen mintzatzen den hizkuntzagatik idazten eta ikasten denagatik baizik; hizkuntza ere ikasi egin behar baita. Horregatik, hizkuntzaz piramidea behar da egin eta maila bakoitzari funtzioa eman. Berak, lapurtera klasikoa jarriko luke piramide-puntan. Aldiz, egun, proletarioaren hizkuntza dago puntan (batua) eta horrela ez da kultur hizkuntza izanen.

**Fernando MUNIOZGUREN
Josu EGIGUREN**

2.000. urtean mundua gizakiz gainezka (I)

THOMAS ROBERT MALTHUS HIL ZELA 150 URTE

Munduaren etorkizunaren ikuspegi oso beltza eskaintzen zigun ingeles pesimista baten gisan irakatsi zitzaigun Malthus eskolan. Formula famatu hura: gizateria geometrikoki ugartzen zen bitartean janariak aritmetikoki ugartzen zirela. Hain sinpleki. Mende t'erdiren buruan ezin daiteke berriro bere eritzien jujamendu orokorra egiten hasi, hori lehenago ere egina dago eta, baina aitzakia ederra da gizateriak daukan arazorik latzenetakoa bati hortzakada egiteko: superpopulazioa. Eta demografoek badakite zenbat zor dioten Malthusi horren azterketan.

Zortzi sedidetan bigarrena zen Thomas Robert Malthus eta 1766an Ingalaterrako Surrey konterrian jaioa. Frantziako ideia iraultzaileen miresle sutsua omen zen bere aita, Hume filosofoaren laguna eta Rousseauaren irakurle porrokatua. Cambridgeko Jesus Collegen graduatu zen Filosofia eta Letren sailean eta urte berean, 1788an, apaiz anglikano ordenatu.

Estraina idatzi zuen lana panfleto bai izan zen, «The Crisis» izeneko, sekulak argitaratuko ez zena. Garai hartan eztabaida bizian zeuden behartsuei laguntzeko legeak, eta hauen kontrako jarrera zuen Malthusek: behartsu batzuen bizimodua diruz lagunduz hobetzen bada beste asko egoera berera erori eraziko direla uste bait zuen.

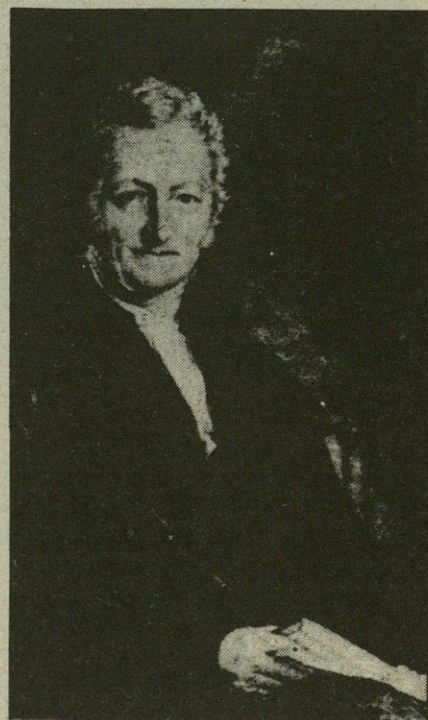
Berehala argitaratu zuen «An essay on the principles of the population...», izenburu luze bateko obra,

anonimo moduan hastapenean. Condorcet eta Rousseau oinarritzat harturik desaroilatzaren ziren horko ideiak. Gizartearen desaroiloa populazioaren arazoei lotuaz, berehala egin zen famatu liburua, eta baita oso ezagun egin ere bere egilea. Kritika ugari ere jaso zuen eta ondorengo urteetan beste sei edizio hobe eta errebisatu idatziko zituen.

1804ean Harriet Eckersall izeneko emakume batekin ezkondu eta hiru haur izan zituzten. Historia Modernoa eta Ekonomia Politikoa irakatsi zituen Haileybury Collegen, eta 1811ean ezagutu zuen David Ricardo ekonomilari ospetsua, zeinarekin adizkidantza haundi batez gain eztabaida franko ere izango bait zuen.

Keynesek defenditu eta Marxek erabat deskalifikatu

Malthusen ustez, eta oso era laburrean esanda, gizartearen aurrera-

Thomas Robert Malthus hil zela 150 urte bete dira.

pena populazioaren eta bizibideen arteko orekak ematen zuen, eta krisi garai baten erdian bizitzea egokitu zitzaionez, populazioaren hazkundea mugatu beharra proposatzen zuen. Hain zuen ere, eta ekuazio horrek egin zuen famatu Malthus, populazioa geometrikoki hazten den bitartean (2-4-8-16...) bizitzeko errekursoak aritmetikoki (2-4-6-8...) ugartzen zirela uste bait zuen.

Beraz, eta medikuntzaren aurrerapena heriotz tasa gutxitzea lortzen ari zenez, jaiotzak gutxitzea proposatzen zuen Malthusek. Jakina, ez zen garai hartan ez pilularik ez beste antisorkari aurreraturik, baina hala ere posible zen zenbait metodo, nahiz modu atzeratuan, proposatzea, abortoa esate baterako. Hori ezin zuen onartu, ordea, apaiz puritano

batek, eta berak konponbide bezala ezkontzak atzeratzea, donadotza (mutil-neska-zahar) promozionatzea eta morala estutzea (larrutan gutxiago aritzea, hitz bitan) aurkeztu zituen.

Noski, demografiaren planteamentu hau teoria ekonomiko oso baten barruan zihoan, eta zenbait ekonomilarik Malthus defenditu badu (Keynes batek, esate baterako), beste zenbaitek gogor ekin zioten, Marxek adibidez. Marxentzat historiaren motorea eta gizartearen aurrerapenak bezala arazoak ere klaseen arteko borrokak direlarik, Malthusen teoriak ez zuten zapaltzaileen interesak justifikatu baizik egiten. Horrela, populazioa ugartzen ari denean produzio prozesuak hala eskatzen duelako izan ohi da, eta tartean sortzen diren miseriak ere marko horretan ulertu behar dira.

XVIII. mendeko Ingalaterran ezin amestu sateliteak

Nahiko gauza argia dirudi gaur egun eskuina eta erreazioa izan direla Malthusen eritzi eta predizioez baliatu direnak, nahiz eta gaur egun superpopulazioaren aurrean eskuindar askok eritzi oso lasaigarriak botatzea maite duten (jende ugari sortzea bei mesederako dela alegia).

Hala ere, zenbaiten ustez ez zen justiziaren kontrako enpeinua Malthusen eritziak eragiten zituena. Berak ere hala idatzi ohi zuen: «Mundua gizakiz bete dezagula da Jainkoaren nahia, baina osasunez, birtutez eta zorionez betetako populazio batez bete, ez populazio gaiso, biziatsu eta mixerable batekin». Eta ondoren errepikatzen zuen nazio batek ez dituela mundura ekarri behar era egoki batean hazi ditzakeen baino haur gehiago.

Gaur egunetik begiratuta zerbait leporatu badakioke Malthusi teknikaren aurrerapenari eman zion garrantzia kaskarra da (bizitzeko errekursoak berak espero baino askoz ere gehiago ugaritu bait ziren). Berak ere halako zerbait somatzen omen zuen, baina XVIII. mende bukaerako gizon batek ezin zituen amestu ere egin geroztik teknikak emanen zituen pausoak. Eta dena dela ere, Ricardorekin izan zituen eztabaidek aurrerapen haundiak ekarri zituzten ekonomiaren azterketarako.

Munduak ordea buelta asko ema-

«Herri batek mantendu ditzakeen baino haur gehiago ez dela behar uste dut, ahalik eta haur gehiena mantentzeko» (Malthus).

ten ditu eta hona non aurkitzen garen XX. mende hondarretan superpopulazio arazo izugarri batzuekin. Txinan familia bakoitzean haur bakarra sortzea ia behartzen denean, ez du inork ukatuko arazoaren garrantzia, Maok berak ere hasiera batean bestela pentsatuko zuen arren. Horrela, demografiak indar haundia hartu du zientzia bezala, eta gaur egun asko dira, baita marxistak ere, demografiaren alorrean Malthusek ekarri zituen aurrerapenak aitortzen dituztenak. Esate baterako, gaur egun mundu osoak badaki European populazioaren hazkundera mantsotu bada neurri batean jendeak beranduago ezkontzeko hartu duen usadioagatik ere izan dela.

Zer lat gizaki mantendu daiteke Lur honetan?

Esan ohi da askotan Malthusek hobeki asmatu zuela superpopulazioaren azterketa egitean horrenzako erremedioak proposatzean baino. Esan dugun bezala, batetik arazo moralak baziren eta bestetik bere ondoren etorriko zen teknik aurrerapena ezin zuten urrutitik ere igerri.

Baina berak sortutako eragina hor

dago. Darwinek, esate baterako, espezieen eboluzioa hein batean Malthusen teoriaren gain eraiki zuen. Darwinek izugarritzko iraultza sortu zuen teoria mailan proposatu zuenean espezie guztiek gero helduko diren baino kume ugariago egiten dituztela, eta hazteko tarte horretan ematen dela aukeraketa naturala, medioari okerrengatik egokitutako kumeak, eta ahulenak, eliminatuz.

Geroztik natur zientziek makina bat urrats eman dute. Ekologiak ere orain dela gutxi ezagutu du bere loratze ikusgarria. Eta hainbat eztabaidak jarraitzen du, gizarte malthusianorik badenetz, esate baterako.

Baina horra nola XX. mendea bukatzen ari zaigunean buruhauste ikaragarri baten aurrean kaunitzen den gizakia: oso urte gutxiren buruan zenbat milaka milioi izanen garen ezagutzen dugun planeta bizidun bakar honetan, ea zenbat milaka milioirentzako mantendua eman dezakeen planetak.

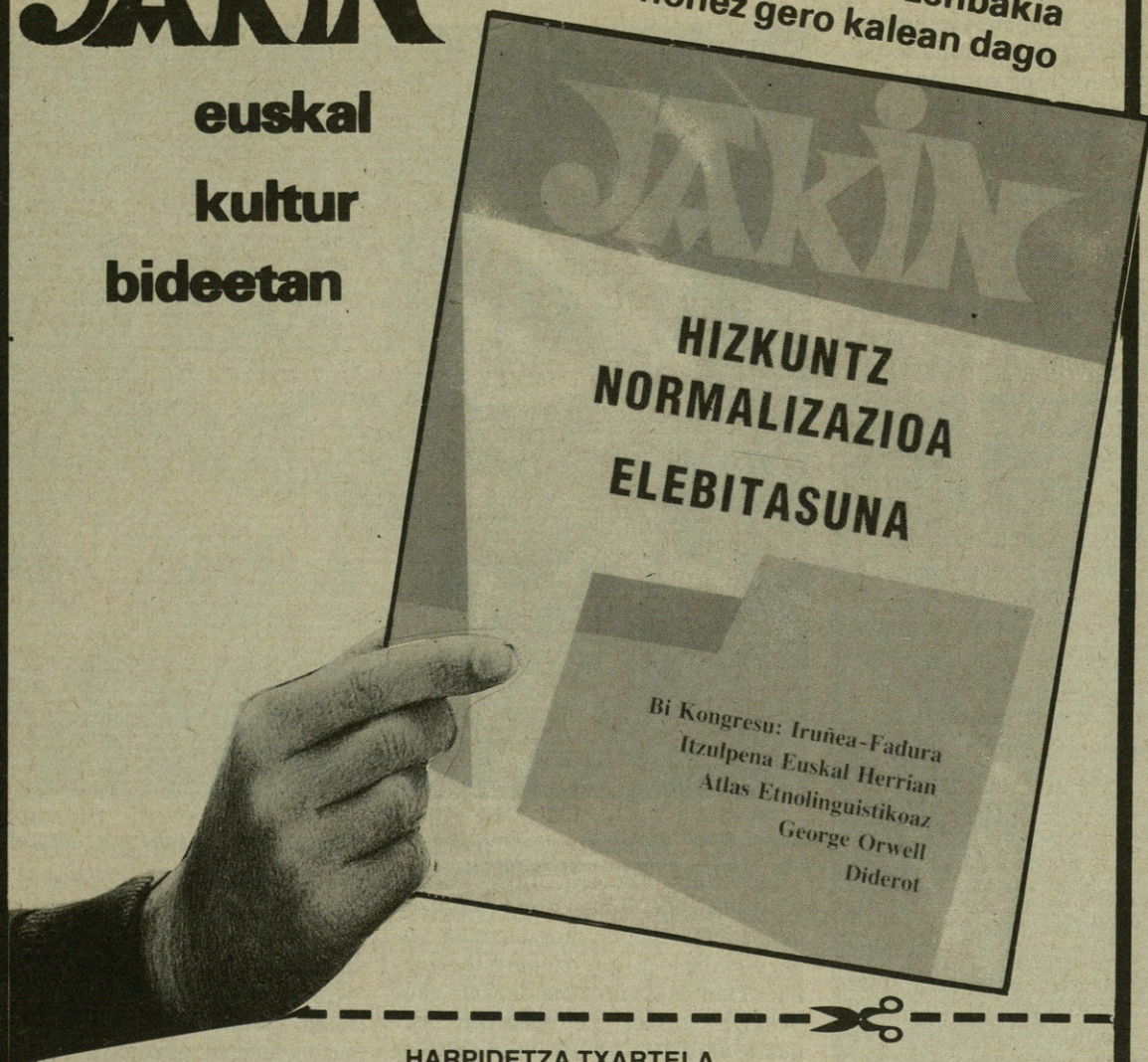
Malthus aspaldi hil zen baina bere heriotzaren oroimena eztabaida aitzakia txarra ez da. Heldu den astean gehiago beretik.

ARTASO

JAKIN

**euskal
kultur
bideetan**

30. zenbakia
honez gero kalean dago

HARPIDETZA TXARTELA

JAKIN aldizkariaren harpidedun egin nahi dut:

Izena

Kalea Herria

Gurutze (+) baten bidez adierazten dudana erantzungo dut urteko ordainketa (1.500 pta.)

☐ txeke bidez ☐ renboltoz ☐ nire Banku kontuaren bidez (bete beheko zati hau)

Banco o Caja de Ahorros Banku edo Aurrezki Kutxa

N.º de cuenta / Kontuaren zenbakia

Sucursal / Sukurtsala

Titular de la cuenta / Kontuaren jabea

Entitate horretako nire kontuan zorpetu itzazue, mesedez, JAKINEK nire izenean aurkez diezazkizuen erreziboak. Agur.

Sírvanse adeudar en mi cuenta con esa entidad los recibos que a mi nombre les sean presentados por JAKIN. Atentamente.

Firmado / Zinatzailea

Domicilio / Heltokia

JAKIN - Ategorrieta hirib., 23 - DONOSTIA (13)

HARPIDEDUN EGIN ZAITEZ!

Urtarrilaren 13an ospatu zen "Bertsolari Egunean" omenaldi beroa jaso zuen Jesus Alberdi "Egileor" I. osatutako bertsolariak Donostiako Astoria antzokia leporaino bete zuten bertsolari eta bertsozale lagun guztien partetik. Eguraldia kontra zegoela eta, bazen beldurrik eratzaileren artean, baina hamaika t'erditan Murua bertsolariak omenaldiari hasiera eman zionean, beldurrik izateko arrazoirik ez zela egon ikusi zen. Askok izan ziren bertaratu zirenak bertsolari eta lagunak, eta eguraldiagatik joaterik izan ez zutenek telegramen bidez jakinarazi zioten "Egileor"i bere zoriona. Zerrenda luzeegi joango litzateke bertan kantatu zuten denen izenak jartzekotan. Bukararako erregale txanda iritsi zen, eta Astoriakoak eginez gero Igeldoko buenavistan ospatu zen ohizko bazkaria. Bertso-saio bikiak entzun ziren antzokian, eta guztien artean omenaldi hunkigarria eskeini zioten "Egileor"i.

berriak

Sabir

Santurtziko antzeki laburren lehiaketako liburua kalean.— Santurtziko Kontzejuak eratzen duen Antzerki Laburren lehiaketan saridun gertatu ziren antzerkitxoek osatutako liburua kalean dago jadanik. Hirugarrenez eratzen den literatur lehiaketa honetara zazpi obra aurkeztu ziren, eta Patri Urkizu, Anjel Zelaieta eta Lukax Dorrontsorok osatutako epai mahaiak lehen saria hirutan banatzea deliberatu zuen. Agustin Zubikarainen "Don Peru", Eukene Martinen "Maria haurdun dago" eta Iñaki Ugartebururen "Festaburuko Antzekizuna". Hiru horietaz gain Marijane Mina berriren "Eñaut eta Sagutxo" eta "Nor da astoko" ere argitara emateko aukeratzea erabaki zuten.

Goenaga eta Zumeta Donostiako I. Pintura Biurterokoan garaile.— Urtarrilaren 12an jakinarazi zuen aurtien lehen aldiz ospatu den Donostiako Pintura Biurterokoan Juan Luis Goenaga eta Jose Luis Zumeta gertatu zirela garaile. Epaimahaiak, halaber Gonzalo Chillida pintorearentzat aipamen berezi bat egitea ere legezko ikusi zuen, azken honen lana goraipatzearen, 103 egile ezberdin aurkeztu diren Biurteroko honetara 353 lan aurkeztu zituzten egile horiek, horietatik 121 Donostiako San Telmo Museoa eskegiko direlarik ikusleentzat zabalik egongo den erakusketan. Usurbilgo Zumetari bere "Zaldi Txuria" koadroagatik eman zitzaion saria, eta Goenaga donostiarrari bere "Beleek ere jaten dute" pinturagatik.

"Saski-Naski"ren bigarren berragertzea.— Hiru urte muta egon ondoren, berriro ere kaleratu da "Saski-Naski" aldizkaria bere abenduko zenbakiarekin. Berragertzeko lehen zenbaki honetan, hiru urtetako mututasunaren arrazoiaren berri ematen dute, hain zuzen, arazo ekonomikoak zirela medio, harpidetza arriengatik ezin atera geratu bait zen, Euskal "Readers Digest" izenda daitekeen aldizkari honek ez du itxuraz batere aldatu, lehengo formatoan eta maketazioarekin berkaleratu da. Mamia-
ren aldetik ere Estatu Batuetako aldizkari horretan aurkitzen diren antzerakoak aurki daitezke, itzulpen ugari, bertako idazle-
leen lanen alboan.

Larogei urtekin zendu zen "Gorriti" bertsolari nafarra.— Joan den urtarrilaren 15ean hil zen Klemente Ezkurdia, "Gorriti" goitizenez ezagunagoa zen bertsolari nafarra Elizondon eta larogei urte zituelarik. Larraungo Gorriti herrian jaioa bazen ere, 1938az geroztik bizi zen Baztango bailaran. Nafarroako lehiaketetan eta Elizondon eratutako bertso-saioetan parte hartu zuen, eta 1974ean Euskal Herriko bertsolari zaharrei egindako omenaldian, beste batzuren artean bera ere omendua izan zen. Bestalde, 1983an Donibane Garazin ospatu zen Nafarroako Txapelketako azkeneko bertsoari zaharrenari emandako saria jaso zuen. Bere bizitzan zehar bertso ugari eman zuen argitara "Principe de Viana" aldizkariako euskarazko suplementoan.

«Gaueko ele isilen baladak», bere disko berria,
otsailerako kalean

Benito Lertxundi: «Gustatzen zaizkidan kantei, grabatu ondoren, gorrotoa hartzen diet»

ARGIA.— Benito, noizko hire disko hori kalean?

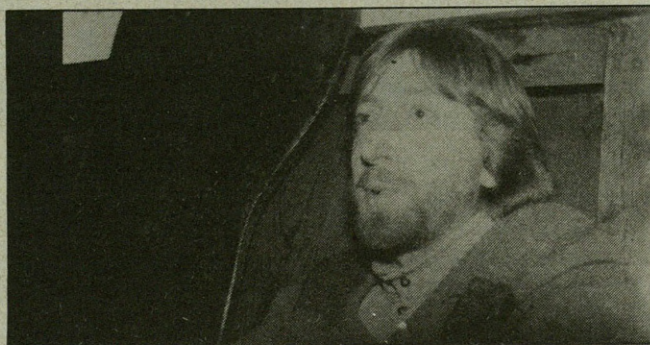
BENITO LERTXUNDI.— Beno, elurteek ere piska bat atzeratu ditek Parisa kortea egitera joan ezinean ibili bait nauk, baina nik uste diat otsailaren erdialderako izango dela kalean, gutxigorabehera noski.

A.— Hire asmotan lehenago kaleratzea zegoean behar-bada...

B.L.— Bai, nire asmoa iaz ateratzea huen, maiatzerako, baina ezin izan zian «Elkar»ek bere estudioak bukatzeko zituelako. Piskanaka atzeratzen joan duk eta gaur arte.

A.— Orain eskatuko diagu hire disko berri hau presentatzeko, zer dakarren azaltzeko.

B.L.— Nik aurreneko asmoa nian diskoan bederatzi bat kanta sartzea, eta halaxe nizkian prestatuak. Baina nahiz eta kanta luzeak zirela konturatu ez nian kronometratua zenbat iraungo ote zuen. Azkenerako uste baino gehiago luzatu zeizkidak eta batzu utzi behar izan dizkiat. Badakik, diskoak bere maximoa dauka, 22 minutu al-deko, eta pasatu egin ninduan. Azkenerako kantak asko luzatu zaizkidak, bat hamalau minututakoa atera zaidak, beste bi zortzi minututatik gorakoak. Azkenerako bost kantarekin gelditu duk diskoa, alde luzeena ziek bi kantarekin, eta bestea hirurekin.

Aspaldiko partez ez genuen Benito Lertxundiren lan berri baten oihartzunik jasotzen. Oraingoan badirudi bere hurrengo diskoaren argitalpena bukatzeaz dagoela eta datorren hilerako kalean izango dela. Disko gehienak saltzen dituen euskal kantaria dela kontutan harturik, ezin genuen nolanahi pasatzen uzten.

A.— Material hori soberan edukita ez al huen tentaziorik izan bikoitza egiteko?

B.L.— Bai, material guzti hori sobratua eta eskutan nuela zalantza sartu zitzaidan: beste batetarako utziko diagu, edo bikoitza aterako diagu... Eta hor asuntua huen neu piska bat mentalizatu nintzela batekoa egiteko eta azkenean horretan geratu duk, bakarra aterako diagu

eta beharbada sobratu den materialarekin irailean berriz estudioan sartu eta urtebete buruan beste disko bat aterako diagu.

A.— Disko bikoitzetaz eta bakarrekotaz ari haizela, oraingo honekin azken bi diskoetan saiatutako disko bikoitzen bidea apurtzen duk, ezta?

B.L.— Badakik zer gertatzen zitzaidan? Azken bi es-

perientzia hauetan diskoa bikoitza izanda biak bapatean egitea, grabaketa eta prozesu guzti hori oso luzea egin zaidak, oso astuna, batez ere nahasketen garaian. Kasik esan litekeek kriterioak galdu egiten dituala, kanta bat behin eta berriz grabatuta eta hori disko bikoitz batetarako astu-negia egiten duk, azkenerako ez dakik ondo dagoen, gaizti dagoeneko zer arraio. Horregatik, oraingoan bakarrekota egitea piska bat hori superatu nahian egindakoa izan duk.

A.— Eta zein konposaketa mota aukeratu dituk hire disko honetarako?

B.L.— Batez ere, disko honetarako baladak neuzkan preparatuak, eta balada horiez gain asmoa nian ere errenazimendu garaiko kanta batzu sartzeko, banian praparatua trilogia bat garai horretako kantekin baina lehen esan dudak bezala ezin izan ditut denak sartu. Azkenerako bost balada gelditu dituk, bat tradizionala duk eta beste laurak nireak.

A.— Heure buruan somatu al duk aldaketa haundirik aurreko diskotik hona?

B.L.— Nik uste diat beti joera konstanteak beti hor egoten direla, nik ez diat sinisten bapateko aldaketetan, bakoitzak bere joerak dizkik eta joera horiek beti agertzen dituk. Bakarrik iruditzen zaidak (behintzat horretaz konszientea nauk) niretzat hau dela nire diskorik landuena.

Armonia aldetik eta atmosfera aldetik hau duk nire disko lortuena. Bestaldetik hau duk estudioa aurretik prestatuena eraman dudana. Beharbada aurrekoetan harmoniak eta, askoz ere inprobisatuagoak izan dituk, armoniak estudioan bertan landuz, etabar. Eta noski, ni horretaz konturatzen ninduan, diskoa gero entzun eta nik behintzat nabaritzen nian zenbait gauza hobe irten ziratekeela, inprobisazio gehiegi alegia. Oraingo honetan uste diat guzti hori askoz lotuago doala, aurretik askoz landuago zegoelako. Kanta guztietan, bat ezik. Kanta luzeenean gertatu zeidak ez nuela gehiegi prestatu, hasierako maketatik aurrerako guztia estudioan prestatu nuen, eta nik behintzat bilatzen diot beharbada zerbait faltako ote zaion kanta horri (beharbada beste kantak askoz landuagoak doazelako). Kantaren erdiraino ondo dago, baina mementu batetatik aurrera beste zerbait gehiago beharko ote zuen errezeloen gelditu nauk kanta horrekin. Izan ziteke ere kanta oso luzea delako eta kanta hain luzea denean beste zerbait espero duk. Baina hori kanta bakarrean, beste guztiak dexente landuagoak zeudek, oso landuak esango nitek nik.

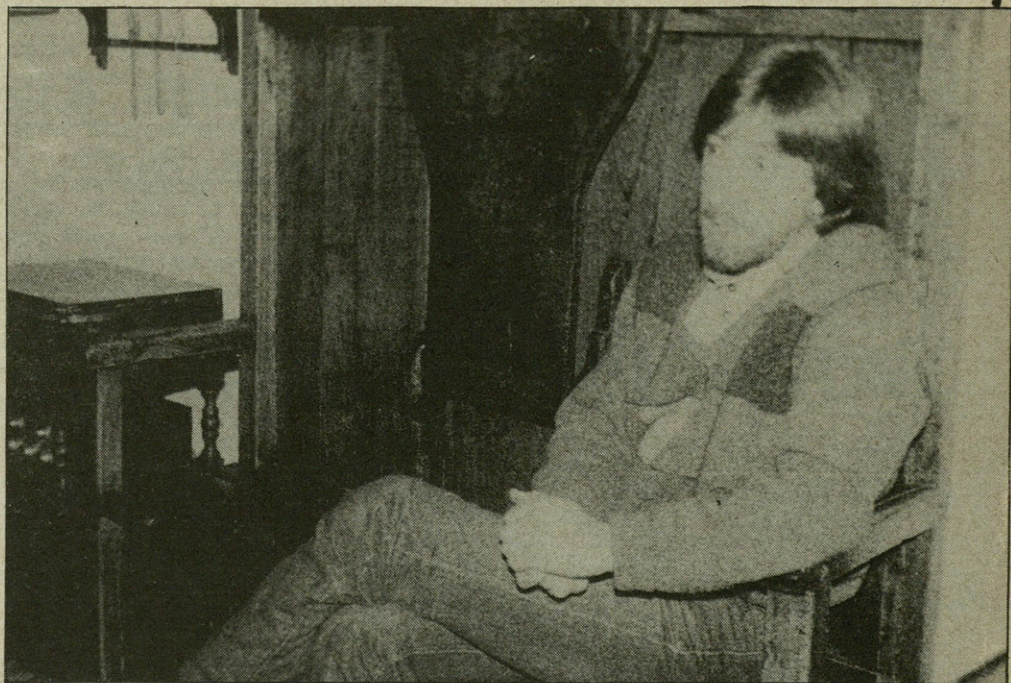
A.— Diskoaren izenari begiratu, badirudi kanten gaia gaurekin lotua joango dela.

B.L.— Bai, diskoa gauaren inguruan ziek, gauaren oihalez inguraturiko zerbait dela esan genezake. Tematika aldetik bi kanta behintzat argi eta garbi ziezitk gauaren gaia-ekin lotuta. Diskoaren izena ere hortxe zegok: «Gaueko ele isilen baladak». Gauarekiko nire gogoeta batzu dituk batzutan; gero ere «Gaua eta ni» izeneko kanta zegok, niri izugarri gustatzen zaidan Khalil Gibran-en olerkia batetan oinarrituta.

A.— Kanten hitzak norenak dituk?

B.L.— Bi nireak dituk, beste bat Uriarte izeneko nire lagun batena, erromantze bat ere badagok tartean eta boskarren bat Grihan-ena.

A.— Grabaketarako musikoan aldetik laguntza berezirik jaso al duk disko honetarako?

B.L.— Bazeukat lagun bat italiarra, pianojolea dena, eta aspalditik gogoa neukanez disko honetarako aukera izan diat hona ekartzeko eta berak lagundu zidak pianoarekin. Horrezaz aparte, beste bi musiko Euskadiko Orkestarenak ere nirekin izan dizkiat, bata tronboia eta bestea bilontzeloa joaz. Izan ere, normalean kuarteto bat sartu diat, batzutan kintetoa delarik. Azkenik, baxua Phocasek berak jo dik eta mementu batetan ere bateria sartu diat, Amorenak jo duelarik. Bateria, halere, oso modu suabea sartu diat, eskonbila hutsez berez kantak hala eskatzen zuelako, jazz tonuaz.

A.— Nola izaten duk higan kanta bat sortzeko prozesua?

B.L.— Oso zaila egiten zeidak esplikatzea nolakoa den prozesu hori, harreman kontu bat bait da, lan kontu bat. Hori bai, nik esango nitek nire kasuan behintzat lehenengo letra batetatik abiatuz musika egiten duala, hori lehen pausu ebidentea, baina hortik aurrera nire eritzirako kantak berak eskatzen dik zer sartu behar duan eta zer ez, niri hor gustatzen zeidak ez behartzea. Tentagarria izaten bait da askotan, hedatuak dauden joera batzu direla medio, gauza batzu sartzea

baina beharbada ez haiz konturatzen kantak ez duela hori nahi, kantak badik bere nortasuna eta berak esijitzen dik zer sartu eta zer ez. Hor bazezok lenguaje bat, hartueman bat, azken finean hartueman bat izaten bait da kanta eta hire artean, hor bazezok elkarriketa bat. Askotan hi saiatzen haiz gauza bat sartzen eta berak uko egiten dik, ez zekiat zergatik baina kantak eskatzen dik mementu bakoitzean zer sartu eta zer ez. Dena dela, oso zaila duk hori hitzetan esplikatzea, baina horren arauera erabakitzen dituk armonia motak, koro batzu aldian behin sartzea, zein tinbre erabili, haizea, kuerda...

A.— Hirezat, kantari profesional bezala zer da inportanteagoa, diskoa ala zuzeneko emanaldiak?

B.L.— Inportanteena beti kantaldiak dituk, zuzeneko kantaldiak. Arrazoia argi dago: askoz biziagoak dituk, hartueman gertutik sentitzen duk. Bizitza klase guztietan inportanteena beti hartueman duk, eta kantariarentzat publikoarekiko hartueman duk inportanteena. Diskoa ere egin egin behar duk, jendea ere etxera eramatea gustatzen zaiolako, eta gero ere bi hizkuntza desberdin dituk, diskoa eta kantaldia.

Baina niri, bi hizkuntza horien artean bata, diskoarena, ez zeidak batere gustatzen. Esate baterako, diskoak egiteko prozesua ez zeidak batere gustatzen, guztiz anormala delako, disko bat grabatzea guztiz prozesu artifiziala duk, neurotikoa. Zuzenean ari bahaiz, publikoa, kanta eta hire arteko hartueman hor zegok, baina estudioan berriz zintzilik hago, ez haiz behin ere konturatzen hartueman horretaz eta azkenean gainera nazka hartzen diek kantuei. Nik behintzat gustatzen zaizkidan kantei, grabatu ondoren, gorrotoa hartzen zioet.

A.— Hurrengo lanetarako zerbait geratu al zaik oraingoan gustora egin hukeena?

B.L.— Alde batetatik, lehen esan dizkiadan hiru kantekin hurrengo diskoan alde bat errenazimenduari buruz egin nahi nuke, hor bazeudek letra herrikoia eta musika neronek moldatua kanta horiek eta hori nahiko garbi zeukat. Baina horrezaz gain, egin nahi nitek ere beste alde bat herri kantuekin, beti hor zintzilik eduki ditudan kanta tradizionalekin. Izan ere bazeukat gogoa aspalditik halako disko amable bat egiteko, oso kolorista, herrikoia.

**J.L.
I.U.**

Martin Ugalde, Bernardo Atxaga, Anjel Lertxundi
eta Xabier Amuriza

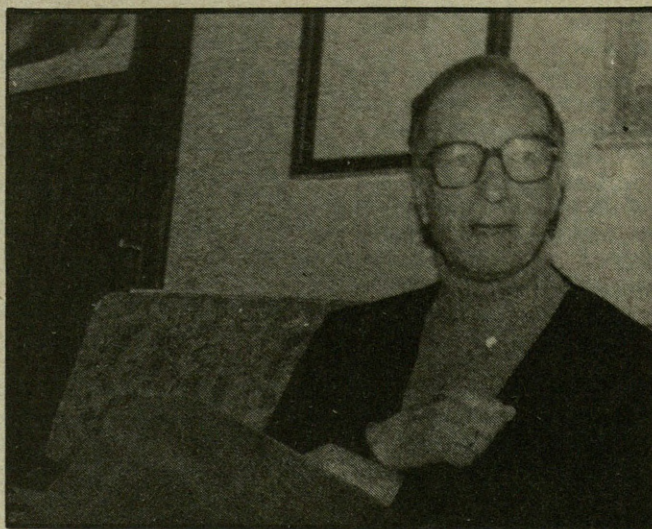
Abenduko literatur booma (III)

Eta aurrera goaz abenduan argitaratutako literatur liburuen errepasoarekin. Liburuen errepasoa eta egileen eritziak, horixe da ahalik eta modu intentsoenean lortu nahi duguna. Hirugarren aldi honetan asko ibilitako lau idazle ekarri ditugu, laurok narratibazko lanen egi-leak: Anjel Lertxundi bere «Urtero da aurten»ekin; Bernardo Atxaga bere haur-ipuin mordoarekin, Martin Ugalde bere «Mantal Urdina»ekin eta Xabier Amuriza bere «Oromenderrieta»ekin.

Martin Ugalde: «Gaiak aukeratzen nau ni; ez nik gaia»

Martin Ugalde —nahiz eta jende askok eta askok jakin ez— euskal letretan dexente ibilitako gizona dugu, duela zenbait urte arte Venezuelako herbestean (bere «beste aberria») luze egondakoa eta hemen bizi denetik Hondarribian pisu polit bat dauka. Orain argitaratu berri duen «Mantal urdina» honez gain 1961an beste bat argitaratu zuen «Iltzalleak» izenez, *borroka-kontuak* berak dioen bezala. Horrezaz aparte «Amatxo gaiso dago» antzerkia, «Umeentzako kontuak» eta «Itsasoa ur-bazter luzea da» kontakizunak ere badauzka argitaratuak. Horiezaz

gain, badauka beste antzerki bat Venezuelen inprimatzen ari zenean inprimategiarekin batera kiskali zena, «Gurpegin aspaldi gertatu zen». Oraingo ipuin-liburu honek batez ere zahartzaroa gaitzat daukaten ipuinak bildu ditu. Gai hori zergatik aukeratu zuen izan zen jakin nahi genuen gauza bat. «*Nik nire gurasoak ikusi ditut zahartzen eta antzeman dut zer nolako larritasunak pasa dituzten; gertutik ikusi dut zahartzaroa zein gauza tristea den kasu gehienetan eta horrexegatik idatzi dut ipuin-bilduma hau zahartzaroaren inguruan*». Zahartzaroan sentitzen den

bakartasuna da guztiaren erdigunea, bakartasun horretan aurrera jo ezinean begiak atzera bueltatu beharra sentitzea eta norbere bizitzan zehar hain inportanteak izan diren mugarriak nola gertatzen diren bakartasun horretan.

Gaia aukeratzea oso hil ala biziko arloa da Martinen literaturgintza, «*nik zerbait idazteko gaiak jo behar nau, nik sensibilidade bat daukat eta gaiak ni aukeratzen nau, ez nik gaia*». Berak pertsonalki dituen kezkek aztertzeke balio duen tresna bezala jo-

tzen du Martinek literatura. Alde horretatik, eragin sozial bat daukaten gaiak dira Martinek gehien erabili ohi dituenak, nahiz eta oraintxe hasia izan horretaz konturatzen. Horregatik bere obran zehar gehien aukeratu dituen gaiak oso tristeak izan dira, bera kezkatzen duten gaiak ere halakoak direlako. «Baina nik kezka horieta zerbait pentsatu ahal izateko idatzi behar izaten dut. Kezka baten aspekto bati buruz zerbait konkretua idazten hasten naizenean orduantxe hasten zaizkit gauzak argitzen. Idaztea niretzat liberrazio bat da».

Martinek insistentzia bereziz esan zigun literaturan ere lanak enkargatuz egin aurre-

tik ere ordaintzea gauza ona dela, beken eta gainerako laguntzei erreferentzia argia eginez. Izan ere, berak «Mantal urdina» ipuin-liburua Gipuzkoako Diputazioak emandako beka bati esker idatzi du, bestela inoiz ez zukeela idatzi aitortzen duelarik. «Nik gaztetandik erabaki nuen idaztetik bizi nahi nuela eta Venezuelatik hona etorri nintzenean enkarguen menpe jarri nintzen. Erderazko lanak enkargatzea erraz lortzen nuen. Euskarazko enkargurik, aldiz, ez zidaten egiten eta horregatik eskertu behar diot Gipuzkoako Diputazioari eman zidan aukera hori».

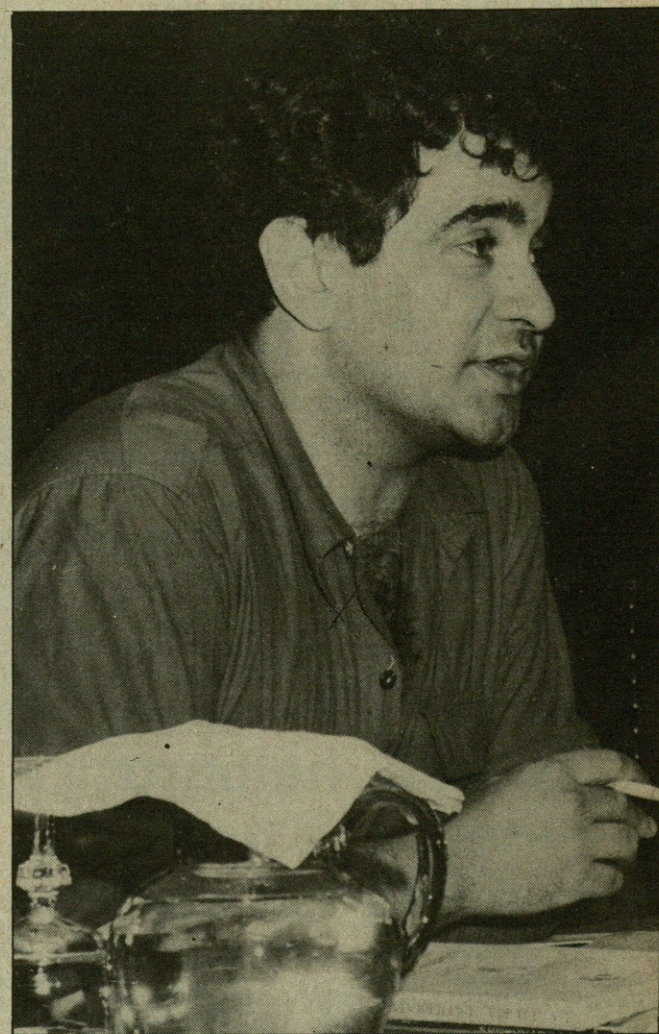
J.L.

Bernardo Atxaga: «Haurrentzako literaturak jenero bat osatzen du»

Haur edota gaztetxoentzako literaturak euskaraz duen egilerik oparoenetakoa dugu Bernardo Atxaga, abenduko boom honetarako bost liburu prestatu ditu ipuin banarekin. Hori aitzakitatzat hartuz, nolabait hurbildu gara beragana eta haur edo gaztetxoentzako literatura moeta horren bereizgarriei buruz duen eritzia eskatu diogu, bere ustez bereizgarri horiek ba ote diren, «Aurreneko gauza, haurrentzat (edo gazteentzat, berdin da) idazteak erregela batzu ametitzea eskatzen du; zentzu horretan, beste jenero bat da, oso jenero jakina, nobela beltza jenero bat den bezala. Gutziontzat balio duten erregela batzu badira, eta idazle bakoitzak mutur batetik edo bestetik heltzen ziek». Berak nondik heltzen ote dien galdetu eta, «hizkerari begiratzuz, hizkera plastikoa egiten dut. Bizkortasuna ema-

nez narrazioari. Deskribapen urriak, eta elkarrizketa asko eta bizkorak erabiliz. Bestalde, pertsonaia oso definituak erabiltzen ditut. Gaia ez dut aldeaz aurretik pentsatzen; umoreari erreparatzen zioat, nire gogoan azaltzen den pasadizo batetan oinarritzen nauk jeneralean. Normalean haurrentzat idazten denean enkarguz egiten duk, edota askotan gai pedagogikoak eskatzen dizkiate. Ez duk nire kasua». Animaliak pertsonaia gisa erabiltzeak dituen abantailen artean umeek animalien definizio bat edukitzea aipatzen du Atxagak, «hartza sinpatikoa zaie, eta txitoak».

Haurrentzat eta gaztetxoentzat den literaturaren arteko mugaz, muga horiek definitzea oso zaila dela dio; areago jende guztia erantzuten den literatura non hasten den mugatzea ere zaila dela dio. «Sugeak txoriari begiratzen

dionean» eta «Bi letter jaso nituen denbora gutxian» ipuinez gain «Siberia treneko ipuin eta kantak» saila bere hiru ipuinez inauguratu da; «Siberiako...» hori zer den galdegin diogu, «Projektu bat huen, oso zabala: alde batetik ipuinak, bestetik kantak diskoan eta azkenean marrazki bizidunak. Liburu hauen atzetik beste liburu batzu aterako dituk, eta otsailean disko bat grabatzen hasiko gaituk Juan Carlos Perez «Itoiz»ekoarekin; abeslari mugaz bestaldeko «Iban Etxezarreta eta bere animaliak» izango dituk». Marrazki bizidunaren proiektua hor nonbait gelditu dela esan digu...

Liburutan erabiltzen den ilustrazio edota marrazkien garrantziaz mintzatu gara, Atxagaren ustez umea lehenik marrazkiagatik hurbilduko da, eta zein marrazkilarik

egin lana ipuina aldatu egiten da. Alde horretatik agertzen den ikuspegi ezberdintasunarekin pozik dagoela ere esan digu.

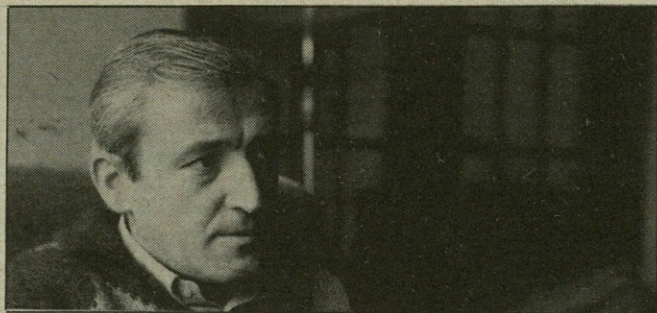
Haurrentzako literaturgintzan dabilen mogidari buruzko eritzia eskatu diogu piska bat beranduxeago, «kritika egin beharko banu, esango nikek, ipuinarekin batera pedagogia eman nahi hori gaizki iruditzen zaidala, ondorio eskasagoak ematen dituela. Bestalde, ume kontutan zabaldua dago loreen, izarren eta ilargien estetika hori... Estetika biguina, biguinkeriaren estetika. Horretaz pentsatuz sartu diat zinea, bakeroen pelikula, ene ipuinetan». Bukatzeko, haurrentzako ipuinen bat gomendatzeko-edo eskatu diogu, «A.A. Milneren «Winnie Pu hartzairen abenturak»».

M.A.

Anjel Lertxundi: «Niretzat ere zaila da liburu hau definitzea»

Anjel Lertxundik iaz argitaratu zuen literatur liburuak, egia esateko, nahiko bitxia da: «Urtero da aurten» izeneko liburuak bere baitan gisa askotako testuak baita daramatza. Hori dela eta, egileari berari eskatu diogu liburu hau zertan datzan argitzea. «Niretzat ere nahiko zaila da liburu hau definitzea, batez ere liburuan dauden hiru rogeetatik gora testuetatik

bakoitzak bere autonomia duelako. Alde horretatik, oso zentzu desberdinetako testuak daude, narrazio laburretatik hasi, askoz periodistikoagoak diren artikulatuak, burutapenak, eta baita ipuin luzerik ere bada bertan». Definizio gisa balio zezakeen inbentario horretan ateraldiak eta euskal literaturari erreferentzia egiten dioten testutxoak ere sartu behar genituzke, bidenabar.

«Liburu honen gestazioa esplikatu behar balitz, beharbada Antton Olariagaren izena aipatu beharko genuke. Izan ere, nik gisa horretako testu gehiago neuzkan eta oraindik ere baditut eta Olariagak animatu ninduen ateratzera. Galbaheketa haundi bat egin behar izan dugu, testu asko eta asko kanpoan geratu dira». Sortutako prolema haundiena batasun bat aurkitzea izan omen da, hain modu desberdinetako testuak liburu batean nola batu alegia. Horregatik sortu ziren lau kapitulu horien nondik norakoak galdegin genion Anduri. «Kapituluetan sailkatzeko erizpidea kasik tematikoa dela esan liteke. Bat bizitzari buruzkoa da, bestea heriotzari buruzkoa, hirugarren bat «Samuel» deritzon ipuin luzea da, eta azken zatia egunerokotasunari dedikatutakoa da, beharbada lauron artean periodistikoena».

«Urtero da aurten» hone-

tan ageri diren testuak ez dira oso aspaldikoak, dena den; zaharrenak bi urte t'erdizango ditu baina gehienak askoz berriagoak dira. Bestalde, liburuak egunkari batekin daukan antza eta zerikusia konfirmatzen digu egileak, ildo beretik liburuak kaleratu dituzten beste hainbat egileren izenak gogorarazten dizkigu: Peter Handke, Candido, Celso Emilio Ferreiro, Woody Allen... Eta Woody Allenen izena aipatuz gero, umorea eta ironia etorri zaigu burura, hain zuzen ere «Urtero da aurten» honetan hain maiz ageri dena. «Nik uste dut nolabait erreferentziak autore horietatik abiatuz eta lehen aipatu ditudan gai orokorretara zuzenduta, piska bat zehaztuagoa geratzen dela liburu honen nondik norakoa». Eta besterik gabe agurtu genuen Andu (edo Anjel), beti ere hizketarako hain prestu eta hain goxo izan ohi den zarauztarra.

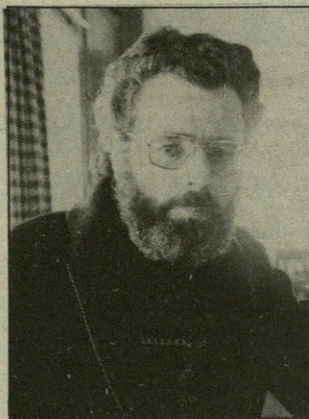
J.L.

Xabier Amuriza: «Nirean, helburu literarioa oso sekundarioa da»

Zornotza edurreztatu batetan hartu gaitu Xabierrek, eta kafesne beroaz hotza hezurretatik ateratzen ari garen bitartean, bere nobela literatura ez dela, ideia baten azalpena baizik kontatu digu.

Idea hau urtetan dabilkio buruan, eta azaltzeko beharra sentitzen zuen, baina zenolako itxura eman ez zekiela. «Helburu literarioa oso sekundarioa da. Hemen agertzen diren pentsamenduak, edo ideia, urtetan eta urtetan bueltaka erabili dut. Nik mundu honen izateari buruz daukadan guztiaz, ideia ximple batera iritsi naiz, eta hau da horren desarroiloa. Ez nekien nola azaldu, entsaiu gisa edo bestela, eta azkenean gauza bikoitza egitea erabaki nuen: entsaiu eta nobelaren arteko nahasia. Irakurketa doblea dauka».

Liburuaren izenburuak argi adierazten du: «Oromenderrieta», hau da, mendetan zehar gertatu ohi den eta gertatzen den egoera. Atentatu

saioa, kateatua, egiten du zati nobelatuan, gertaera bera al daketa gutxiak, hamaika aldiz errepikatuz. Aspergarria eta astuna ez ote den galdetu diogu. «Idea beraren errepikapen insistentea, aspergarria, horrelakoa izan behar da, munduaren izatea ere, etengabeki errepikatu egiten delako. Bila joan naiz. Lortu nahi izan dudun efektua hori izan da, behin eta berriz gauza bera azaltzea, nekagarri suertatzea.

Ez da helburu literarioa, ideien azalpenarako beharrezkoa den zerbait baizik».

Xabierrek argi laga diguna zera da, berea ez dela, izatez, lan literarioa (literatura zer den ere, nork daki?) tesi lana baino. Eta zein da oinarrian datzan ideia hori? Mundu honek salbatzerik badauka, atentatu kualifikatu batzuen bidez izango da. «Piramide guztietako buruak kenduz, eta birsortu ez daitezen erresorteak eratuz, hemen bizitzeko oraindik posible izango da. Momentuan, daukagun esperantza bakarria leherketa nuklear batetan ez hiltzea da, eta nik diodan moduan «irabaziko dugu» ez litzateke hitz soiletan geratuko. Lor liteke».

Entrebista labur batetan ez da batere erraza Amurizak munduarekiko duen ikuspegi berezia behar den moduan azaltzea. Bizitza-filosofia osoa eraturik dauka. «Bertsolaritzaz mintzatzeraz joan nadin deitzen didate, baina bene-benetan ni ideia honetaz mintzatu nintzateke, nonahi, mundua salbatu behar badugu modu bakarria delako. Ehun mila urte bizi izango zuen bati ez genioke «irabaziko dugu» esaldia sinestarako, munduaren historia etengabeki errepikatzen dela ikusi duelako. Gu bakarrik 60-80 urte bizi gara, eta oraindik pentsatzen dugu, gauden moduan segituz, gauzak aldatzea posible dela».

L.M.

“Maskarada”koak, taldea bera sortu zenetik urratsez urrats gero eta lan zailago eta anbizioagoekin ari dira, eta azken hau, zalantzarik gabe, sekula ez bezalako desafioa dute. Beste obrak muntatzea abentura bat bazen, honoko hau abentura zirraragarria izango zaiela zalantzarik ez.

Aspaldiko projetuaren gauzatzea

ARGIA.— Oker ez banago Marc Legasseren “Gastibeltzaren Karabinak” nobelaren antzerki bertsioa egitea ez da berria “Maskarada”rentzat.

MASKARADA.— Ez, ez da berria. Aspalditik dugu “Maskarada”n projektu hau egiteko asmoa. Baina gertatu dena zera izan da, orain arte ez dugula izan orainarte hau egiteko azpiegiturarik. “Maskarada” sortu zenean, osos jende gutxi zegoen, eta gure esperientzia ere nahiko motza zen. Orduan, umeentzako antzerkiarekin eta kale-antzerkiarekin hasi ginen. Guretzat, “Gastibeltzaren Karabinak” projektu nahiko eskuraezina zen. Askok itxaron dugu obra hau egiteko.

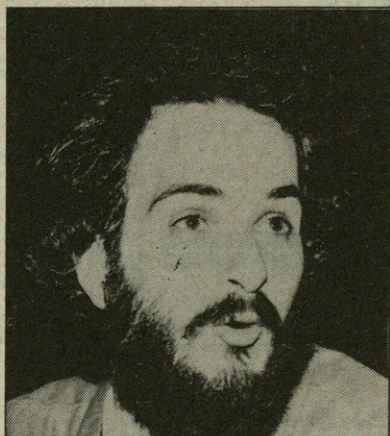
A.— Helduentzako antzerkiarekin hasi zinetenean zergatik ez zenioten heldu hasieratik projektu honi?

M.— Helduentzako lanekin hasi ginenean, joan den urtean, obra komertzial bat aukeratu genuen, horrek esan nahi du egile ezaguna, komertzialitatea frogatua zuena. Hori izan zen gure lehen obra. Orain hasten gara guk egin nahi dugun antzerkia egiten. Hau da, nolabait, gure lehen obra gure hirugarren etapan. Lehen etapa izan zen umeentzako antzerkia, horrek ez du esan nahi aurrerantzean egingo ez dugunik. Bigarren etapan hasi ginen Dario Forekin... Eta hau da Marc Legasseren testo bat, baina esan daiteke talde lana izango dela ere.

Marc Legasseren estilo berezia eszenaratu

A.— Gidoi teatrala idaztearen lana nola izan da?

M.— Bueno, Marc Legasseren estiloa nahiko berezia da,

«Obra honetan Euskadiko errebelioak duen poetikotasuna eta fantastikotasuna tratatzeko aukera dugu».

Orain kasik urtebete eman zuen estreineko aldiz “Maskarada” talde profesionalak helduentzako bere lehen obra izango zena, Dario Foren “Pistolaren begi zuri beltzak”. Obra hori muntatu eta plazaratzea desafio itzela izan bazen, oraingoan listoa piska bat gorago jarri eta Marc Legasseren “Gastibeltzaren Karabinak” muntatzeari ekin diote.

hemen egiten denarekin gonbaratuz gero. Liburuan ekin-tza oso laburra da, ekintzako filme batetan eszena osoa osatuko lukeena Marc Legassek hiru esalditan botatzen du, eta aitzitik, oso zabal kontatzen du pertsonaien istoria. Obra honen funtsezko arazoa antzerkirako egokitze lana egitea zen. Lan hori Karlos Panera eta Santiago Gurrutxagaren artean egin dute, eta ondorengo lana izan da pertsonaia horien biziak elkarrizketetara aldatzea.

A.— Gidoi horretan liburu osoa sartu duzue?

M.— Ez, gidoiean gehienbat liburuaren lehen mugimendua osatzen duena sartzen da. Baina ez da horretan bakarrik oinarritzen, baita Marc Legasseren beste liburu batzutan ere, bere obretan deskribatu eta transmititu nahi duen ideologian, bere estiloan. “Pasacalles por un país que ni existe” horretan ere oinarritu dugu lana.

A.— Eta zergatik hautatu duzue lehen zati hori?

M.— Guri, hasiera batetik interesgarriena iruditu zitzaigun lehen zati hori liburu-ko zatirik fantastikoena zelako.

«Maskarada»ren hurrengo proiektua martxan

Marc Legasseren «Gastibeltzaren Karabinak»

Obra aukeratu dugu daukan fantasiagatik, fantasia eta komiko mailan eskeintzen dituen aukerengatik. Obrak Euskadiko errebelioa eta errebelio horrek duen fantastikotasuna eta poetikotasuna tratatzen du. Guk ideialak sinetsi ditzakegu ala ez, baina zalantzarik gabe ideial horiek poetika eta fantasia bat dute, eta horixe uste dugu guk uzten digula obra honek desarroilatzen.

“Maskarada”rentzat aurrerapausoa

A.— Interesgarria litzateke jakitea zer suposatzen duen obra hau muntatzeak “Maskarada” taldeak orainarte eramandu duen ibilbidearekiko.

M.— Momentu honetan, azpiegitura piska bat badugu, orain bederatzi antzezle gara eta inguruan ere jendean badabil. Orain interpretazio aldetik pausu bat eman behar dugu derrigoirez. Dena dela, obra honekin dena jartzen dugu jokoan. Hiru hilabete eman ditugu emanalditan, gero bi hilabetez obra muntatzera dedikatzeko, hau da, obra muntaia bezala ateratzeko dirurik ez dago, bi hilabetetarako soldatak daude. Muntaiak bi milioi inguruko kostoa izango du.

Eta projektua lantzeko Lekeitioa joan dira “Maskarada”koak, bertan entzerratu eta lan egiteko asmoz, apirilerako edo Euskal Herrian kasik esititzen ez diren eszenatokietatik “Gastibeltzaren Karabinak” paseiatzen hasteko asmoz. Aurrerago izango dugu talde honenkin luzaroago mintzatzeko aukerarik.

M.A.

liburuak

● **Pako Aristik martxorako bere lehen nobela.**-- Batik bat azken aldean "La Voz" egindako kazetari-lanen bitartez ezaguna den Pako Aristi azpeitiar gazteak aurtan kaleratuko du bere lehen nobela laburra. "Erein"en eskutik izango delarik. "Cappo" duzue nobela honen izena eta bestalde esan beharra dago ez dela egile honen liburua, honen aurretik eta Azpeitiako Udalaren babespean beste narrazio-liburuska bat argitaratu bait zuen.

● **"Aurtan ere diferente izanen da", narrazio-bilduma 1985rako.**-- "Susa"koek beren liburu-sailean "Urte guztiak dira diferente" liburuak kaleratu zuten, hainbat ipuin eta narrazio bildu zituztelarik. Aurtan ere gisa horretako narrazio-bilduma bat ateratzeko asmoa dute "Aurtan ere diferente izanen da" izenarekin. Bertan, Laura Mintegi, Xabier Zorroza, Eukene Martin, F.J. Mendiguren, Gorka Setien, Iñaki Ugarteburu, Joxean Sagastizabal eta Jokin Ansorenaren lanak agertuko dira.

● **Luis Baraiazarraren poema-liburua kaleratu du "Elkar"ek.**-- "Hitzezko txirlorak" izenpean bilduko ditu Luis Baraiazarrak hainbat lehiaketatan saritu dizkioten poema-bildumak. Lau zatitan banatutako liburu honetan, zati bakoitzak halako autonomia eta osotasun partikular bat eramango du eta "Elkar" izango argitalpen lanetaz arduratuko dena.

euskal kulturaz

Sabin

TXU TXU MU TXU KA

zinema

● **Makhalu-rako espedizioaren filmea, bukatzen .**-- Makhalu mendia izan zen euskal mendizaleek Himalayan lortu zuten azken gailurra. Alturaz zortzi mila metrotatik gora dabilen tontor horretara iaz egindako espediziotik, garaipen baliotsuarekin batera filme metro mordo bat ekarri zuten mendizaleek eta oraingoan filmea burutu dute. Filmearen errealizadorea Xabier Erro dugu eta berak egindakoa da imajinen filmazioa zein soinuarekiko sinkronizazioa. Hogeitabi minutu izango ditu eta hamasei milimetrotan doa.

diskoak

● **Urko erderaz, CBSren eskutik.**-- Ez da hau lehenengo aldia Urkok erderaz kantatzen hasi behar zueneko berria. Halere, oraingoan badirudi guztiz serio doala asuntua. Izan ere, CBS multinazionalak kontratu bat proposatu zion erderaz kantatzearen baldintza bakarraz. Azkenerako, horretara deliberatu da Joxean Larrañaga kantaria eta badirudi laster hasi beharko duela erderazko grabazioak ola burutu.

● **Imanol-ek "Elkar"ekin aterako du hurrengo Lp-a.**-- Gisa diferenteetako arrazoiak direla medio, orain arte azkeneko diskoak "IZ"ekin kaleratu dituen Imanol kantariak badirudi hurrengo "Elkar"ekin aterako duela. Dagoeneko hitzartuak daude bi parteak eta epe laburrean hasiko da Imanol Lasarteko estudioetan grabatzen.

● **Ruper Ordorika, maketa grabatzera.**-- Iaz diskorik grabatu ez bazuen, guztiz segurua da Ruper Ordorikak Lp baten sorkuntza atsegingarriaz oparituko gaituela aurtan. Disko horri begira, hain zuzen ere, proba gisako maketa baten grabaketari ekitekotan dabil oñatzen kantaria, zeina talde berriarekin ibiltzen hasi zenetik askoz sasoitsuagoa baitabil. Argi dago bestalde disko berri hori "Elkar"en eskutik argitaratuko duela, maketa grabaketa ere berauen estudioan izango delarik.

IRAKURLEARENTZAT OHARRA

Korreotako istiluekin amaitu genuen 1984.a, eta abenduko azken zenbakia oso atzeratuta iritsi zen harpidedunen etxeetara. Errege magoek gero sekulako elurtea ekarri ziguten, bigarren astez irauten duena. Eta nahiko buruhauste ez bagenuen, fotokonposaketa makina hondatu. Jende askok bai bait daki duela urte t'erditik honuntza fotokonposaketa tresneria daukagula, baina filmagailuak (ekipoa osatzen duen makina bat) gogoratu nahi izan digu urtetan aurrera doala. Aberia, eta haundia. Gure teknikoek mirariak egiten badakite, eta oraingoan ere traste zaharra berpiztuko dutela ziur gaude, baina pazientzia pittin bat beharko da. Barkatu, beraz, orain arteko atzerapenak. Berehala gara asteroko martxa xuxenean.

ARGIA

ZIENTZI-TEKNIKETAKO ALDIZKARIA
HIRUHILABETEROKOA

Helbidea: Urbietta, 7-3.a
Posta Kutxa, 361
Telf. 42.99.45
20006-DONOSTIA

aldizkariaren harpidedun izan nahi dut

Izena

Nombre

Bizilekua

Domicilio

Herria

Población

Bazkuna

Entidad

Bulegoa

Sucursal

Herria

Población

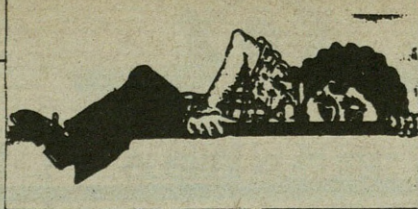
k/k Z^a

N^o cta./cte.

Harpide saria

Precio suscripción

1.200 pta.

ASTE SANTUAN

Garai bateko Pasaiko kontua da honako hau. Igo da apaiza Aste santutan kulpitora eta:

— Gaurko egunez jainkoa hil zuten!

Behera begiratzen du, eta aurrean zegoen neskata gazte bati, harri-dura aurpegia somatzen dio. Elizatik ateratzerakoan, zera galdetzen dio:

— Baina zuk ez zenekien gaurko egunez jainkoa hil zutenik?

— Ez!

— Eta etxean ez al zizuten ezer esan?

— Niri? Hitzik ere ez.

Biharamonean joan da apaiza zeharo haserreturik neskataren etxera eta aita topatzen du soroan lanean.

— Peruuu!

— Egunon erretore jauna! Zerk dakarkizu honuntza?

— Zure alabarekin hizketan egon naiz eta esan dit ez diozuela esan atzoko egunez jainkoa hil zenik.

— A, bai? Barkatu, baino gaiso zegoenik ere ez nekien, badakizu, guk ez dugu periodikua letzen eta...

HILERRIAN

Hortxe doaz gure bi lagunak paseo ederrean hilerrian zehar. Halakoren hilobia dela, bestearen hilobia dela eta bapatean oraindik ere harria ezarri gabe zegoen lur zati batetik entzuten da:

— Hemen nagoooo! Hemen nagoooo!

Ez entzunarena egiten dute eta aurrera jarraitzen dute:

— Hemen nagoooo! Hemen nagooo!

Begira jartzen dira eta lurretik esku bat ateratzen hasten dela ikusten dute.

Amaia inguratzen da eta izugarrizko zapatakadaz zapalduz:

— Zer hagoela eta ez hagoela, hi hagoena duk oso gaizki lurperatuta!

BEHIAK

Bi behi puntua egiten ari dira eta batak esaten dio besteari:

— Muuuuu! muuuuuu!

Eta besteak:

— Kabendio! Horixe esan behar ninan nik ere.

ASTE HONETAN ENTZUN ETA IRAKURRITAKOAK

— «Dantzalekuan gaur eta billar, kristoren martxa».

— Ni matematikatan oso orlegia nago.

— Izugarrizko buztana zegoen, zinema-txartelak hartzeko.

— Ez al nauzu ezagutzen? —Ba, ez naiz eroritzen!.

ERRESPETUA

Aizarnan kontatzen dute baze-goela familia bat apaizari izugarrizko errespetua ziona, baina semea petral samarra izan eta izugarrizkoak esaten omen zizkion.

Halako batetan amak hartzen omen du Miel, bere semetxoia eta esaten omen dio:

— Begira Miel, badakit apaizarekin batere begiramendurik ez duzula eta agindu bat eman behar dizut: hemendik aurrera apaizarekin hitzegiten duzunean, beti «Bai, jauna» «Ez, jauna» esan behar diozu.

Hurrengo egunean apaizak aurkitu du Miel herrirako bidean eta:

— Egunon Miel! Gaur ere ba al dugu fetxoriaren bat buruan?

— Bai jauna!

— Eta hori esateko lotsarik ez al duk?

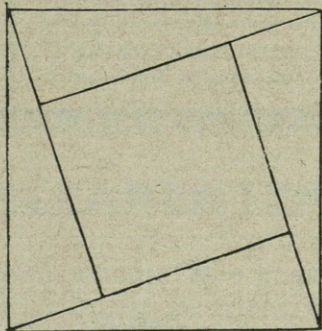
— Ez jauna!

— Hau duk aldaketa! Nondik atera zaik orain halako errespetuz hitzegitea?

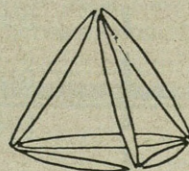
— Zer nahi duk esatea bada, amak esan zidak hiri hori esateko!

«Koxka»n proposatutako denborapasen soluzioa

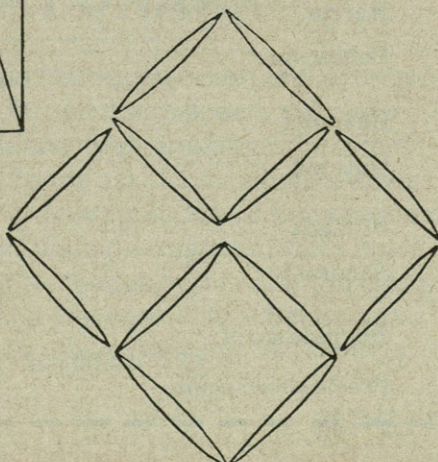
IRAGARKIZUN BAT:

BI...:

ETA HIRU:

MUNDURA JAIO NINTZEN GORPUTZ BATEN JABE

*Bertso hauek "NEKEZ" ezizenaren pean aurkeztu zituen
Pello Esnalek ARGIA Bertso Paper Txapelketan.*

Mundura jaio nintzen
gorputz baten jabe,
geroztik hemen nago
honen mirabe.

Pasa erazi dizkit
hamaika nahigabe,
ordainez jasoa du
hamabi jarabe.

Hainbat miserere
gazi-gozo ere
entzun badu ere,
ez dabil hain trebe.
Pozik utziko nuke
bertsorik gabe.

Urte larri haietan
jaioagatik, ai,
beti izan nuen nahiko
esne eta ahi.

Hura zen bizitzea
bapo aste eta jai,
jolasa adiskide,
garbitasuna etsai,
usain txarra noiznahi,
jarioa nonnahi,
hankatartea blai,
pardela ere bai,
estuasuunik gabe,
tra-ra-la-ra-lai.

Pardela utzi orduko
eskolaz eskola,
izan nuen non zaildu
nere eskola.

Aise ikasi nituen
«Gernikako Arbola»
cuatro por cien veinte
eta «Cara al sol»a,
baita ere nola
anima kontrola,
gorputza kaiola
gertatzen zaiola,
eta ez edukitzeko
preso inola.

Doinua: Betroiarena.

Nere anima gaisoa
salbatu ustetan,
apaiz batekin hasi
nintzen hizketan.
Parterik ez hartzeko
gizonen festetan,
onik ez dagoela
munduko nahasketan.
Zergatik kezkatan
ibili hainbestetan,
batzutan neskatan,
lan bila bestetan?
Gorputza fraile sartu
nuen gaztetan.

Nola bizitu nintzen
fraile komentuan
ez dago esaterik
bertso-kantuan.
Hamairu urte izan
ziren lur santuan,
gregorianoaren
konpas nekatuan,
gorputza espantuan
sotana-zakuan,
anima lantuan,
biak pekatuan,
larri samar seigarren
mandamentuan.

Pello ESNAL

Komentutit irtenda,
haiek iskanbilak
soldaduskara joan
behar mutilak.
Han hala esan zidan
teniente zakilak,
alferrik dituztela
kaiku inutilak.
Adio, fusilak,
aireko misilak,
negar-malko isilak
eta txusko-opilak.
Alde onak baditu
gorputz zirpilak.

Soldaduskatik libre
eta bihotz bero,
ezin denbora luze
iraun soltero.
Ezkonberritan neska,
mutikoa gero,
eta oraindik sasoiko
norbait prest balego,
aukera onik edo
egokituz gero,
listo jo ta fuego
hasteko egunero.
Hain gorputz inutila
ez daukat gero.

Hamaika inbidia
emana hainbati,
ondo gobernatua
egon da beti.
Kirofanotik ere
gaztea izaki,
lau aldiz pasea da
ez beldur, ez zapi:
osasuna aitzaki,
zirti-zarta ebaki;
zenbat adabaki
dituen nork daki?
Odolkitan sartzeko
pronto dut aurki.

Hemen gazteena ere
zahartzen da agudo,
gorputz txar honek ez dit
asko iraungo.

Kirola utzi eta
ez footing, ez judo,
hauxe da baldartzea
segundoz segundo.
Ni ez naiz egundo
izango miss mundo
ezta ere inungo
Juan Carlos segundo.
Nire izenik ez da
urrun entzungo.

Izena eta gorputza,
a zer nolako bi,
bat makal daukat eta
bestea groggy.
Hemen bagoaz denak,
mehe eta lodi,
indultorik ez zaio
etortzen inori.
Oraindik erori
ez den zenbait txori
laster da hil zori,
badakigu hori.
Izango ahal da behar
hainbat hilobi!

Jauntxo baten apaizkeriak ala apaiz baten jauntxokeriak?

ELTZEGOR TALDEAK

ZIBURUKO Gixintxo izeneko festetan (urtarrilak 19) eta larunbatarekin kantaldi bat antolatu da Donibandar eta Ziburutar kantari taldeekin, orain denbora gutxi Donibane Lohitzunen egin zen eran, Arin Luzien elkarreak eraturik oker ez bagaude.

Eta orain antolatzen den honetan kolabora genezan, Ziburuko Herriko Etxeko hautetsi batek egin zigun dei. Guk baietza eman genuen, horrelako ekintza herrikoietan parte hartzea interesgarria baino beharrezkoa dela pentsatzen bait dugu eta beraz gau horretan inongo baldintzarik gabe kantatzeko prest ginenek, guk behintzat gure jarrera adieraztearekin asuntua bukatutzat eman genuen eta egutegian markatu eta kito. Baina ez genuen herriko jauntxo bat kontutan hartu eta hara non Ziburuko jaun erretorak, bai, ongi diogu jaun erretorak, talde guztien artean gu aukeratzen gaituen berak agintzen duen etxean kantatu ez dezagun. Apaizkeriaren berri izan genuelarik, gure artean komentatu ondoren koadrilako bi joan ziren jaun erretora ikustera, gure harri-dura erakutsi eta gu baztertzeko arrazoiak jakin nahiz, zeren orain arte Iparraldean eman ditugun kantaldietatik erdiak edo, justu eleizetan egin izan dira gure uestez inongo arazorik gabe.

BAINA ditxosozko jaun erretorak bestelako informazioak jaso omen ditu eta gure koadrilatik joandako biri era horretan mintzatu zaie.

Nonbait, Donibane Lohitzuneko eleizan kantatu genuelarik, zenbaiten haserreak eta protestak bere belarritarra iritsi omen zaizkio eta nola ez, guztien iritziak eta nahiak onartzea denez bere zereginaren funtsa, ezin utzi horiek kontsideratu gabe. Beraz, hitz batez esanda, herritar batzuek ez omen dute nahi gu eleizetan kantatzen ikustea. Eta bestaldekik jasotako informazioaren arabera gure kantuak gogorak eta konprometituegiak dira, beraz ezin digu utzi kantatzen berak administratzen duen etxe horretan, eta jakina, gu guztiorren erdian gaudenez ezin isilik egon, delako jaun erretorari argitasun pare bat eskaini gabe.

BATETIK, jaun erretora, ez dizugu onartzen zuk nork eta zer kantatu behar den erabakitzeke darabilkizun metodoa, hori egiteko eskubideak zuk zeuk zeure buruari emanek. Eleizaren barranean kantaldiak egitearen erabakiaren eskubidea zure eskuetan ba-

karrik dagoenik eztabaidagarria bada ere, egitearen aldeko joera dagoenean zu ez zara nor egitaraua inposatzeko, inor programatik at geratu dadin baldintzak ezarriz, guk gure aldetik ere, eleizaren jabegoa eta gainerakoak baldintzatzen ez ditugun bezalaxe, eta sines ezazu arrazoirik falta ez dagoela.

Eta bestetik jendearen aurrean zerbait egiten duenak badaki (eta zuk zeuk jakin beharko zenuke) jakin, egiten duen hori entzuleen gustokoa den ala ez, sensibildade izpirik baldin badu behintzat. Eta Donibane Lohitzuneko eleizan kantatu genuelarik, han zegoen jendetzak (eleiza gainezka bait zegoen) txalo eta esku-zart sentikorrezt agurtu gintuen eta geroztik entzule eta entzuleen lagunak aldetik kantaldi hori dela eta, adorea eta atsegina izan da jaso duguna, nonbait haserreak eta protestak oraingo honetan desbideratu egin dira (ba zen garaia) eta ohizko lekutatik desohizkotara joan dira gure pozarako eta zure kezkarako, eta jakin behar duzu zuregana joan diren omen diren horien protestak onartuz beste gainontzekoak zapaltzen dituzula.

BESTALDE, ez dugu nahi eztabaida luze eta antzutan zurekin hastea «gogorak eta konprometituegiak» adjetibo horien atzean zer gorde eta zer erakusten duzun, azken finean bai donibandarrak eta bai ziburutarrak guztionen zergatia konprenituko dutelakoan bait gaude.

GAZTEA. BIZIA. ZIURRA.

25 urte Elkar Lanean

CAJA LABORAL

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA